

TOLSTOY

BİR GENCİN DRAMI

ÖYKÜLER

Lev Nikolayeviç Tolstoy

Bİr Gencİn Dramı

- öyküler -

1. Baskı

Dizgi-Mizanpaj Kapak Tasarım Baskı, Cilt

Korkmaz KINA Ersin YILDIRIM Ali EREN Nazım ALTIN Ömer GÜZEL Ramazan ERKUT Umut Matbaası

Arkhe Yayınları: Çatalçeşme Sk. Üretmen Han No: 327 Cağaloğlu/ İSTANBUL Tel: (0212) 519 45 98-512 26 05

Mütercim: Ersin YILDIRIM

ARKHE YAYINLARI 2004

TOLSTOY

28 Ağustos 1828 tarihinde Moskova'da doğdu. Babası Kont Nikolay İlyiç Tolstoy, 1812 yılı Napolyon Savaşlarına katılmış emekli bir yarbaydı.

Tolstoy romanlarında, insanoğlunun ne kadar değişik karakterli olduğunu vurgular. “Savaş ve Barış”, “Anna Karanina” insan tahlilleri ve canlı tasvirler bakımından birer baş eserdir.

Tolstoy'un kendini arayış serüveni ölünceye kadar sürdü. Karısı bile onu anlamadı. Tolstoy, bir çocuk gibi hayata küstü ve kaçtı. Seksen iki yaşındaki karanlık ve yağışlı bir Ekim gecesinde köyünden ayrıldı. Yolda hastalandı. 7 Kasım 1910'da küçük bir tren istasyonunda hayata veda etti.

SUNUŞ

Bir klasik roman yazarı olan Tolstoy'un öyküleri de aynı kuvvetle kaleme alınmış metinlerdir.

Bu kitapta yer alan öyküler, onun ne kadar kuvvetli ve kudretli bir gözlemci olduğunun isbatıdır. Dönemin Rusya'sında yaşanan trajedileri yokluk-varlık, zenginlik-yoksulluk, sevgi-sevgisizlik, bağlamında ele alan yazar, görkemli bir edebiyat çatısı kuruyor öyküleriyle. Her biri bağımsız bir hayatı anlatan bu öyküler, kendine yeni tatlar, yeni okuma heyecanları arayanlar için bulunmaz bir hazine.

İÇİNDEKİLER:

İvan’ın Sırrı

I

Çok zaman önce bir padişah'ın ülkesinde zengin bir köylü yaşıyormuş. Bu köylünün Asker Semyon, Şişko Taras, Aptal İvan adlarında üç oğlu, bir de Malanya adında dilsiz, geçkin bir kızı varmış. Birgün Asker Semyon, padişaha hizmet için askere, Şişko Taraş da bir tüccarın yanında çalışmak için şehre gitmiş. Aptal İvan ise alın teriyle çalışıp kazanmak için kızkardeşiyle birlikte evde kalmış.

Zamanla Asker Semyon orduda yüksek rütbelere ulaşmış, mal mülk edinip bir bey kızıyla evlenmiş. Fakat maaşının ve malının mülkünün çok olmasına rağmen yine de iki yakası bir araya gelmiyormuş. Çünkü karısı, Asker Semyon'un bütün kazancını har vurup harman savuruyormuş. Böylece yine parasız kalıyorlarmış. Birgün Asker Semyon mülkünün gelirini toplamaya gittiğinde kahyası ona demiş ki;

- Nerede bizde gelir beyim. Hiçbir şeyimiz yok ki... Sığır, at, inek, çapa, saban, tırmık... Bunların hiçbiri yok. Bunlar olmalı ki gelir olsun.

Bunun üzerine Semyon babasının yanına gidip:

- Baba, sen zengin olmana rağmen bana hiçbir şey vermedin. Benim üçte bir payımı versen de işime yarasa, kendi mülküme katsam? demiş.

Babası:

- Sen eve ne getirdin ki üçte bir payını istiyorsun. Hem İvan'la kıza haksızlık etmiş oluruz, diye cevap verince Semyon:

- Yahu baba, İvan aptal, kız da dilsiz ve geçkin. Fazla malı ne yapacak onlar? deyinde baba:

- İyi öyleyse. Git İvan'a söyle. O ne derse o olsun, demiş. İvan da:

- Olur tabii, varsın alsın ne olacak, cevabını verince Semyon kendi payını alıp mülküne katmış ve yine padişaha hizmet etmek için gitmiş.

Şişko Taraş da aynı Semyon gibi çok para kazanmış bir tüccar kızıyla evlenmiş, ama bir türlü gözü doymuyormuş. Sonunda babasına gidip payını ayırmasını istemiş. Fakat babası Taras'a da payını vermek istememiş:

- Sen eve hiçbir şey getirmedin. Ne varsa hepsini İvan kazandı. Eğer sana pay verirsem İvan'la kızın hakkını yemiş olurum.

Bunun üzerine Taraş:

- İvan malı mülkü ne yapacak, aptalın biri zaten. Evleneyim dese hangi kız varır ona. Dilsiz kıza da birşey lazım değil. Ne olur bana buğdayın yarısını verin, çift çubuk aletlerini istemiyorum sadece hayvanlardan kır atı verin yeter. Nasıl olsa çift sürmede işinize yaramıyor, demiş.

İvan ise gülerek:

- Tabii canım, neden olmasın gidip getireyim, demiş ve böylelikle Taras'a da payını vermişler. Sonra Taraş buğdayı şehre taşımış, kır atı da alıp götürmüş.

İvan ise her zamanki gibi babasını annesini beslemek için kart kısrakla çift çubuk işlerine devam etmiş.

II

Bütün bunlar olurken bir köşede oturan ihtiyar şeytan kardeşlerin pay işine kavga etmeden, sevgiyle iyilikle ayrılmalarına çok öfkelenmiş. Üç küçük şeytan çağırmış yanına:

- Biliyorsunuz, Asker Semyon, Şişko Taraş ve Aptal İvan adlarında üç kardeş var. Kavga etmeleri gerekirdi ama dirlik ve düzenlik içinde yaşıyorlar, birbirlerini sevip sayıyorlar. Şu aptal olan bütün işi altüst ediyor. Şimdi üçünüz gidip üç kardeşin peşine düşeceksiniz, öyle akıllarını çeleceksiniz ki birbirlerinin gözlerini çıkaracaklar. Yapabilir misiniz bunları?

- Yaparız tabii.

- Nasıl yapacaksınız peki?

- Nasıl olacak, önce her birinin varını yoğunu elinden alırız. Yiyecek birşeyleri kalmayınca da onları bir araya getiririz ve onlar da kavga ederler.

- Tamam tamam. Görüyorum ki işinizi biliyorsunuz. Haydi şimdi gidin ve üçünü de baştan çıkarmadan yanıma gelmeyin. Yoksa üçünüzün de derisini yüzerim.

Üç küçük şeytan kalkıp bataklığa gittiler. İşe nasıl başlayacaklarını konuşmaya başladılar. Tartıştılar, tartıştılar, tartıştılar... En sonunda, her biri işin kolay tarafım kapmaya çalıştığı için, kura çekmeye karar verdiler. Kime hangi iş düşerse onu yapacak, işini erken bitiren de öbürlerinin yardımına koşacaktı. Küçük şeytanlar kura çekti. Sonra kimin işini bitirdiğini, kimin yardımına koşulması gerektiğini anlamak için bataklıkta buluşulacak günü tesbit ettiler.

Tesbit edilen gün geldiğinde şeytanlar bataklıkta buluştu. Herbiri işinin nasıl gittiğini anlatmaya başladı. İlk olarak Semyon'un peşine düşen küçük şeytan anlatmaya başladı:

- Benim işim yolunda. Yarın sabah Semyon babasının yanına gidecek.

Diğerleri bu işi nasıl yaptığını sorduklarında anlatmaya devam etti:

- Ben önce Semyon'a öyle bir cesaret aşıladım ki padişaha gidip bütün dünyayı ele geçireceğine söz verdi. Bunun üzerine padişah Semyon'u komutan yaptı ve onu Hint padişahıyla savaşmaya gönderdi. İki ordunun savaş alanında karşılaşacakları günün gecesi ben gidip Semyon'un ordusunun bütün barutlarını ıslattım. Sonra Hint padişahının yanına gidip, ona saman çöplerinden sayılamayacak kadar çok asker yaptım. Semyon'un askerleri ise her taraflarının askerlerle çevrildiğini görünce korktular. Semyon ateş etmelerini emretti ama toplar, tüfekler ateş almadı. Bunun üzerine Semyon'un askerleri iyice korkup çil yavrusu gibi dağıldılar. Böylece Hint padişahı onları yendi. Semyon rezil oldu. Malını mülkünü elinden aldılar, yarın da asacaklar. Şimdi bir günlük işim daha var. Evine

kaçabilmesi için onu zindandan çıkaracağım. Yani benim işim yarma bitiyor. Şimdi söyleyin bakalım, hanginize yardım edeyim?

İkinci olarak Taras'ın peşine düşen şeytan konuşmaya başladı:

- Benim yardıma falan ihtiyacım yok. Benim işim de yolunda gitti. Taras'ın bugünkü durumu bir haftadan fazla sürmez. İlk iş olarak gözünü hırs bürümesini sağladım.

Başkasının malına karşı öyle bir hırs oluştu ki gözü doymuyor, ne görse almak istiyor. Elindeki bütün parayı eşya almak için harcadı. Durmadan aldı, öyle bir hale geldi ki ödünç aldığı paralarla eşya satın almaya başladı. Borç gırtlağına dayandı. İşler öyle karıştı ki bir türlü içinden çıkamıyor. Bir hafta sonra da ödeme zamanı başlayacak ve ben o zaman elindeki malların hepsini yok edeceğim. Böylece borçlarını ödeyemeyecek ve ister istemez babasının yanma gidecek.

Sıra İvan'ın peşine düşen üçüncü şeytana geldiğinde ona işlerinin nasıl gittiğini sordular. O da anlatmaya başladı:

- Benim işlerim iyi gitmiyor. İlk iş olarak karnı ağrısın diye yemek tabağına tükürdüm. Sonra da tarlasına gidip süremesin diye toprağı tepeleyip sertleştirdim. Bundan sonra süremeyeceğini sanıyordum ama o aptal sabanıyla gelip inatla toprağı sürmeye başladı. Karnının ağrısından inlemesine rağmen yine de toprağı sürmekten geri kalmıyordu. Baktım olmuyor sabanını kırdım. Fakat o hemen eve koşup bir başkasını getirdi ve yeni bir ok takarak yine sürmeye başladı. Baktım bu da çare etmedi bu sefer toprağın altına girerek saban demirini tuttum. Fakat imkânı yok, sabanı öyle bastırıyor ki sivri demir ellerimi parça parça etti. Hemen hemen tarlanın hepsini sürdü. Sadece az bir yer kaldı. Gelin arkadaşlar bana yardım edin yoksa bütün emeklerimiz boşa gidecek. Bu aptal çiftçilik eder durursa onlar asla sıkıntıya düşmezler, iki kardeşini de besler o.

Bu anlatılanlardan sonra Semyon'un şeytanı ertesi gün yardıma gideceğine söz vermiş ve şeytanlar birbirinden ayrılmışlar.

III

İvan birgün önce hemen hemen bütün tarlayı sürmüş, sadece bir boy sürülecek yer kalmıştı. Bir yandan karnı ağrımasına rağmen, tarlayı sürmesi gerektiği için oraya gitti, öğendiresini hareket ettirdi, sabanı çevirdi ve sürmeye başladı. Fakat daha ilk dönüşünde sanki bir köke takılmış gibi geriye doğru sendeledi. Çünkü küçük şeytan ayağını saban demirine dayamış, demiri tutmaktaydı. İvan bunun üzerine:

- Şaşılacak şey burada kök yoktu ama kök işte, diye düşündü.

Elini toprağın içine sokup yokladığında yumuşak bir şey hissetti. Tuttu, çekip çıkardı. Bir de ne görsün kök gibi kara, kımıldamayan bir şey. Baktı ki dipdiri bir küçük şeytan. İvan:

- Seni gidi mendebur seni! dedi. Bir vuruşta kafasını ezmek istedi. Elini kaldırdı tam yumruğu indireceği sırada küçük şeytan yalvarmaya başladı:

- Kıyma bana n'olur. Ne istersen yaparım.

- Ne yapabilirsin bakayım?

- Ne istersen. Sen sadece istediğini söyle.

İvan kafasını kaşıyarak:

- Karnım ağrıyor, ağrısını geçirebilir misin? dedi.

- Geçiririm.

- Ee haydi geçir öyleyse.

Bunun üzerine şeytan toprağa eğilerek onu tırnaklarıyla eşeledi eşeledi ve üç çubuklu bir kök bulup İvan'a uzattı:

- Al bunu. Kim bir çubuğunu yutarsa ağrısı sızısı kalmaz.

İvan bir tanesini alıp yuttuğunda ağrısı o anda geçivermişti.

Şeytan yine yalvarmaya başladı:

- Haydi bırak artık beni. İnan bana yerin dibine girer bir daha da çıkmam.

- Tamam olur. Haydi Allah yardımcın olsun!

Şeytan Allah lafzını duyar duymaz, tıpkı suya düşen bir taş gibi yerin altına cumburlop dalıverdi ve ortada yalnızca bir çukur kaldı.

İvan diğer iki çubuğu şapkasına sıkıştırarak kalan toprağı sürmeye başladı. Sürmeyi bitirdikten sonra sabanını ters çevirip evine gitti. Hayvanları bağladıktan sonra içeriye girdi. Bir de baktı ki büyük ağabeyi Semyon'la karısı oturmuş yemek yiyorlar. Duyduğuna göre Semyon'un malını mülkünü elinden almışlar. Semyon güç bela zindandan kaçıp babasının yanına koşmuş.

Semyon İvan'ı görünce:

- Ben senin yanında oturmaya geldim. Yeni bir yer bulana kadar bana da karıma da bakacaksın, dedi.

İvan:

- Tabii canım, olur. Kalın, deyip sedire oturmak istedi. Fakat Semyon'un karısı İvan'ın kokusundan tiksindi ve kocasına dedi ki:

- Böyle kötü kokan bir köylü parçasıyla beraber yemek yiyemem ben.

Bunun üzerine Semyon da:

- Bizim hanım pis koktuğunu söylüyor. Yemeğini sofada yesen, deyince İvan:

- Olur tabii. Zaten kısrağı gece otlatmaya götürecektim, diyerek ekmeğini, kaftanını alıp kısrağı otlatmaya gitti.

IV

O gece Semyon'un şeytanının işi bittiği için serbest kalmış ve verdiği sözü tutmak için İvan'ın şeytanını aramaya, aptalı alt etmek için ona yardım etmeye gitmiş. Tarlaya vardığında arkadaşını aramış taramış hiçbir yerde bulamamış. Sadece ortadaki çukuru görmüş:

- Herhalde arkadaşımın başına bir bela geldi. Onun yerine ben geçeyim bari. Sürme işi de bitmiş. O zaman ben de ot biçerken hakkından gelirim.

Şeytan bu düşüncelerinden sonra otlağa gederek orayı su altında bırakmış. Her taraf çamur deryası haline gelmiş. İvan şafak sökerken kısrağı otlatmaktan dönmüş. Tırpanını bileyip otları biçmeye gitmiş. Otlağa vardığında biçmeye başlamış. Bir sallamış, iki sallamış tırpan hemen körelivermiş. Kesmez olmuş. Bileğlemek gerekiyormuş. İvan sürtmüş sürtmüş:

- Olmuyor. En iyisi eve gidip bileğe taşı ve ekmek getireyim. Gerekirse bir hafta bile bileğlerim ama hepsini biçmeden yine de gitmem, demiş. Şeytan bu sözleri işitince düşüncelere dalmış:

- Bu aptal çetin cevize benziyor. Kolay kolay alt edemeyeceğim. Başka bir kurnazlık düşünmeliyim.

İvan tırpanı bileğleyip gelmiş ve biçmeye başlamış. Şeytan bunun üzerine otların arasında gizlenerek tırpanı çekmeye, ucunu toprağa batırmaya başlamış. İvan zar zor otlağın büyük bir kısmını biçmiş. Sadece su içindeki bir bölüm kalmış. Şeytan oraya gidip suyun içine girmiş ve:

- Ellerimi kesip biçse de yine ona bu otları biçtirmeyeceğim, demiş.

İvan oraya vardığında otların sık olmadığını görmüş. Fakat yine de tırpan dönmüyormuş. İvan kızmış ve var gücüyle sallamaya başlamış tırpanı. Şeytanın gücü de yavaş yavaş tükeniyormuş. Tam zamanında geriye sıçrayamış. Bakmış ki iş kötüye gidiyor, bir çalının arkasına büzülüvermiş. O sırada da İvan tırpanını çalıya doğru sallamış ve şeytanın kuyruğunun yarısını kesmiş. Böyle böyle İvan bütün otlağı biçmiş. Kızkardeşine de otları toplamasını tembihledikten sonra çavdarı biçmeye gitmiş. Giderken de yanma bir çengel almış. Kesik kuyruklu şeytan ise ondan daha önce gitmiş ve çavdarı öyle altüst etmişti ki saplar bir türlü çengele gelmiyormuş.

Bunun üzerine İvan otlağa gidip bir orak almış ve yeniden biçmeye başlamış. Çavdarı bir baştan diğer başa biçmiş. Sonra da:

- Şimdi sıra geldi yulafa, demiş.

Kesik kuyruklu şeytan bu sözleri işitince içinden:

- Hele dur sen. Çavdarda hakkından gelemedim yulafta gösteririm sana. Yarın bir olsun da hele.

Ertesi sabah küçük şeytan yulaf tarlasına gittiğinde bir de ne görsün, yulaf biçilmemiş mi? İvan fazla yorulmamak için gece gelip işini bitirmiş meğerse. Şeytan bunu görünce küplere binmiş:

- Bu aptal benim kuyruğumu kesti. Beni adamakıllı yordu. Savaşta bile bu kadar yorulmamıştım. Aptal herife yetişmeye imkân yok. Uyumuyor ki. Ben biliyorum yapacağımı. Şimdi gidip ekin yığınlarının hepsini çürüteceğim, dedikten sonra çavdar yığınına gidip demetler arasına sokulmuş ve çürütmeye başlamış. Demetleri ısıtmış ısıtmış sonra kendisi de ısınmış ve uyuyakalmış.

Bu sırada İvan da kısrağı koşup kızkardeşiyle birlikte demetleri taşımaya geliyormuş. Yığınların yanma varıp demetleri arabaya atmaya başlamış, iki demet kaldırdıktan sonra dirgen birden şeytanın arkasına saplanmış. İvan dirgeni kaldırıp bakmış bir de ne görsün. Dipdiri bir yavru şeytan. Hem de kuyruğu kesik. Çırpınıp kıvranıyor, kaçıp gitmek istiyormuş. İvan bunu görünce:

- Seni gidi mendebur seni. Yine mi sen? demiş.

- Ben o değilim. O benim kardeşimdi. Ben kardeşin Semyon'daydım.

- Hangisi olursan ol farketmez. Aynı şey senin de başına gelecek.

Bunları söyledikten sonra İvan şeytanı yere çalıp ezmek istemiş ama şeytan yalvarmaya başlamış:

- N'olur bırak beni. Bir daha gelmem. Hem ne istersen yaparım.

- Peki ne yapabilirsin?

- İstediğin şeyden asker yapabilirim sana.

- Ben askeri ne yapayım?

- Ne yapayım olur mu? İstediğin işte kullanırsın, her işi yaparlar.

- Türkü de söylerler mi?

- Söylerler tabii.

- Haydi öyleyse yap da görelim.

Bu konuşma üzerine şeytan şöyle demiş:

- Şu çavdar demetini al, kök tarafından tutarak yere vur. Bir yandan da şu sözleri söyle: "Efendim emreyledi, demet kalma sen. Sende kaç tane saman varsa o kadar asker olsun."

İvan demeti alıp yere vurmuş ve şeytanın söylediklerini söylemiş. O an demet darmadağın olmuş ve çavdar sapları askere dönüşmüş. Trampetçi trampetini, borucu borusunu çalmaya başlayınca İvan gülmüş:

- Olur şey değil doğrusu. Ne ustalık! Bu güzel kızları eğlendirir işte, demiş.

Şeytan:

- Şimdi bırak beni gideyim, deyince İvan:

- Olmaz. Askerleri ekin saplarından yaptık ama taneler boşa gidiyor. Askerleri tekrar nasıl demet haline getireceğimi öğret bana. Demetleri harmanda döveceğim çünkü.

Bunun üzerine şeytan demiş ki:

- Şu sözleri söyle: "Ne kadar asker varsa o kadar saman olsun. Efendim emriyle hepsi demete dönsün."

İvan bunları söyleyince askerler birden demete dönmüş. Şeytan tekrar yalvarmaya başlamış:

- Artık bırak beni gideyim.

- Peki tamam, demiş İvan ve şeytanı bir sopaya takarak eliyle tutup dirgenden indirmiş. Ardından da:

- Haydi Allah yardımcın olsun, demiş.

Şeytan Allah lafzını duyar duymaz tıpkı suya düşen bir taş gibi yerin altına cumburlop dalıvermiş ve ortada yalnızca bir çukur kalmış.

İvan eve döndüğünde öbür kardeşi Taraş, karısıyla oturmuş yemek yiyormuş. Duyduğuna göre Taraş borçlarını ödeyememiş ve kaçıp babasının yanma gelmiş. Taraş İvan'ı görünce:

- Eh İvan, yeniden ticarete başlayıncaya kadar bana da, karıma da sen bakacaksın, demiş.

İvan:

- Tabii canım olur. Kalın, demiş.

Kaftanını çıkarmış. Masanın başına oturup yemek yiyeceği sırada tüccarın karısı:

- Ben bu aptalla bir sofrada yemek yiyemem. Baksana ter kokuyor, deyince Taraş:

- İvan sen pis kokuyorsun. Git yemeğini sofada ye, demiş.

İvan ise:

- Tamam olur, deyip ekmeğini almış ve avluya çıkmış.

Sonra da:

- Daha iyi oldu. Zaten hava karardı, gider kısrağı otlatırım ben de, diye düşünmüş.

V

Bütün bunların olduğu gece Taras'ın şeytanı da işini bitirmişti. Aralarındaki sözleşmeye uyarak İvan'ın hakkından gelmek için arkadaşının yardımına koştu. Tarlaya vardığında arkadaşlarını aradı taradı, ortadaki bir çukurdan başka, etrafta kimsecikler yoktu. Oradan otlağa gitti ve su içinde olan yerde bir kesik kuyruk buldu. Çavdar tarlasında da öteki çukuru gördü ve:

- Bizim arkadaşların başına bir iş gelmiş herhalde. En iyisi mi onların yerine ben uğraşayım şu aptalla, diye düşündü.

İvan'ı aramaya gittiğinde, İvan otlak işini bitirmiş ormana ağaç kesmeye gitmişti. Çünkü bir ev üç aileye dar geliyordu ve aptaldan yeni evler yapması için ormandan ağaç kesmesini istemişlerdi.

Şeytan bunu öğrenince koşa koşa ormana gidip, dalların arasına sokuldu. İvan ağaç keserken ona engel olmaya çalışmıştı. İvan ise ağacı gerektiği gibi kesmiş, iyi bir yere düşmesi için de itmeye başlamıştı. Fakat ağaç bir dala takılmış ve çatırdayarak başka bir yere devrilmişti. Bunun üzerine İvan dalları kesip ağacı inatla yere indirdi. Sonra da başka bir ağaç kesmeye başladı ama yine aynı şey oldu. Uğraştı, didindi ve onu da devirdi. Üçüncü ağacı kesmek istediğinde yine aynı şey oldu. Oysa İvan elli ağaç kesmeyi tasarlıyordu ama daha on tane kesmeden karanlık basmıştı bile. İvan yorulmuştu. Kafasından duman çıkıyor, çıkan dumanlar âdeta bir bulut gibi ormanı kaplıyordu. Fakat yine de işi bırakmıyordu. Bir ağaç daha kesince beli ağrımaya başladı. Kuvveti kesilmişti. Baltasını bir yana bıraktı, dinlenmek için oturdu. Şeytan İvan'ın yorulduğunu görünce sevindi:

- Eh artık yoruldu. İşi bırakır herhalde. Ben de biraz dinleneyim bari, diye düşündü ve sevine sevine bir dalın üstüne oturdu. Bu arada İvan kalkmış, baltayı alıp sallamaya başlamıştı. Ağacın gövdesine öyle bir indirmişti ki ağaç çatırdayarak devrildi. Kaçmaya fırsat bulamayan şeytan ise ayağını çekememiş, dal kırılıp şeytanın pençesi üstüne düşmüştü. İvan

ağacı yontmaya başladığında bir de ne görsün. Dipdiri bir şeytan. İvan şaşkın şaşkın:

- Seni gidi başbelası seni. Yine mi sen?

- Ben o değilim. Başkasıyım. Ben kardeşin Taras'taydım.

- Kim olursan ol farketmez. Senin de başına aynı şey gelecek.

İvan şeytanı ezmek isteyerek baltayı salladığında şeytan yalvarmaya başladı:

- Kıyma bana n'olur. Ne istersen yaparım.

- Ne yapabilirsin bakayım?

- Sana istediğin kadar para yapabilirim.

- Haydi yap da görelim o zaman.

Bu konuşma üzerine şeytan ona para yapmayı öğretti:

- Şu meşe ağacından yaprak al ve avuçlarının arasında birbirine sürt. O zaman yere altın dökülecek.

İvan şeytanın dediğini yaptı, yaprakları alıp birbirine sürttü ve altınlar ortaya saçılıverdi.

İvan bunu görünce:

- Ne güzel bir şey. Boş zamanlarımda çocuklarla oynarım, dedi. Bu arada şeytan yine kendisini bırakması için yalvarınca İvan:

- Haydi Allah yardımcın olsun, diyerek bıraktı şeytanı. Şeytan ise tıpkı suya düşen bir taş gibi yerin altına cumburlop dalıverdi ve ortada yalnızca bir çukur kaldı.

VI

Olaylar bu şekilde sürüp giderken, kardeşler kendilerine ev yapmışlar ayrı ayrı yaşamaya başlamışlardı. Bir gün İvan, tarla tapan işlerini bitirip, yemek yapıp, kardeşlerini ziyafete davet etmiş. Fakat kardeşleri:

- Biz köylü eğlencesi bilmeyiz, diyerek davete gitmeyi reddettiler.

İvan da kadın erkek bütün köylüleri çağırdı. Onlar gibi kendisi de içip sarhoş oldu, sonra da oyun yerine gitti. Oraya varınca kadınlardan kendisi hakkında iyi konuşmalarını istedi.

- Ben size hayatınızda hiç görmediğiniz birşey vereceğim deyince kadınlar güldü ve:

- Haydi ver bakalım şu bilmediğimiz şeyi, dediler, İvan:

- Hemencecik getiririm, deyip kalburu kaptığı gibi ormana koştu. Kadınlar ise ne kadar aptal olduğundan bahsedip gülüyorlardı. Kendi eğlenceleri içinde onu unuttukları bir an bir de baktılar ki İvan kalburunu doldurmuş, koşa koşa geliyor.

- Vereyim mi, diye soruyordu. Kadınların:

- Ver, cevabı üzerine İvan kalburdan bir avuç altın alıp kadınların üstüne saçtı. O an bir kızıl kıyamettir koptu. Kadınlar altınları toplamak için koşuştular, erkekler ortaya atlayıp birbirini itip kakmaya, birbirlerinin elindekini kapmaya başladılar. Az kalsın bir kocakarıyı çiğneyeceklerdi. İvan ise sürekli gülerek:

- Sizi gidi aptal karılar sizi. Ne diye kocakarıyı eziyorsunuz? Yavaş olun canım, isterseniz yine veririm dedi ve yine altın saçmaya başladı. Halk koşuşup İvan'ın kalburundaki bütün altınları aldılar ve dahasını istediler. İvan dedi ki:

- Bitti artık. Daha sonra yine veririm. Siz şimdi oynayın, şarkı söyleyin.

Kadınlar şarkı söylemeye başladıklarında:

- Şarkılarınız güzel değil, dedi.

- Daha güzeli nasıl oluyormuş? dediler.

- Ben size göstereyim, diyerek harman yerine gitti. Bir demet alıp kök tarafından tutarak yere vurdu:

- Haydi efendin emriyle demet kalma sen. Her saptan bir asker olsun, dedi.

O an demet darmadağın oldu ve askerler ortaya çıkıverdi. Trampetlerine vurdular, borularını çaldılar. İvan'ın emriyle şarkı söylemeye başladılar ve İvan onları alıp oyun alanına geldi. Halk bunu görünce şaşırıp kaldı. Askerler şarkılarını bitirince İvan onları tekrar harmana götürdü ve kimse ardından gelmesin diye de tembihledi. Orada askerleri yeniden demete çevirip öbür demet yığınlarının üstüne attı. Sonra da evine dönüp, ahıra girdi ve yatıp uyudu.

VII

Ertesi sabah büyük kardeşi Semyon olup bitenleri öğrendi ve İvan'ın yanma koştu:

- Şu askerleri nereden getirdin, nereye götürdün bana söylesene, dedi.

İvan:

- Bilip de ne yapacaksın ki sanki? deyince Semyon:

- Ne yapacaksını var mı? İnsan askerlerle herşeyi yapabilir. Bir padişah bile olabilir, dedi.

İvan şaşırıp kaldı bu işe:

- Gerçekten mi? Canım bunu daha önce söyleseydin ya. Ben sana istediğin kadar asker yaparım. N'olacak yani. Kızkardeşimle sayısız demet bağlamıştık.

Sonra İvan, Semyon'u alıp harmana götürdü ve:

- Bak, ben askerleri yaparım ama sen onları alıp götüreceksin. Eğer onları beslemeye kalkışırsak bir günde bütün köyü yiyip bitirirler, dedi.

Semyon askerleri alıp götüreceğine söz verince İvan işe başladı. Demeti yere bir vurdu mu bir bölük asker çıkıyor, başka bir demeti vurdu mu bir bölük daha çıkıyordu. Sonunda o kadar çok bölük oldu ki ova baştan sona askerle doldu.

- Eee, yeter mi? dedi İvan.

Semyon sevinerek:

- Yeter kardeşim sağol! dedi.

- Tamam öyleyse. Daha lazım olursa gel. Saman bol nasıl olsa, ben sana yine yaparım.

Bütün bunlardan sonra Semyon hemen orduyu toplayıp düzenledi ve savaşa gitti.

Semyon gider gitmez Taraş geldi. Birgün önce olanları duyduğu için kardeşine yalvarmaya başladı:

- N'olur söyle bana. Şu altın paraları nereden buldun? Eğer elimde bu kadar para olsa bütün dünyayı ele geçirirdim.

İvan şaşırıp kaldı:

- Gerçekten mi? Daha önce söyleseydin ya. Sana istediğin kadar para yaparım.

Taraş bunu duyunca çok sevindi:

- Hiç olmazsa üç kalbur yap, dedi.

- Peki canım, olur. Ormana gidelim haydi. Fakat atım da getir. Tek başına taşıyamazsın, dedi İvan.

Birlikte ormana gittiler. İvan meşe yapraklarını avucuna alıp birbirine sürtmeye başladı. Bir anda ortaya bir yığın altın döküldü.

- Yeter mi? dedi İvan.

- Şimdilik yeter kardeşim, sağol.

- Tamam o zaman. Eğer daha lazım olursa gel. Ben sana yine yaparım. Yaprak çok.

Böylece Taraş bir yük para topladı ve yine ticaretle uğraşmaya başladı.

Sonunda iki kardeş de çekip gittiler. Semyon savaşarak bir ülke ele geçirdi. Taraş da ticaretle bir yığın para kazandı.

Günün birinde bu iki kardeş bir yerde buluştular. Semyon askerleri, Taraş da paraları nasıl ele geçirdiğini anlattı.

Semyon kardeşine:

- Ben bir ülke ele geçirdim. İyi yaşıyorum ama askerleri beslemeye param yetmiyor, dedi.

Bunun üzerine Taraş da:

- Bense yığın yığın para kazandım ama işin kötüsü bu paraları koruyacak adamım yok, dedi.

Semyon:

- Kardeşimiz İvan'ın yanına gidelim. Ben ondan biraz daha asker yapmasını isteyeyim, sen de para iste. Ben askerleri paranı beklemesi için sana veririm sen de parayı askerleri beslemem için bana verirsin, diye bir fikir ileri sürdü.

Böylece kalkıp İvan'ın yanına gittiler. Semyon İvan'a:

- Kardeşim, askerler yetmiyor. N'olur bana biraz daha yap. Hiç olmazsa iki demet olsun, dedi.

Bunun üzerine İvan başını salladı ve:

- Boşuna dil dökme. Sana başka asker yapmam.

- Neden ama. Söz vermiştin.

- Söz vermesine verdim ama yapmam.

- İyi de neden be aptal?

- Neden olacak. Senin askerlerin bir adamı öldürmüşler. Biraz önce yol kenarında çift sürüyordum. O anda ağlaya sızlaya tabut taşıyan bir kadın gördüm. Kimin öldürdüğünü sorduğumda "Semyon'un askerleri savaşta kocamı öldürdüler" cevabını aldım. Ben askerleri yalnız şarkı söyler sanıyordum oysa ki, adam da öldürürlermiş. Onun için bir daha asker yapmam.

Böylece İvan olayı kestirip attı ve başka asker yapmaya ikna edilemedi.

Sıra Taras'a geldi ve o da kendisine biraz daha para yapması için yalvarmaya başladı. İvan yine başını salladı:

- Boşuna nefesini tüketme. Başka para yapmam.

- İyi ama neden? Söz vermiştin.

- Söz vermiştim ama bir daha yapmam.

- İyi de niye yapmıyorsun be aptal?

- Yapmam, çünkü senin altınların Mihaylovna'ların ineğini elinden almış.

- Nasıl almış ineği onların elinden.

- Nasıl olacak, Mihaylovna'ların bir ineği vardı. Çocuklar o ineğin sütünü içerlerdi. Fakat biraz önce bana gelip süt istediler. İneklerine ne olduğunu sorduğumda ise, Taras'ın kahyasının gelip ineği üç altına aldığını

ve şimdi de yiyecek birşeylerinin kalmadığını söylediler. Oysa ben seni altınlarla oynayacak sanmıştım. Bir daha sana altın yapmayacağım.

İvan konuyu böylece kestirip attı ve bir daha altın vermedi. Kardeşler de çekip gitti. Fakat birbirlerinin sıkıntılarım nasıl gidereceklerini düşündüler ve Semyon dedi ki:

- Bak, şöyle yapalım. Sen bana askerlerimi besleyecek kadar para ver, ben de ülkemin yarısını askerlerle beraber sana vereyim. Böylece askerler senin paranı korumuş olurlar.

Taraş, "olur" cevabı verince iki kardeş anlaştılar ve ikisi de birer zengin ve padişah oldular.

VIII

Bütün bunlar olurken İvan evinde oturuyor, annesine babasına bakıyor, dilsiz kızkardeşiyle tarlada çalışıyordu.

Günlerden birgün İvan'ın ihtiyar köpeği uyuza yakalanmış can çekişiyordu. İvan hayvancağıza acıdı ve dilsiz kızdan biraz ekmek alarak şapkasına koydu ve götürüp köpeğe attı. Fakat şapkası yırtık olduğu için ekmekle birlikte çubuklardan biri yere düştü. İhtiyar köpek ekmekle birlikte kökü de yedi. Yer yemez de iyileşip, yerinden fırladı. Oynayıp havlamaya, kuyruğunu sallamaya başladı. Babasıyla annesi bu işe çok şaşırdılar:

- Nasıl iyi ettin bu köpeği? dediler, İvan da anlattı:

- Ben de iki tane kök vardı. Bu kökler her türlü ağrıyı acıyı kesiyordu. Köpek de onlardan birini yedi.

İşte tam bu sırada padişah kızının hastalandığı, bütün köylere şehirlere ilan ediliyordu. Padişah kızını iyi edene birçok armağanlar vereceğini, bekarsa kızını onunla evlendireceğini duyurdu. Haber İvan'ın köyüne ulaştığında, İvan'ın annesiyle babası onu çağırıp:

- Padişahın ilanını duydun değil mi? Hani sende bir kök vardı. Haydi git onu padişah kızına yedir. Kız iyi olsun, sen de hayatının sonuna kadar

mutlu yaşa, dediler.

İvan kabul edip yol hazırlıklarına başladı. Giydirilip kuşatıldı ve dış merdivene çıktı. Baktı ki orada çolak, dilenci bir kadın oturuyor. Kadın ona:

- Hastaları iyileştirdiğini duydum. N'olur şu kolumu iyileştirir misin? Ayakkabılarımı bile kendim giyemiyorum, dedi.

Bunun üzerine İvan:

- Olur tabii, diyerek kökü çıkarıp dilenci kadına uzattı ve yutmasını söyledi. Kadın kökü yuttuğunu an iyileşiverdi ve kolunu sallamaya başladı.

Babasıyla annesi padişahın yanma gidecek oğullarını uğurlamak için dışarı çıktıklarında İvan'ın son kökü verdiğini, padişah kızını iyileştirmek için elinde birşey kalmadığını öğrendiler ve İvan'ı azarlamaya başladılar:

- Dilenci kadına acıyorsun da, padişah kızına acımıyorsun.

Bunun üzerine İvan, padişah kızına da acıdı. Atını çekip, sandığa saman koyarak yola çıktı.

- Nereye gidiyorsun aptal! dediklerinde;

- Padişah kızını iyileştirmeye, dedi.

- İyi ama elinde iyileştirecek birşey yok ki!

- Olsun, dedi ve atını sürdü.

Saraya vardığında, dış merdivene ayak basar basmaz kız iyileşti. Padişah buna çok sevindi ve İvan'ı yanına getirmelerini emretti. İvan yanına gelince, onu giydirip kuşattı ve:

- Bana damat ol, dedi.

İvan kabul etti ve padişah kızıyla evlendi. Çok geçmeden padişah da öldü ve İvan padişah oldu. Böylece üç kardeşin üçü de padişah olmuş oldu.

IX

Üç kardeş padişahlık yaparak yaşamaya devam ediyorlardı. Büyük kardeşleri Semyon iyi yaşıyordu. Saman askerlerine gerçeklerini de katmıştı. Ülkesinde her on evden bir asker alınmasını emretmişti. Üstelik bu asker de, iri yarı, beyaz tenli, temiz yüzlü olacaktı. Böylece birçok asker topladı ve hepsine eğitim verdi. Biri ona herhangi bir konuda karşı koyacak olsa, hemen askerlerini gönderip aklına eseni yaptırırdı. Bu yüzden herkes ondan korkmaya başlamıştı.

Semyon'un yaşantısı da iyiydi. Birşeyi aklından geçirdi mi, yahut bir şeye göz dikti mi o şey hemen onun olurdu. Askerlerini gönderirdi ve onlar da ona istediği şeyi alıp getirirlerdi.

Bu arada Taraş da iyi yaşıyordu. İvan'dan aldığı paraları öyle har vurup harman savurmamış, kat kat çoğalmıştı. Ülkesine iyi bir düzen getirmişti. Paralarını yanında sandıklarda saklar, halktan da vergi toplardı, öyle vergiler ki her kişiden, her yoldan, her çıraktan çoraptan, bütün perde saçaklarından ve daha nelerden nelerden. Böylelikle aklına eseni, ele geçirmişti. Herkes ona para için herşeyini getirir. Sonra da çalışmaya giderdi, öyle ya herkese para lazım.

İki kardeş böyle yaşar da İvan kötü mü olur? Onun yaşantısı da fena değildi tabii. Kayın babasının cenazesini kaldırdıktan sonra padişah elbisesini çıkarıp sandığa koydu ve saklasın diye de karısına verdi. Yeniden kıl gömleğini ve donunu giydi, çarıklarını ayağına geçirip çalışmaya koyuldu.

- İçim sıkılıyor. Karnım şişmeye başladı, iştahım kesildi, uykum kaçtı, gibi açıklamalar getiriyordu buna.

Anasını, babasını, dilsiz kızı da yanına getirerek yeniden çalışmaya başladı.

- İyi ama sen padişahsın, dediklerinde:

- Olabilir. Hem padişahın da çalışarak karnını doyurması gerekir, diyordu.

Veziri yanına gelip:

- Aylıkları ödeyecek paramız yok, dediğinde:

- Yoksa ödeme sen de, dedi.

- Fakat ödeme yapmazsak bize hizmet etmezler, dedi vezir. İvan da:

- Varsınlar etmesinler. Hem çalışmak için daha serbest kalırlar. Bak şurada bir dünya gübre yığılmış, onları tarlalara taşısınlar işte, diye cevap verdi.

Bir gün iki kişi yargılanmak için İvan'ın karşısına çıkarıldı. Birisi:

- O benim paralarımı çaldı, diye suçluyordu ötekini. Bunun üzerine İvan:

- Madem çaldı demek ki ihtiyacı vardı, dedi.

Böylelikle herkes İvan'ın aptal olduğunu anladı. Karısı:

- Senin aptal olduğunu söylüyorlar, dedi. İvan da:

- Olsun. Desinler, deyince karısı düşündü taşındı. Zaten o da kocası gibi aptaldı. Dedi ki:

- Niçin kocama karşı gelecek mişim? Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.

Sonra o da sultan elbiselerini çıkarıp sandığa koydu ve iş öğrenmek için dilsiz kızın yanına gitti. İşi öğrenince de gelip kocasına yardım etmeye başladı.

Böyle böyle bütün akıllı insanlar bir bir İvan'ın ülkesinden ayrıldı ve ülkede sadece aptallar kaldı. Kimsenin de elinde parası yoktu. Çalışıp geçiniyorlar, hem kendilerini, hem de iyi insanları besliyorlardı.

X

Bütün bunlar olurken, köşesinde oturan ihtiyar şeytan, uzun zaman, üç kardeşi nasıl alt ettiklerini bildiren bir haber bekledi durdu, üç küçük şeytandan. Ama bir haber alamamıştı. Sonra kendisi birşeyler öğrenmeyi düşündü. Gitti, aradı, taradı ama onları hiçbir yerde bulamadı. Sadece ortada kalan üç çukuru gördü ve:

- öyle anlaşılıyor ki işi kıvıramadılar. Ne yapalım iş yine başa düştü, diye düşündü. Ardından kardeşleri aramaya gitti. Fakat onlar artık eski yerlerde değillerdi. Her birini ayrı bir ülkede buldu. Üçü de iyi yaşıyor, padişahlık yapıyordu. Bu durum ihtiyar şeytanın onuruna dokunmuştu:

- Durun hele. Ben işe bir el atayım da görün siz, dedi.

Bunu söyledikten sonra, ilk önce, komutan kılığına girerek Semyon'un yanına gitti. Huzuruna vardığında:

- Padişahım, senin büyük bir komutan olduğunu işittim. Ben de bu işin ustasıyım ve sana hizmet etmek isterim, dedi. Semyon onu bir güzel sorguya çektikten sonra baktı ki akıllı bir adam, onu hizmetine aldı.

Yeni komutan işe başlar başlamaz Semyon'a daha güçlü bir ordu toplamanın yollarını öğretmeye başladı:

- ilk iş olarak daha çok asker toplamalısın padişahım. Çünkü senin ülkende bir çok insan işsiz güçsüz dolaşıyor. Eğer hiç ayırt etmeden bütün gençleri askere alırsan, o zaman ordun şimdikinden beş misli daha büyük olur. İkinci olarak yeni top ve tüfekler yapılmalı. Sana öyle tüfekler yaparım ki bin attın mı yüz kurşunu etrafa nohut gibi saçar. Sana öyle toplar dökerim ki karşısına insan, at, duvar ne çıkarsa çıksın hepsini yıkar, her tarafı kavurup kül eder.

Semyon, yeni komutanın sözleri üzerine, bütün gençlerin askere alınmasını emretmiş, yeni silah fabrikaları kurdurup toplar tüfekler döktürmüş. Sonra da hemen komşu padişaha savaş açmış. Düşman ordusunun karşısına çıkar çıkmaz da toplarla tüfeklerle ateş açtırmış. Bir anda ordunun yarısının yaralandığını, yandığını gören komşu padişah korkmuş ve boyun eğerek ülkesini teslim etmiş. Semyon buna çok sevinmiş:

- Şimdi Hint padişahını yenerim artık, demiş.

Hint padişahı ise Semyon'un yaptıklarını duymuş ve onun bulduğu şeyleri öğrenerek buna kendi buluşlarını da eklemiş. Ordusuna sadece erkekleri değil, evlenmemiş kadınları da almış. Böylece ordusu Semyon'un ordusundan daha kalabalık olmuş. Tüfek ve top yapımını Semyon'dan öğrenmiş ama kendisi bunu, havada uçup, düştüğü yerde patlayan bombalarla geliştirmiş.

Semyon savaş için Hint padişahının karşısına çıktığında bunu da öbürü gibi hemen yenivereceğini sanıyormuş. Fakat papaz her zaman pilav yer mi? Hint padişahı hazırlıklıymış. Semyon'un ordusunun atış menziline tam olarak girmesini bile beklemeden, kadın askerleri, ordunun üzerine bomba atmaları için göndermiş. Kadınlar, hamamböçeklerinin üstüne sıçan otu serper gibi, ordunun üzerine bomba atmaya başlamışlar. Bunun üzerine bütün ordu çil yavrusu gibi dağılmış. Semyon tek başına kalmış. Hint padişahı Semyon'un ülkesini ele geçirmiş ve Semyon da kaçabileceği ilk yere kaçıp gitmiş.

Böylece ihtiyar şeytan, kardeşlerden birinin işini bitirdiğini düşünerek padişah Taras'ın yanına gitmiş. Bu sefer tüccar kılığına girmiş ve Taras'ın ülkesine yerleşmiş. Bir mağaza açıp, her tarafa avuç avuç para dökmeye başlamış. Taraş buna çok seviniyormuş:

- Allah razı olsun şu tüccardan. Şimdi daha çok param olacak ve daha rahat yaşayacağım, diyormuş.

Taraş; yeni planlar yapmaya başlamış. Yeni bir saray yaptırmaya karar vermiş. Halka ağaç ve taş taşımalarını, gelip yapı işlerinde çalışmalarını duyurmuş. Her şeyi de yüksek fiyatla alıyormuş. Sanıyormuş ki eskiden olduğu gibi herkes para için çalışmaya koşacak. Fakat bir de bakmış ki bütün ağaçları, taşlan tüccara taşıyorlar, bütün işçiler onun yanında çalışıyorlar. Bunun üzerine Taraş fiyatı arttırmış ama tüccar daha çok arttırmış. Taras'ın parası çokmuş ama tüccarın daha çokmuş. Tüccar Taras'ın biçtiği fiyatı sürekli arttırıyormuş. Taraş da sarayı yaptırmaktan vazgeçip bir bahçe yaptırmaya karar vermiş. Güz geldiğinde Taraş, halka, gelip bahçesine gül dikmelerini söylemiş. Fakat kimse gitmemiş çünkü herkes tüccara havuz yapmaya gidiyormuş.

Kış geldiğinde Taraş bir kürk yaptırmak istemiş. Samur derileri alması için bir adam göndermiş ama adam eli boş dönmüş. Çünkü taccar samur derilerinin hepsini yüksek fiyatla alıp, derilerden kilim yaptırmış.

Taraş bu defa da at almak istemiş. Adamlarım göndermiş ama geldiklerinde elleri yine boşmuş. Çünkü bütün iyi atlar tüccarın elindeymiş. Onun havuzunu doldurmak için su taşıyorlarmış.

Padişahın bütün işleri yüzüstü kalmış. Hiç kimse onun işinde çalışmıyor, sadece tüccardan aldıkları paralarla gidip vergilerini ödüyorlarmış.

Böylece padişahın elinde o kadar çok para toplanmış ki artık koyacak yer bulamıyormuş. Fakat bu arada yaşayışı da çok kötüleşmiş. Artık plan yapmıyor sadece şöyle böyle yaşamaya bakıyormuş ama elinden o da gelmiyormuş. Hepten kötü bir durumdaymış. Aşçıları, faytoncuları, hizmetçileri de onu bırakıp tüccarın yanma gitmeye başlamışlar. Artık yiyecek birşey de bulamıyormuş. Birşeyler alması için birini pazara gönderiyor, ama giden, tüccar bütün malları topladığı için, eli boş dönüyormuş. Taras'a ise sadece vergi olarak para getiriyorlarmış.

Bütün bu olanlara Taraş çok öfkelenmiş ve tüccarı sınırdışı etmiş. Fakat tüccar sınıra yerleşerek yine aynı işi yapmaya devam etmiş. Halk yine herşeyi padişaha değil de tüccara taşıyormuş. Taras'ın durumu gün geçtikçe daha da kötüleşiyormuş. Günlerden beri ağzına bir lokma koymamış. Bir ara ortalıkta tüccarın övündüğünü, padişahı bile satın alacağını, ortalığın bu laflarla çalkalandığını işitmiş. Taraş çok korkmuş. Ne yapacağını şaşırmış bir durumdayken Semyon da yanına gelmiş ve:

- Hint padişahı beni yendi. Bana yardım et, demiş.

Fakat Taraş da artık zor durumdaymış:

- Ben de iki gündür açım, cevabını vermiş.

XI

İhtiyar şeytan ikinci kardeşin de işini bitirince sıra İvan'a gelmiş. Yine komutan kılığına girerek İvan'ın yanına gitmiş. Huzuruna vardığında bir ordu toplaması için onu kandırmaya çalışmış:

- Padişahım, ordusuz yaşamak, yaşamak değildir. Sadece emret, milletinden asker toplayıp orduyu düzenleyeyim.

İvan sonuna kadar dinleyip:

- Tamam olur. Düzenle ama askerlere iyi şarkı söylemeyi öğret. Ben şarkıyı severim, demiş.

İhtiyar şeytan da asker toplamak için ülkede dolaşmaya başlamış. Herkesin gidip başını traş ettirmesini, herkese birer şişe votka ile birer kırmızı şapka verileceğini duyurmuş. Aptallar bunun üzerine gülmüşler:

- Votka bizde serbest, kendimiz kaynatırız. Şapkayı ise karılarımız bize diker. Hem de alacalısını, püsküllüsünü...

Ne çeşit istersek onu.

Böyle söyleyerek kimse gitmeyince, ihtiyar şeytan koşa koşa İvan'ın yanma gelmiş: "Senin aptallar gönül rızasıyla gelmiyor, onları zorla getirmeliyiz," deyince İvan:

- Olur, öyleyse zorla getir, demiş.

İhtiyar şeytan halka gidip askere yazılmalarını, yoksa İvan'ın ölüm cezasına çarptıracağını duyurmuş.

Bunun üzerine aptallar kendisine gelerek:

- Eğer askere yazılmazsak padişahın bizi ölümle cezalandıracağını söylüyorsun ama asker olunca ne yapacağımızı söylemiyorsun. Askerler adam öldürür diyorlar, demişler.

- Evet o da var, cevabını alınca aptallar direnerek:

- Gitmeyiz, öyle ya da böyle ölümden kurtuluş yoksa bizi evimizde öldürsünler daha iyi, demişler.

İhtiyar şeytan:

- Aptal oğlu aptallar. Askerde sizi belki öldürürler belki de öldürmezler ama gitmezseniz padişah İvan sizi mutlaka öldürecek, deyince aptallar düşünüp taşınıp padişaha sormaya karar vermişler:

- Bir komutan türedi, hepimize askere gitmeyi emrediyor. Giderseniz belki ölürsünüz belki ölmezsiniz ama gitmezseniz padişah İvan sizi yüzde yüz öldürür diyor. Bu doğru mu padişahım?

İvan gülmüş:

- Nasıl olur da ben, bir kişi, hepinizi öldürtebilirim? Aptal olmasam size bu işi açıklardım ama inanın ben de anlamıyorum.

- Öyleyse biz gitmeyiz, demişler. İvan da:

- Tamam canım, gitmeyin, demiş.

Böylece aptallar komutana gidip askerlik yapmayacaklarını söylemişler.

ihtiyar şeytan işlerin iyi gitmediğini görünce hamam böcekleri padişahına gidip onu kandırmış:

- Padişah İvan'ın ülkesine gidip savaşalım orayı ele geçirelim. Orada para yok ama ekmek, hayvan, her çeşit mal istemediğiniz kadar.

Bu sözler üzerine hamamböcekleri padişahı büyük bir ordu toplamış. Tüfekler, toplar yaptırıp sınıra dayanmış ve savaş açmış. İvan'ın ülkesine girmeye başlamış.

İvan'a gidip: "Hamam böcekleri padişahı bize savaş açtı," demişler.

O da: "Olsun canım, varsın açsın," demiş. Hamamböcekleri padişahı ordusuyla sınırı aşmış. İvan'ın ordusunu bulmak için öncü kuvvetler göndermiş, öncüler orduyu aramış taramış bulamamışlar. Ordu yok! Belki

herhangi bir yerden çıkıp gelir diye beklemişler, ne gelen var ne de giden. Kiminle savaşacaklar şimdi? Hamamböcekleri padişahı köyleri ele geçirmesi için asker göndermeye karar vermiş. Askerler bir köye girdiklerinde, kadınlı erkekli aptallar meydana çıkıp şaşkın şaşkın askerlere bakmaya başlamışlar. Askerler aptalların ellerindeki ekmek ve hayvanları toplamaya başladıklarında, aptallar herşeylerini veriyor, hiçbiri de karşı koymuyormuş. Askerler oradan başka bir köye gitmişler orada da aynı şey. Bir gün dolaşmışlar iki gün dolaşmışlar her yerde aynı olay! Herkes herşeyini veriyor, kimse karşı koymuyor üstelik onları kendi evlerine çağırıyorlarmış:

- Dostlar sizin ülkesinde hayat kötüyse gelin bizimle oturun. Temelli kaim.

Askerler gitmişler ordu mordu yok. Oysa ki her yerde halk yaşıyor, hem kendini hem başkalarını doyuruyor, hiçbiri kendilerine karşı koymuyor, üstelik gelenleri beraber yaşamaya çağırıyorlarmış.

Bu durumdan içi sıkılmış askerlerin. Kendi padişahlarına gidip:

- Burada savaşamayız. Bizi başka yere götür. Savaş olsa neyse ne ama bu adamları pırasa gibi doğramak olur mu? Burada daha fazla savaşamayız, demişler.

Hamamböcekleri padişahı buna çok kızmış. Küplere binmiş. Askerlerine ülkenin dört bir yanındaki köylere gidip evleri yıkmalarını, buğdayları yakmalarını, hayvanları öldürmelerini emretmiş:

- Eğer buyruğumu dinlemezseniz hepinizi öldürtürüm, demiş.

Askerler bu emir üzerine korkmuşlar. Padişah ne emrettiyse onu yapmaya başlamışlar. Evleri yıkmışlar, buğdayları yakmışlar, hayvanları öldürmüşler. Fakat aptallar yine karşı koymuyor sadece ağlıyorlarmış. İhtiyar erkekler, kadınlar, küçük yavrular ağlıyormuş:

- Niye bize kötülük ediyorsunuz? Niçin ocağımızı söndürüyorsunuz? Size lazımsa buyrun alın. Hepsi sizin olsun, diyorlarmış.

Bu durum askerlere dokunmuş. Daha ileriye gidememişler ve bütün ordu oraya buraya dağılmış.

XII

Böylece ihtiyar şeytan işi kıvıramadığını, askerlerle de İvan'ın hakkından gelemeyeceğini anlamış. Fakat vazgeçmeye de niyeti yokmuş. Onun için de bir beyefendi kılığına girerek, İvan'ın ülkesinde yaşamaya başlamış. Taras'ı alt ettiği gibi onu da parayla alt etmek düşüncesindeymiş: "Ben size iyilik etmek, akıllıca davranmayı öğretmek istiyorum. Burada bir ev yaptıracağım ve bir mağaza açacağım." demiş.

İvan bu düşüncesini dinleyip ona izin vermiş. Geceyi orada geçiren beyefendi, ertesi sabah, yanına bir çuval altınla bir kağıt alıp meydana çıkmış:

- Hepiniz domuz gibi yaşıyorsunuz. Ben size nasıl yaşanması gerektiğini öğreteceğim. Şimdi bana şu plana göre bir ev yapın. Ben size ne yapmanız gerektiğini söylerim. Çalışıp harcadığınız emek karşılığında da size altın para veririm, demiş. Onlara altınları gösterdiğinde aptallar şaşırıp kalmışlar. Çünkü onlar para kullanmazlarmış. Birbirlerine mal karşılığında mal verirler, yahut verilen şeyi emekle öderlermiş. Fakat yine de altını sevmişler. Güzel şeyler olarak görmüşler. Efendiye bu altınlar karşılığında mal vermeye, işinde çalışmaya başlamışlar.

İhtiyar şeytan Taras'ın ülkesinde yaptığı gibi, ortalığa altın saçmaya başlamış. Halk da altına karşılık çeşit çeşit mal veriyor, işinde çalışıyormuş. İhtiyar şeytan sevinerek içinden:

- İşim yolunda gidiyor. Şimdi Taraş gibi şu aptalı da batırır varını yoğunu satın alırım, diye düşünmüş.

Aptallar ise ellerine geçen altınları, gerdanlık yapmaları için götürüp karılarına veriyorlarmış. Bütün genç kızlar saçlarına dizi dizi altın takıyorlar, çocuklar artık sokakta onunla oynuyorlarmış. Böyle böyle herkesin elinde çok faza para toplanmış. Artık kimse daha fazlasını istemiyormuş. Oysa ki beyefendinin konağı henüz yarıya bile gelmemiş. O

yıl için düşündüğü kadar buğday ve hayvan da toplayamamış. Bunun için de sürekli gelip işinde çalışmalarını, buğday getirmelerini, her mala, her işe karşılık çokça altın vereceğini ilan edip duruyormuş. Buna rağmen kimse gidip çalışmıyor, birşey götürmüyormuş. Sadece arada sırada bir oğlan ya da kız çocuğu bir yumurta getirir, altın alır gidermiş. Onun dışında kimsenin uğradığı yokmuş. Artık şeytan yiyecek birşey bulamaz olmuş.

Efendi karnının acıktığı bir gün yiyecek öteberi almak için köye gitmiş. Bir avluya girip, bir tavuğa bir altın vermiş. Fakat ev sahibi kadın istemeyerek:

- Bende altın çok, demiş.

Bu defa şeytan yoksul bir kadının evine gidip, ringa balığı almak istemiş ve karşılığında altın vermiş. Kadın:

- Bu bana lazım değil dostum. Çocuğum yok ki oynasın. Bulunsun diye üç tanecik almıştım, demiş.

Şeytan başka bir köylünün evine gidip ekmek istemiş ama o köylü de para almamış:

- Bize lazım değil. Bekle karıma söyleyeyim de Allah rızası için sana bir dilim ekmek versin, demiş.

Şeytan Allah sözünü işitince yere tükürmüş ve koşarak köylünün yanından uzaklaşmış. Allah rızası için birşey almak şöyle dursun, bu adı duymak bile ona bıçak yarasından ağır geliyormuş.

Böyle böyle ihtiyar şeytan ekmek bulamamış. Her kapıyı çalmış ama nereye gitse kimse parayla birşey vermiyor:

- Bana birşey getir, ya da gel çalış. O da olmuyorsa Allah rızası için al, diyorlarmış. Oysa ki şeytanın elinde paradan başka birşey yokmuş ve canı da çalışmak istemiyormuş. Allah rızası için de alamaz. İhtiyar şeytan bu işe çok öfkelenmiş:

- Size para veriyorum işte daha ne istiyorsunuz? Altınla ne isterseniz yaparsınız. İstediğiniz işçiyi tutup, çalıştırırsınız, diyormuş. Aptallar ise onu dinlemiyorlarmış:

- Hayır, para bize lazım değil. Vergi vermeyiz, birşey satın almayız. Ne yapalım biz parayı, diyorlarmış.

İhtiyar şeytan o akşam yemek yemeden yatmış. Bu durumdan İvan'ın da haberi olmuş. Ona gelip sormuşlar:

- Bir beyefendi türedi. Güzel güzel yiyip içmeyi, temiz temiz giyinmeyi seviyor ama bir türlü çalışmaya yanaşmıyor. Allah rızası için verilen şeyi de almıyor. Sadece herşeye altın veriyor. Eskiden halk, elinde henüz fazla altın toplanmadığı için ona her istediğini verirdi. Fakat şimdi vermiyor. Bu durumda biz ne yapalım. Böyle giderse açlıktan ölecek adam.

İvan onları dinledikten sonra:

- Peki o zaman besleyin onu. Bırakın sığırtmaç gibi ev ev dolaşsın.

İhtiyar şeytan da bunun üzerine ne yapsın, ev ev dolaşmaya başlamış. Bir gün sıra İvan'ın evine gelmiş, ihtiyar şeytan yemek zamanı İvan'lara gitmiş. İvan'larda yemeği dilsiz kız yaparmış. Biraz haylaz olanlar da onu sık sık aldatır, çalışmadan erkenden yemek yemeğe gelirlermiş. Lapanın hepsini yer bitirirlermiş. En sonunda dilsiz kız haylazları tanımak için bir kurnazlık bulmuş. Hepsinin ellerine bakıyormuş ve kimin elinde nasır varsa ona yemek veriyormuş. Kimin elinde de nasır yoksa ona da artıkları yedirirmiş. Sıra ihtiyar şeytana geldiğinde, ihtiyar şeytan sokulmuş masaya. Dilsiz kız da her zaman yaptığı gibi ellerini yoklamış, bakmış ki elleri tertemiz, bembeyaz, tırnakları dümdüz ve uzun. Bunun üzerine dilsiz kız homurdanarak şeytanı masadan çekip kaldırmış. Bu arada İvan'ın karısı:

- Kusura bakma beyefendi. Bizim evde görümcem ellerinde nasır olmayanı masaya oturtmaz. Azıcık bekle. Başkaları yesin, onların artıklarıyla sen de karnını doyurursun, demiş.

İhtiyar şeytan padişahın evinde domuzlar gibi doyurulmak istendiğini düşünerek çok gücenmiş, İvan'a gidip:

- Ülkende her insanın elleriyle çalışması gerektiğini ileri süren aptalca bir kanun var. Böyle bir kanunu aptal olduğunuz için çıkarmışsınız. Sanki insanlar sadece elleriyle mi çalışır? Akıllı insanlar neyle çalışır söyle bakalım, deyince İvan:

- Biz aptallar bunu nasıl bilebiliriz? Biz hep ellerimizle ya da sırtımızla çalışırız, demiş.

ihtiyar şeytan bir fırsat daha yakaladığını düşünerek:

- Aptalsınız da ondan. Ben size kafa ile nasıl çalışılır onu öğreteyim. O zaman göreceksiniz ki kafa ile çalışmak elle çalışmaktan daha iyidir, demiş.

İvan şaşırıp kalmış buna:

- Gerçekten mi? Ee, bize boşuna aptal demiyorlar!

Bunun üzerine ihtiyar şeytan konuşmaya başlamış:

- Fakat kafa ile çalışmak kolay değildir. Bakın ellerimde nasır yok. Siz bunun için bana yemek vermiyorsunuz ama bilmiyorsunuz ki insanın kafasıyla çalışması elleriyle çalışmasından yüz kat daha güçtür. An gelir insanın kafası çatlar.

İvan düşüncelere dalmış:

- Niye böyle kendini üzüyorsun dostum? İnsanın kafasının çatlaması hoş şey mi? iyisi mi ellerinle, sırtınla hafif iş gör.

Şeytan da:

- Siz aptallara acıyorum da onun için böyle çabalıyorum. Ben olmasam siz kıyamete kadar aptal kalırsınız. Ben kafamla çalışırım ve bunu size de göstereceğim, demiş.

İvan şaşırıp kalmış:

- Peki o zaman öğret. Bizim kimi zaman ellerimiz yorulur. Biz de o zaman kafamızla çalışırız, demiş.

Şeytan bu işi öğreteceğine söz vermiş. İvan da bütün ülkeye duyuru yapmış:

- Bir efendi geldi. Herkese kafa ile çalışmayı öğretecek. Kafa ile çalışınca daha çok iş yapılıyormuş. Herkes gitsin öğrensin.

İvan'ın ülkesinde dik merdivenle çıkılan yüksek bir kule varmış. En üstünde de küçük bir boşluk varmış kulenin. İvan herkes görsün diye efendiyi oraya çıkartmış.

Efendi kuleye çıkınca başlamış oradan konuşmaya. Bütün aptallar da toplanmışlar. Sanıyorlarmış ki efendi ellerini kullanmadan sadece kafasıyla nasıl çalışılacağını gösterecek. Fakat ihtiyar şeytan çalışmadan nasıl yaşanılacağım sadece sözle anlatıyormuş.

Aptallar, anlattıklarından birşey anlamamışlar. Bakmışlar, bakmışlar ve sonra hepsi yine kendi işinin başına gitmiş.

İhtiyar şeytan kulede bir gün kalmış. İki gün kalmış, sürekli konuşuyormuş. Sonra karnı acıkmış. Fakat aptallar ona, kuleye yemek götürmeyi akıl edememişler. Madem ki efendi kafasıyla daha iyi çalışıyor, ekmeğini de kafasıyla kolayca çıkarır diye düşünmüşler. İhtiyar şeytan kulede bir gün daha kalmış. Hâlâ konuşuyormuş. Halk da yaklaşıyor bakıyor bakıyor dönüp gidiyormuş.

İvan ise arada bir:

- Ee, nasıl, efendi kafasıyla çalışmaya başladı mı? diye soruyormuş.

- Hâlâ başlamadı çene çalıp duruyor, diye cevap veriyorlarmış.

İhtiyar şeytan bir gün daha kulede kalmış. Zayıflamaya başlamış. Ayakta sallanıyormuş. Sallanırken kafasını bir direğe çarpmış. Bunu gören bir aptal, olayı gidip İvan'ın karısına anlatmış. Kadın da çift süren kocasının yanına koşmuş:

- Haydi gidelim. Efendi kafasıyla çalışmaya başladı diyorlar, demiş.

- Sahi mi? demiş İvan. Atını çevirip kuleye gitmiş. Kulenin yanma yaklaştığında, ihtiyar şeytan açlıktan büsbütün zayıf düşmüş, kafasını direklere çarpıyormuş. İvan oraya varır varmaz, şeytan sendelemiş ve basamaklardan büyük bir gümbürtüyle yuvarlanmış.

İvan:

- Ee, efendi doğru söylemiş. Demek bazen insanın kafası da çatlıyormuş. Bu iş nasırla bitmez. Böyle çalıştıktan sonra insanın kafasında yumruk gibi şişler oluşabilir.

İhtiyar şeytan merdivenlerin dibine devrilivermiş. Kafası da toprağa saplanmış, İvan çok iş görüp görmediğini anlamak için yanma yaklaştığında, birdenbire yer yarılmış. İhtiyar şeytan da yerin dibine gömülüvermiş ve ortada sadece bir çukur kalmış.

İvan kafasını kaşıyarak:

- Seni gidi başbelası seni! Yine mi sen? İri yarı olduğuna göre ötekilerin babası olmalısın, demiş.

İvan o gün bugündür yaşıyor, halk da onun ülkesine akın ediyormuş. Kardeşleri de yanına gelmiş ve onlara da bakıyormuş. Birisi gelip de:

- Besle bizi, derse:

- Olur tabii. Kalın. Biz de herşey bol, diyormuş.

Fakat ülkesinde bir gelenek varmış ki eli nasırlı olan sofraya oturuyor, olmayansa artıkları yiyormuş.

İki İhtiyar

I

İki ihtiyar, Kudüs'e hacca gitmeye niyet etmişlerdi. Biri Efim Tarasıç Şevelev adında, zengin bir köylüydü. Diğeri Elisey Bodrov adında fakir bir adamdı.

Efim ağırbaşlı bir insandı. Rakı içmez, tütün kullanmaz, enfiye çekmezdi, ömrü boyunca ağzından bir tek kötü söz çıkmamıştı. Ciddi ve sert bir adamdı. İki kere köye muhtar olmuş, bu işi yüzünün akıyla tamamlamıştı. Kalabalık bir aileye sahipti. İki oğlu bir torunu vardı, üçü de evliydi. Hepsi birarada oturuyorlardı.

Efim bünyesi güçlü bir adamdı. Dimdik yürürdü. Ta yetmiş yaşında saçı sakalı ağarmaya başlamıştı.

Elisey orta halli bir ihtiyardı. Eskiden doğramacılık yapardı. İhtiyarlayınca evde oturup, arıcılık yapmaya başladı. Oğlunun biri avcıydı. Diğer oğlu evde oturur, ufak tefek işlerle uğraşırdı. Elisey, iyi kalpli, şen şakrak bir adamdı. Rakı da içer, enfiye de çeker, türkü söylemeyi de severdi. Fakat uysal bir yapıya sahipti. Evdekilerle ve komşularıyla iyi geçinirdi. Orta boylu, esmer tenli, kıvırcık sakallıydı.

Tıpkı adını taşıdığı Peygamber Elisey gibi, kafası cascavlaktı.

İki ihtiyar çoktandır hacca gitmeye niyet etmiş, beraber gitmeyi kararlaştırmışlardı ama Efim'in bir türlü vakti olmuyor, işi bitmiyordu. İşinin biri bitiyor, biri başlıyordu. Kah torununu evlendirir, kah küçük oğlunun askerden dönmesini bekler, mutlaka yapacak bir şeyler bulurdu. Son zamanlarda yeni bir ev yaptırmayı kafasına koymuştu.

İki ihtiyar, bir yortu günü biraraya gelip, kirişler üzerine oturup, konuşmaya başladılar.

Elisey:

- Ee, dedi. Din borcumuzu ne zaman ödeyeceğiz?

Efim yüzünü ekşiterek:

- Biraz daha beklemek lazım, dedi. Bu yıl, benim için zorlu bir yıl oldu. Bir ev yaptırayım dedim. Yaklaşık olarak yüz rubleye çıkar diye hesaplamıştım. Oysa ki daha şimdiden üçyüz ruble gitti, fakat ev hâlâ bitmedi. Görünen o ki, hac işi yaza kalacak. Allah kısmet ederse, yazın gideriz.

Elisey:

- Bana kalırsa, bu işi ertelemekle bir yere varamayız, hemen gitmeliyiz. İlkbahardayız. Tam zamanı, dedi.

- Canım tamam zamanı ama, bu işleri yüz üstü nasıl bırakayım?

- Sanki senden başka adam mı yok? Oğlun bitirsin.

- Hangisi yapacak? Büyük oğlumdan hayır çıkmaz, sürekli içiyor.

- Ee, komşu bizler bir gün öleceğiz. Onlar hayatta kalacak. Oğlunun da bu işleri öğrenmesi gerek.

- Doğru, doğru ama, yine de iş bitsin, gözüm arkada kalmasın istiyorum.

- Ah, sevgili dostum! İnsan, hiçbir zaman, tüm işlerini bitiremez. Mesela kadınlar bizim evde bir kaç gündür çamaşır yıkıyor, temizlik yapıyorlar, bayram hazırlığı. "Şu yapılmalı, bu yapılmalı" diyorlar ama iş bitmiyor ki. Büyük gelin akıllı kadındır. Onlara dedi ki: "İyiki bayram, bizim işleri bitirmemizi beklemeden geliyor. Yoksa ne kadar çalışırsak çalışalım, işlerin biteceği yok."

Efim düşünmeye başladı:

- Şu ev için dünyanın parasını harcadım... Hem boş elle yola çıkılmaz ki... Yüz ruble de az para değil.

Elisey güldü:

- Günaha girme komşu. Senin varlığın benimkinden on kat fazladır. Yine de kalkmış paranın lafını ediyorsun. Sen şimdi ne zaman yola çıkacağımızı söyle. Benim de param yok ama bulup buluşturacağım.

Efim gülümsedi.

- Hele bak, zenginlik taslıyor. Peki nereden alacaksın?

- Bir kısmını evden alırım. Yetmezse komşuya dokuz-on tane arı kovanı satarım. Zaten ne zamandan beri yalvarıp duruyor.

- Doğru kovanların çok iyi. Bence satma. Sonra pişman olursun.

- Pişman mı olurum? Olmam dostum. Hayatta, günahlarımdan başka hiçbir şeye pişman olmadım. Bana göre insanın maneviyatından daha değerli bir şey yoktur.

- Doğru ama evinin düzeni bozulursa, bu pek de iyi olmaz.

- Peki, ruhumuzun düzeni bozulursa?.. Bu daha kötü değil mi? Madem ki niyet ettik gidelim... Artık gitmeliyiz.

Elisey arkadaşını kandırmayı başarmıştı. Efim, o gün, düşündü taşındı. Ertesi sabah Elisey'in yanına giderek:

- Gidelim, dedi. Doğru söylüyorsun. Hayatımız da, ölümümüz de Allah'ın elinde. Elimiz ayağımız tutarken gitmeli.

İhtiyarlar bir haftada hazırlandılar.

Efim'in hazır parası vardı. Yol için, yanına yüz ruble aldı. İki yüz ruble de karısına bıraktı.

Elisey de hazırlıklarını tamamladı. Komşusuna on ana, on oğul arı sattı. Bunun karşılığında yetmiş ruble aldı. Geri kalan otuz rubleyi de evden tamamladı. Karısı bir köşeye biriktirdiği kefen parasını, gelini de kendi paralarını verdi.

Efim bütün işlerini büyük oğluna bırakıp, ona, nereden ne kadar ot biçeceğini, gübreyi nereye dökeceğini, evi nasıl tamamlayacağını ve üstünü nasıl örteceğini söyledi. Her şeyi bir bir tembihledi.

Elisey ise karısına sadece satılan arıları komşuya vermesini söyledi. Ev işleri hususunda hiçbir şey söylemedi. "Neyin nasıl yapılması gerektiğini işin kendisi gösterir. Neyi nasıl doğru buluyorsanız öyle yapın" dedi.

Evdeki kadınlar, yol için, ekmek yaptılar, torbalar diktiler, ayak sargıları kestiler. Böylece yol hazırlığı tamamlanmış oldu.

İhtiyarlar yeni ayakkabılar giyip, yanlarına da yedek çarıklar alarak yola çıktılar. Evde kalanlar köyün bitimine kadar onlarla beraber gidip, onları uğurladılar. Onlarla helalleştikten sonra ihtiyarlar yola koyuldular.

Elisey sevinç içinde yola çıktı. Köyden çıkar çıkmaz tüm işlerini unutmuştu. Yalnızca: "İnşaallah yolda birisine kötü söz söylemem, arkadaşımla iyi geçinirim, sağlıcakla gidip gelirim" diye düşünüyordu.

Yolculuk esnasında ya bir dua mırıldanıyor, ya bildiği kutsal metinleri içinden tekrarlıyordu. Birisiyle karşılaşınca veya geceleyeceği bir yere vardığı zaman insanlara karşı yumuşak davranmaya, Allah'ın rızasına uygun bir dille konuşmaya büyük çaba sarfediyordu. Yolda yürürken içi içine sığmıyordu. Yalnız, enfiyeyi bırakmak istediği için tabakasını yanına almamıştı. Bu yüzden bazen canı sıkılıyordu. Fakat bu durum çok sürmedi. Yolda karşılaştığı birisi ona enfiye verdi. Bu sebeple, arkadaşını günaha sokmamak, kokusu onun üzerine sinmesin diye hep arkada kalıyordu.

Efim de yolda iyi yürüyor, sağlam adım atıyor, hiçbir kötü harekette bulunmuyor, yersiz konuşmuyordu. Fakat içi rahat değildi. Ev kaygısı bir türlü aklından çıkmıyor, sürekli evde ne olup bittiğini düşünüyordu. Acaba oğluna tembih etmeyi unuttuğu birşey kalmış mıydı? Oğlu, tembihlediği gibi hareket ediyor muydu? İşte, bu gibi sorularla meşguldu kafası. Yolda insanların patates ektiğini, yahut gübre taşıdığını görünce; "Acaba oğlum bu işleri söylediğim gibi mi yapıyor?" diye düşünüyordu. Hatta geri dönmek bile içinden geçiyordu. Geri dönerse, herşeyi ona tarif eder, kendi eliyle yapardı.

III

iki ihtiyar beş haftadır yürüyorlardı. Bu süre içinde evden getirdikleri çarıklar eskimiş, yenilerini giymişlerdi. Bir müddet sonra Ukrayna'ya ulaştılar. Evden çıktıklarından beri uğradıkları her yerde yiyecek ve yatacak için para vermişlerdi. Fakat Ukrayna'da, halk onları misafir etmek için âdeta birbirleriyle yarış etmişti. İhtiyarları konuk etmişler, karınlarım doyurmuşlar, torbalarına yolluk ekmek koymuşlardı. Üstelik bunların karşılığında para da almamışlardı.

Böylece, iki ihtiyar yedi yüz verste yakın bir yol gittiler. Bir şehirden geçip, kıtlık içinde kıvranan bir yere vardılar. Oranın halkı onlara yatacak yer gösteriyor, para da almıyordu. Fakat yiyecek vermiyorlardı. İhtiyarlar çoğu zaman parayla bile ekmek bulamıyorlardı. İnsanlar, "Geçen yıl hiçbir şey olmadı" diye yakınıyordu onlara. Kıtlık yüzünden zenginler bile batmış, varını yoğunu elden çıkarmışlardı. Yoksullar da ya göç ediyor, avare avare dolaşıyor, ya da kıt kanaat geçiniyor, kışın kepek ve solucan otu yiyorlardı.

Birgün, iki ihtiyar konaklayacak bir yere vardılar. Yanlarında beş okka ekmekleri vardı. Geceyi orada geçirdiler. Sonra; "Sıcağa kalmadan biraz yol alalım," diye düşünüp, tanyeri ağarırken yola çıktılar. On verst gittiler, bir dere kenarına varıp oturdular. Dereden bir bardak su alıp, ekmeklerini ıslatıp yediler. Sonra çarıklarını çıkarıp, oturup dinlendiler. O sırada Elisey enfiyesini çıkardı. Efim kafasını sallayarak ona:

- Niye şu zıkkımı bırakmıyorsun, dedi.

Elisey ellerini açıp:

- Ne yapayım, şeytana uymaktan kendimi alamıyorum, dedi.

Daha sonra kalkıp beraberce yola koyuldular. On verst daha gidince, büyük bir köye vardılar. Köyün bir ucundan girip, öbür ucundan çıktılar. Güneş ortalığı yakıp kavuruyordu. Elisey yorulmuştu. Dinlenmek, su içmek istiyor; ama Efim bıkıp usanmadan yürümeye devam ediyordu. Elisey onu takip etmekte hayli güçlük çekiyordu.

- Susadım, dedi.

- Susadınsa iç canım. Ben içmeyeceğim.

Elisey durup:

- Sen beni bekleme. Ben çarçabuk şu eve gider, su içer ve sana yetişirim, dedi.

Efim:

- Peki, dedi. Tek başına yoluna devam etti. Elisey ise eve doğru yöneldi. Ev küçücüktü. Alt kısmı kara, üst kısmı beyaz kille sıvalıydı. Fakat kil sıva yer yer dökülmüştü. Çoktan beri badana yüzü görmediği belliydi. Çatısı da bir tarafından açılmıştı. Eve bir avludan giriliyordu. Elisey avluya girip, etrafa baktı.

Evin önündeki toprak sedir üzerinde sakalsız, zayıf, gömleğini Ukrayna usulü donunun içine sokmuş bir adam yatıyordu. Adam serinlikte yatmış olmalıydı. Fakat şimdi güneş tam tepesine vuruyordu. Adam yatıyor ama uyumuyordu. Elisey ona seslenip, su istedi. Fakat adam hiçbir cevap vermedi. Elisey: "Ya hasta, ya da kaba bir adam bu" diye düşündü kendi kendine. Kapıya yaklaşınca, içeride bir çocuğun ağladığını işitti. Kapının mandalını tıklattı. "Hey ev sahipleri" dedi. Ses veren olmadı. Kapıyı değneğiyle tekrar çaldı. "Hey, dindaşlar" dedi. Ses seda yok. "Hey Allah'ın kulları" dedi. Yine karşılık veren olmadı. Tam çekip gitmek üzereyken, birden kulağına kapının ardından bir inilti geldi. "Bu insanların başına bir iş gelmiş olmasın, hele girip bir bakayım" diye düşündü.

IV

Elisey kapının tokmağını çevirdi. Kapı kilitli değildi. Kapıyı eliyle itip sofaya girince evin kapısının açık olduğunu gördü. Sağ tarafta bir peç, karşısında bir köşe, köşede ikona yerinde bir masa, masanın arkasında da bir sedir vardı. Sedirin üstünde başı açık ihtiyar bir nine oturuyordu. Sırtında yalnız bir gömlek vardı. Başını masaya dayamıştı. Yanında ise balmumu gibi sarı, karnı şiş bir çocuk vardı. Nineyi yeninden tutarak çekiştiriyor, avazı çıktığı kadar bağırıyor, belli ki birşeyler istiyordu. Elisey eve girdi.

Odada pis bir koku vardı. Peçin arkasında, yerde, bir kadın yüzü koyun yatmış, hiçbir yere bakmıyor yalnızca hırlıyordu. Bacağını bir uzatıp bir çekiyor, bir o yana bir bu yana dönüyordu. Koku ondan geliyordu. Herhalde altına pislemişti ve temizleyecek kimse de yoktu. İhtiyar kadın kafasını kaldırdığında Elisey'i gördü ve:

- Ne istiyorsun be adam? Sana verebilecek hiçbir şeyimiz yok, dedi.

Elisey kadının konuştuğunu görünce ona doğru ilerleyerek:

- Ben bir din kardeşinizim, su istemeye gelmiştim, dedi.

- Kim verecek şimdi sana suyu. Git kendin iç.

Bu cevap üzerine Elisey:

- Peki, evde şu kadını temizleyecek eli ayağı tutan hiç kimse yok mu? deyince kadın:

- Kimsecikler yok işte. Adam avluda uyuyor, biz de burada.

Yabancı birisini gördüğü için küçük çocuk susmuştu. Fakat ninesinin konuştuğunu görünce onu yeninden tekrar tutarak; "Ekmek nine, ekmek!" diye ağlamaya başladı.

Elisey ihtiyar kadına yine birşeyler soracaktı ki o sırada dışarıdaki adam birden içeri dalarak duvar boyunca yürümeye yeltendi. Sedire oturmak istiyordu. Fakat oraya kadar yürüyemeden eşiğin dibindeki köşeye yığılıp kaldı. Kalkmak için herhangi bir çaba göstermedi. Olduğu yerde konuşuyordu. Bir söz söyleyince durup soluklanıyor ardından başka bir söz söylüyordu: "Hastalık ve açlık başımıza musallat oldu," dedi. Sonra başıyla çocuğu göstererek, "Neredeyse açlıktan ölecek yavrucak," dedi ve ağlamaya başladı.

Elisey bohçasını omuzundan indirip yere koydu. Sonra sedirin üstüne kaldırıp açtı. Bohçadan ekmek ve bıçak çıkardı. Ekmekten bir dilim kesip adama uzattı. Fakat adam almadı; "Onlara ver" dercesine çocuk ve küçük kızı işaret etti. Elisey ekmeği çocuğu uzattığında çocuk ekmeğin üstüne

atılarak küçük elleriyle tuttu ve ekmeğe yumularak yemeye başladı. O sırada küçük kız da peçin arkasından çıkıp, gözlerini ekmeğe dikti. Elisey bir dilim de ona verdi. Sonra bir dilim daha keserek ihtiyar kadına uzattı. İhtiyar kadın da ekmeği alıp çiğnemeye başladı:

- Bir de su getiren olsa! Susuzluktan öldük. Dün müydü, bugün müydü tam olarak hatırlamıyorum, suya gitmek istemiştim ama yere düştüm ve kalkamadım. Kova da orada kaldı. İnşaallah biri alıp gitmemiştir.

Bunun üzerine Elisey pınarlarının yerini sordu. İhtiyar kadın da tarif etti. Elisey oraya gittiğinde kovayı buldu ve su doldurup oradakilere getirdi. Çocuklar suyu içtikten sonra ekmek yemeye devam ettiler. İhtiyar kadın da onlarla beraber yedi ama adam içinin almadığını söyleyerek yemek istemedi. Sedirde yatan kadın ise bir türlü kendine gelip doğrulamıyor oraya buraya dönüp duruyordu.

Elisey köy dükkanlarına gidip, bulgur, tuz, yağ aldı. Çorba ve lapa pişirerek onları doyurdu. Sonra baltayı bulup odun keserek sobayı yaktı. Bütün bunları yaparken kız da ona yardım ediyordu.

V

Adam ve ihtiyar kadın yemekten biraz yediler. Küçük çocuk ve kız tabağı bile yaladılar. Sonra da birbirlerine sarılıp yattılar.

Adam ve ihtiyar kadın başlarına gelenleri bir bir anlatmaya başladılar:

- Biz eskiden de yoksul insanlardık. Fakat bu yıl ötekilerden daha kötüydü. Hiç ürün alamadık. Güz başlarında başladık hazırdan yemeye. Elimizde ne varsa yedik bitirdik. Daha sonra komşulardan ve yardımsever insanlardan ekmek istemeye başladık. ilk başta seve seve vermelerine rağmen sonraları vermez oldular. Yokluğun gözü kör olsun. Dilenmekten de utanıyorduk. Üstelik herkese para, un, ekmek borçluyuz.

Sonra adam konuşmaya başladı:

- Çalışmak istedim, dedi. Fakat iş yok. Herkes boğaz tokluğuna çalışmak için birbiriyle yarışıyor. Birgün çalışıyor iki gün boşta geziyorsun. Hal böyle olunca dilenmekten başka çaremiz kalmadı. İhtiyar nine küçük kızla birlikte köy dışına dilenmeye gitti. Fakat kimsede ekmek olmadığı için dilenmekle de birşey elde edemedik. Harmana kadar bu şekilde kıt kanaat geçinebileceğimizi düşündük. Fakat ilkbahardan sonra hiç kimse birşey vermez oldu. Sonra da hastalık yapıştı yakamıza. Böylece işler büsbütün sarpa sardı, önceleri birgün yiyor iki gün aç duruyorduk. Sonraları ot yemeye başladık. Ottan mı, yoksa başka birşeyden mi tam olarak bilmiyorum kadın hastalığa yakalanıp yatağa düştü. Bende güç kalmadı. Hiçbir şey yemediğimiz için de kendimizi toparlayamadık.

Daha sonra ihtiyar kadın konuşmaya başladı:

- Ortalıkta koşuşturup duran bir tek bendim. Fakat yiyecek olmadığı için bitkin düştüm, bir deri bir kemik kaldım. Küçük kız da bir hayli zayıfladı. Sonra bir takım korkulara kapıldı. Onu komşuların yanına yollamak istedik ama gitmedi. Evde bir köşeye büzülüp oturuyor, gitmek istemiyordu. Geçen gün komşu kadın gelip, aç ve hasta olduğumuzu gördü de yüzünü çevirip gitti. Onun kocası da başka yere gitmiş. O da çocuklarına bakacak halde değil. Böylece biz de yatıp ölümü beklemeye başladık.

Elisey kendisine anlatılanları dinleyip, o gün arkadaşına yetişmekten vazgeçerek, geceyi orada geçirdi. Ertesi sabah Elisey erkenden kalkıp, sanki ev sahibiymiş gibi ev işlerine girişti. İhtiyar kadınla beraber hamur yoğurdu, sobayı yaktı. Evde hiçbir şey yoktu. Ne bir ev eşyası ne de bir yiyecek. Elisey ev için gerekli şeylerin bir kısmını satın aldı, bir kısmını komşulardan temin etti, diğer bir kısmını da kendi yaptı. Böylece orada bir gün, iki gün derken tam üç gün kaldı. Bu arada küçük çocuk ayağa kalkmış sedire tutunarak dolaşıyor, "Dede, dedeciğim!" diyerek Elisey'in yanından hiç ayrılmıyordu. İhtiyar kadın da ayağa kalkmıştı. Adam da duvara tutuna tutuna yürümeye başlamıştı. Yalnızca gelin yataktaydı, ama üçüncü gün o da kendine geldi. Bunun üzerine Elisey kendi kendine; "E, bu kadar kalmak hesapta yoktu, artık yola çıkmalıyım" diye düşündü.

VI

Dördüncü gün oruç bayramıydı. Elisey kendi kendine; "Oldu olacak orucumu da bu zavallı insanlar arasında açayım. Onlara bayram için öteberi alır, akşam da yola çıkarım" diye düşündü. Elisey süt, un, yağ almak için yine çarşıya gitti. Bunları ihtiyar kadınla birlikte pişirip kotardı. Ertesi sabah duaya gitti, sonra gelip, ev halkıyla birlikte oruç açtı. O gün gelin de ayağa kalkmış ev içinde dolaşmaya başlamıştı. Adam da o gün erken kalkıp, traş oldu, ihtiyar kadının yıkadığı temiz bir gömleği giyerek, tarla ve otlaklarını rehin bıraktığı zengin köylünün yanma gidip, onları kendisine vermesi için yalvardı. Adam akşamleyin üzgün bir halde eve döndü ve ağlamaya başadı. Zengin köylü kendisine merhamet etmemişti. "Parayı getirmeden olmaz" demişti.

Elisey bunun üzerine yine düşüncelere daldı: "Bu insanlar şimdi ne yer, ne içer? Elâlem ot biçmeye gidecek ama onlar gidemez, otlakları rehinde. Herkes çavdar biçmeye gidecek ama onlar gidemez, tarlaları zengin köylünün elinde. Onları bu şekilde bırakırsam perişan olurlar" diye düşündü ve o akşam da yola çıkmadı. Yatağa doğru gitti, dua edip yattı. Fakat bir türlü gözüne uyku girmiyordu. Ertesi sabah yola çıkması lazımdı. Zaten bir hayli para ve zaman harcamıştı. Gelgelelim bu zavallı insanlara çok acıyordu: "Galiba param yetmeyecek. Güya onlara su getirip, birer dilim de ekmek verecektim. Bak iş nerelere vardı. Şimdi otlak ve tarlaları rehinden kurtarıp, çocuklara bir inek, adamın demetleri taşıması için de bir at almak gerekiyor. Elisey kardeş ayağın dolaştı bir kere. Gel de işin içinden çık şimdi..."

Bunları düşünüp yerinden kalktı. Kaftanını alıp, enfiyesini çıkardı. Biraz enfiye çekerek kafasını toplamaya çalıştı ama başaramadı. Düşündü taşındı ama yine bir karara varamadı. Gitmesi gerekiyordu ama bir taraftan da bu insanlara acıyordu. Ne yapacağını bilemiyordu.

Sonra kaftanını katlayıp başının altına koydu ve yattı. Fakat uzun bir müddet uyanık kaldı. Horozlar bile ötmüştü. Uykunun iyice bastırdığı bir sırada hayal veya gerçek olduğunu tam olarak anlayamadığı birşey gördü: Torbası sırtında, değneği elinde, gitmeye hazırlanmış bir haldeydi. Kapı kendisinin geçebileceği kadar aralıktı. Tam kapıdan çıkmak üzereydi ki torbası bir yere takıldı. Torbayı kurtarayım derken dolakları bir yere takılıp çözüldü. Dolaklarını düzeltirken dolağın bir yere takılmadığını, küçük kızın

tuttuğunu gördü. Küçük kız: "Dede, dedeciğim, ekmek!" diye bağırıyordu. O sırada ihtiyar kadın ve adamın da kendisine pencereden baktığını farketti.

Elisey tam o anda uyandı, etrafa bakındı, kimsecikler yoktu. Kendi kendine: "Yarın gidip otlak ve tarlaları rehinden kurtarayım. At, un, bir de inek alayım. Eğer böyle yapmazsam, Isa'yı deniz aşırı aramaya giderken, kendi içinde kaybeden adama benzerim. Bu insanlara yardım edip, işlerini yoluna koymak lazım" diye düşündü. Sonra yatıp uyudu. Sabah erkenden kalkıp zengin tüccarın yanma gitti. Çavdar tarlasını ve otlakları rehinden kurtardı. Bir de tırpan alıp eve döndü. Çünkü evde tırpan yoktu, o da satılmıştı.

Elisey adamı ot biçmeye gönderdi, kendisi de köye gitti. Meyhaneciden satılık bir at ve araba bulup satın aldı. Bir çuval da un alıp arabaya attı. Sonra bir inek almak için yola çıktı. Yolda birbiriyle hem konuşup, hem yürüyen iki kadın gördü. Onlara yaklaştı. Kadınlar Ukraynaca konuşuyor, kendinden bahsediyorlardı. Şöyle diyorlardı:

- Ya kardeş, çok iyi bir adammış. O eve su içmeye gelmiş. Kendisini kimse tanımıyormuş. Onlar neler almamış ki. Bugün meyhaneciden bir at ve araba aldığını gözlerimle gördüm. Böyle insanlar az bulunur dünyada. Gidip görmek lazım.

Elisey bu sözleri duyunca kendisini övdüklerini anladı ve inek almaya gitmedi. Meyhanecinin yanma gidip at ve arabanın parasını verdi. Un yüklü arabayı eve doğru sürdü. Eve varınca atı durdurup, arabadan indi. Onu at ve arabayla gören hane halkı çok şaşırdı, içlerinden: "Bize almış olmalı" diye geçiriyorlardı ama kimse bunu söylemeye cesaret edemiyordu. Sonunda adam: "Amca, bu at da nereden çıktı?" dedi.

- Satın aldım. Ucuz düşürdüm de. Haydi bakalım biraz ot getirip atın yemliğine koy. Şu çuvalı da indiriver.

Adam atı ahıra, çuvalı da ambara götürdü. Bir demet de ot biçip atın önüne koydu. Sonra da yatıp uyudu. Elisey o gün geceyi avluda geçirdi. Sabah erkenden kalktı torbasını omzuna aldı, çarıklarını ve kaftanını giyip, Efim'e yetişmek için yola çıktı.

VII

Elisey beş verst yol alıp, tanyeri ağarırken bir ağacın altına oturdu. Torbasının bağını çözdü. Paralarını çıkarıp saymaya başladı. 17 ruble 20 kapiği kalmıştı. Kendi kendine: "Bu para ile denizi geçemem. Dilenmek de büyük bir günah. Demek oluyor ki komşum Efim oraya yalnız gidecek. Orada benim için de bir mum yakar herhalde, öyle anlaşılıyor ki ben din borcumu ölene dek ödeyemeyeceğim. Alemlerin Rabbi çok merhametlidir, umarım beni bağışlar" diye düşündü.

Sonra kalkıp, torbasını sırtına aldı ve geri dönmek üzere yola çıktı. Bir gören olmasın diye de köyün etrafından dolaştı. Kısa bir zamanda evine ulaştı. Giderken Efim'e yetişmekte çok güçlük çekiyor, bir hayli kendini zorluyordu. Fakat geri dönerken Allah ona öyle bir kuvvet vermişti ki hiç yorulmaksızın yola devam ediyordu. Değneğini sallayarak, güle oynaya, günde 70 verst yol yürüyordu.

Eve vardığında ekinler biçilmişti. Evdekiler ihtiyarın gelişine pek sevindiler: "Ne oldu, ne bitti, niçin arkadaşından ayrıldın, niye gitmeyip eve döndün" diye bir sürü soru sordular. O da yalnızca:

- Allah kısmet etmedi işte, dedi. Yolda paraları harcadım. Arkadaşımdan da geri kaldım ve gidemedim. Allah için beni bağışlayın.

Sonra geri kalan paraları karısına verdi. Ona ev işlerinin nasıl gittiğini sordu. Herşeyin yolunda olduğunu öğrendi. Yarım yamalak kalmış, ters giden hiçbir şey yoktu. Herkes mutluydu.

O gün Efimgiller Elisey'in geldiğini duymuşlardı, ihtiyarı sormaya geldiler. Elisey onlara dedi ki:

- Sizin ihtiyar yaman yürüyor. Biz Petrus yortusundan üç gün önce birbirimizden ayrıldık. Ona yetişmek istedim ama birtakım şeyler oldu. Paramı kaybettim. Bunun üzerine yola devam edemedim ve geri döndüm.

Dinleyenler bu kadar akıllı bir adamın böyle bir budalalık edip, gideceği yere gidemediğine, paralarını kaybettiğine şaşırıp kaldılar. Fakat bir müddet sonra olay kapandı gitti.

Daha sonra Elisey ev işleriyle uğraşmaya başladı. Oğullarıyla birlikte kışlık odun hazırlıyor, kadınlarla birlikte harman dövüyor, samanlıkları örtüyor, arı kovanlarına çeki düzen veriyordu.

Komşusuna oğul arılarla birlikte on ana kovan satmıştı. Karısı satılan kovanların kaçının oğul verdiğini ondan gizlemeye çalışıyordu. Fakat Elisey oğul verenlerle, vermeyenleri bildiği için komşusuna on yerine, on yedi kovan verdi.

Elisey işlerini tamamladı. Oğlunu çalışmaya gönderdi. Kendi de kış için çarık yapmaya, kovan oymaya koyuldu.

VIII

Elisey köyde hasta insanların evinde kaldığı sırada Efim yürüdü sonra durup arkadaşını beklemeye başladı. Bir süre etrafa bakındı. Sonra birazcık kestirdi. Uyanınca arkadaşının hâlâ gelmemiş olduğunu gördü. Uzun uzun yola baktı. Artık gün batıyordu ama Elisey hâlâ ortalıkta görünmüyordu. "Sakın geçip gitmiş olmasın. Belki de birisinin hayvanına binmiştir de ben uyuduğum için fark edememişimdir" diye düşündü. Fakat onu görmemesine imkan yoktu. Çünkü tam bozkırı gören bir yerde oturuyordu. "Eğer şimdi geriye dönsem daha kötü olacak. Ya geçip gitmişse... O zaman birbirimizden daha çok uzaklaşmış olacağız. İyisi mi ben yoluma devam edeyim, buluşacağımız yerde onu beklerim" diye geçirdi içinden ve yola çıktı. Sonunda bir köye Vardı. Köy muhtarına Elisey'i tarif ederek; "Böyle bir ihtiyar buraya gelirse kaldığım eve gönderin" diye ricada bulundu. Fakat Elisey gelmemişti. Bunun üzerine Efim yine yola çıktı. Yolda önüne gelene: "Dazlak kafalı bir ihtiyar gördünüz mü?" diye soruyordu. Fakat hiç gören olmamıştı. "Belki Odesa'da bir yerde, yahut vapurda karşılaşırız" diye düşündü ve yola devam etti.

Yolda başında takke, sırtında cübbe olan uzun saçlı bir hacıyla karşılaştı. Bu hacı daha önce de Aynoroz'a gitmişti. Kudüs'e de ikinci gidişiydi. Konak yerine varınca biraz sohbet ettiler. Sonra beraberce yola çıktılar.

Rahat bir şekilde Odesa'ya vardılar. Orada üç gün vapur beklediler. Onlarla beraber dünyanın dört bucağından gelmiş bir sürü Allah dostu da vapur beklemekteydi.

Daha sonra Efim pasaport işlerini halletti. Pasaport ona 5 rubleye patlamıştı. 40 ruble de yol parası verdi. Yol için biraz ekmek ve ringa balığı aldı. Yükleme işleri bitince Allah dostları vapura bindi. Efim ve hacı yanyana oturdular. Bir süre sonra vapur demir alıp, denize açıldı. Yolculuk gündüz iyi gitti. Fakat akşam üstü rüzgar çıktı ve yağmur yağdı. Dalgalar vapura çarpıyor, vapur sallanıyordu. Bunun üzerine yolcular birbirine girdi. Kadınlar bağrışmaya, korkak erkekler de güvenli bir yer bulmak için oraya buraya koşuşturmaya başladılar. Efim de korkuyor ama belli etmiyordu. Vapura biner binmez rastgele bulduğu bir koltuğa oturmuş ve öylece kalmıştı. Yolcular torbalarını tutuyor, ağızlarını açıp bir tek söz söylemiyorlardı. Nihayet üçüncü gün deniz yatıştı. Beşinci gün İstanbul'a vardılar. Yolcuların bir kısmı kıyıya çıkıp, Ayasofya'yı görmeye gittiler. Efim ise vapurda kaldı. Yalnızca vapurdan inip bir francala aldı. Vapur bir gün bir gece orada kaldıktan sonra denize açıldı. İzmir ve İskenderiye'ye uğrayıp, sağ salim Yafa'ya vardılar. Allah dostlarının tümü Yafa'da indi. Kudüs'e varmak için daha 70 verst yol yürümeleri gerekiyordu.

Vapur yüksek olduğu için yolcular vapurdan inerken korkuya kapıldı. Yolcuları kayıklarla indiriyorlardı. Kayık sağa sola yalpaladığı için iki kişi denize düştü. Fakat diğerleri sağ salim karaya çıktı. Üç gün yürüdüler, öğleye doğru Kudüs'e vardılar. Yolcular şehir girişindeki Rus konuk evinde durdular. Pasaportlarım vize ettirdiler. Karınlarını doyurdular. Bir süre sonra Efim, yeni arkadaşı ile birlikte kutsal yerlerin yolunu tuttu. Fakat kimseyi İsa'nın mezarı yanına bırakmıyorlardı. Onlar da büyük manastıra gittiler. Tüm yolcular da oradaydı. Sonra kadın ve erkekler birbirlerinden ayrılıp, ayakkabılarını çıkararak halka şeklinde oturdular. Biraz sonra elinde havlu bulunan bir keşiş ortaya çıkıp herkesin ayağını yıkadı, kuruladı, öptü. Daha sonra sabah ayini yapıldı, dua edildi, mum yakıldı, ölüm günlerinde dualar okunsun diye anne ve babaların adları deftere yazıldı. Yolculara yemek ve şarap ikram edildi. Ertesi sabah Meryem'in kurtuluşa erdiği odaya gidildi. Orada da mum yakılıp, ayin yapıldı. Oradan İbrahim manastırına gidildi. İbrahim'in oğlunu kurban etmek istediği yer, Savek bahçesi ziyaret edildi. Sonra Efim ve arkadaşı İsa'nın Maria Magdalena'ya göründüğü yere, Yakup

kilisesine gittiler. Arkadaşı Efim'e gidilecek yerleri gösteriyor, nereye ne kadar para bağışlamak gerektiğini söylüyordu, öğleyin beraberce konukevine dönüp, yemek yediler. Tam yatacaklardı ki Efim'in hacı arkadaşı elbiselerini yoklayıp, ahlar vahlar etmeye başladı: "Kesemi aşırmışlar. İçinde 23 ruble vardı; iki tüm onluk, üç ruble de bozukluk" dedi. Hacı bu duruma çok üzülmüştü. Fakat yapacak birşey olmadığı için, bir müddet sonra yattı.

IX

Efim yatağa uzandı. Birşey zihnini kurculamaya başladı: "Kanımca hacının parası falan çalınmadı. Zaten hiçbir yerde para bağışlamıyordu. Bana para bağışlamamı söylüyor, ama kendisi vermiyordu. Hatta benden bir ruble borç almadı mı? Parası olsa, niye benden istesin" diye düşündü. Sonra böyle düşündüğü için kendini kınadı ve: "Ne yani, bu adamı yargılamak bana mı düşer? Günaha girdim. Bir daha böyle birşey düşünmeyeceğim' dedi. Biraz sonra yine ihtiyarın ne kadar uyanık olduğunu, utanıp sıkılmadan nasıl "kesemi aşırdılar" dediği aklına geldi. "Herhalde hiç parası yoktu. Bunlar yalnızca bir numara" diye düşündü.

O gün tan yeri ağarmadan kalkıp, İsa'nın mezarının yanındaki Diriliş tapınağına sabah duası için gittiler. Hacı, Efim'in yanından hiç ayrılmıyor, hep onun yanısıra gidiyordu.

Sonunda tapmağa vardılar. Orada her milletten hacılar -Ruslar, Ermeniler, Türkler, Suriyeliler, Yunanlılar- toplanmıştı. Efim kalabalıkla birlikte kutsal kapılara ulaştı. Bir keşiş onları alıp, Türk karakolunun yanından geçirerek İsa'nın haçtan indirilip yağ sürüldüğü yere götürdü. Orada dokuz büyük meşale yanıyordu. Keşiş onlara herşeyi birer birer göstererek anlatıyordu. Efim orada bir mum yaktı. Sonra keşiş, Efim'in sağ elinden tutup, onu Golgota merdivenlerinden yukarıya, haçın olduğu yere çıkardı. Efim orada dua etti. Daha sonra Efim'e, toprağın ta cehenneme kadar yarıldığı çatlağı; İsa'nın el ve ayaklarını çiviledikleri yeri; Adem'in mezarını sırasıyla gösterdiler. Orada ona, İsa'nın kanının Adem'in kemikleri üzerine aktığını söylediler. Sonra, İsa'nın boynuna dikenden yapılmış çelenk takıldığında, onun oturduğu taşın, yanma gittiler. Daha sonra Efim, üzerinde İsa'nın ayak izi olan taşı gördü. Hacılara başka şeylerde göstereceklerdi ama

insanlar beklemeyip İsa'nın mezarına doğru koşuştular. Böylelikle Katolik töreni bitti. Ortodoks töreni başladı. Efim de kalabalıkla birlikte mağaraya gitti.

Efim hacıdan kurtulmak istiyordu. Çünkü sürekli onu düşünüyor ve günaha giriyordu. Fakat o, törene de, İsa'nın mezarına da onunla birlikte gelmiş, bir türlü yakasını bırakmamıştı. Birlikte mezara yaklaşmak istediler, ama yaklaşamadılar. Halk öyle hücum etmişti ki kımıldamak mümkün değildi. Efim önüne bakarak duruyor, dua ediyor, arada bir de yerinde mi diye kesesini yokluyordu. Bir anda düşünceleri çatallaştı, önce; "Hacı bana yalan mı söylüyor acaba?" diye düşündü. Sonra "Ya yalan söylemiyorsa, gerçekten kesesini çalmışlarsa... Sakın aynı şey benim de başıma gelmesin" diye geçirdi içinden.

X

Efim olduğu yerde duruyor, dua ediyor, önündeki küçük kiliseye bakıyordu. Mezar bu kilisenin içindeydi. Mezarın üstünde yanan 36 kandil vardı. Efim öylece duruyor, insanların kafası üstünden mezara doğru bakıyordu. O anda gördükleri karşısında şaşırıp kaldı. Kandillerin tam altında kutsal ateşin yandığı yerde, en önde yünlü kaftanıyla bir ihtiyar duruyordu. Kafası tıpkı Elisey'in kafası gibi cavlaktı. Efim; "Ne kadar da Elisey'e benziyor" diye düşündü. "Fakat o olamaz. Benden önce gelmesi mümkün değil. Vapur bir hafta arayla kalkıyor. Benden önce gelmesine imkan yok. Bizim vapurda da yoktu. Tüm hacıları gördüm."

Efim bu düşünceler içindeyken ihtiyar dua etmeye başladı. önce ileriye doğru Allah için, sonra iki yanına Ortodoks dünyası için üç kere eğildi. İhtiyar kafasını sağa çevirince Efim bu ihtiyarın Elisey olduğunu anladı. Evet evet Elisey'in ta kendisiydi. Kırçıl, kıvır kıvır sakalları, kırlaşmış şakakları, kaşları, gözleri, burnu, kısaca herşeyiyle Elisey'den başkası olamazdı.

Efim arkadaşını bulduğuna çok sevindi ama onun kendinden önce gelmesine çok şaşırdı: "Elisey ta oraya kadar nasıl sokulmuş? Kendisini oraya kadar götüren bir adamla tanışmış olmalı. Hele olduğum yerde bir durayım. Nasıl olsa onu çıkışta yakalarım. Böylece takkeli hacıdan da

kurtulmuş olurum. Hem belki Elisey beni ön tarafa götürebilir" diye düşündü.

Efim, Elisey'i gözden kaybetmemek için boyuna ona bakıyordu. Fakat tören bitince halk birden birbirine girdi, herkes itişe kakışa ikonaları öpmeye koşuyordu. Efim o anda bir tarafa fırlatıldı. O sırada paralarını çaldıklarını düşünüp korktu. Kesesini sımsıkı tutarak, dışarı çıkmak için kalabalığın içine girdi ve dışarı çıktı. Elisey'i tapınakta uzun zaman aradı durdu. Tapınakta yemek yiyen, şarap içen, uyuyan, kitap okuyan çeşit çeşit insan gördü ama içlerinde Elisey yoktu. Konukevine gitti, arkadaşını orada da aradı ama bulamadı. O gece takkeli hacı gelmemişti. Bir daha da ortalıkta görünmedi. Efim'e olan bir ruble borcunu da ödememişti.

Efim, ertesi gün vapurda tanıştığı Tambousklu ihtiyarla İsa'nın mezarına gitti, ön tarafa geçmek istiyordu ama yine itildi.O da merdivenin yanında durup dua etmeye başladı. İleriye doğru bakınca kandillerin altında, mezarın yanıbaşında, en ön sırada yine Elisey'i gördü. Mihrab önündeki papaz gibi kollarını açmıştı. Efim: "Artık onu kaybetmem" diye düşündü, öne doğru ilerlemeye başladı, ön tarafa ulaştı ama Elisey'i yine bulamadı. "Çıkmış olacak" diye düşündü. Üçüncü gün yine aynı yerde Elisey'in durduğunu gördü. Göze çarpan bir yerde durarak, kollarını açmış, sanki üst tarafta birşey görüyormuş gibi gözlerini yukarı dikmişti. Efim: "Bu sefer gider çıkış kapısında durur, onu kaçırmam. Orada mutlaka birbirimizle karşılaşırız" diye planlayıp, çıkış kapısına gitti ve öğleye kadar orada bekledi. Herkes çıkmıştı ama Elisey yine ortalıkta yoktu.

Efim Kudüs'te altı hafta kaldı. Gitmedik yer bırakmadı: Beyt-i Lahm'e, Vitaniya'ya, Şeria'ya gitti. İsa'nın mezarı yanında gömülmek düşüncesiyle aldığı yeni gömleğine orada damga vurdu. Küçük bir şişeyle Şeria nehrinden su, kutsal ateş yerinden toprak, bir de mum aldı, ölmüşlerinin ruhuna dua edilsin diye on yerde deftere onların adını yazdı. Artık yanında yalnızca eve dönecek kadar para kalmıştı. Efim eve dönmek üzere yola çıktı. Yafa'ya varınca evin yolunu tuttu.

XI

Efim geldiği yoldan gidiyor, yavaş yavaş eve yaklaşıyordu. Evdekiler bensiz ne yaptılar acaba, diye kaygılanmaya başladı yine: "Bir yılda neler değişmez ki" diye düşündü. "Hayatın boyunca derleyip toparlamaya çalıştığın evin, bir anda yanıp kül olabilir. Ben yokken, oğlum işleri nasıl yürüttü acaba? İlkbahar nasıl başladı, kış nasıl geçti, evi gereği gibi yaptılar mı?" gibi sorular geçiyordu kafasından. Bu şekilde geçen yıl Elisey'den ayrıldığı yere vardı. Oranın halkı tanınmayacak kadar değişmişti. Geçen yıl açlıktan kıvranan insanlar, şimdi bolluk içindeydi. Ovada başaklar tanelenmeye başlamıştı, insanlar kendini toplamış, çektiklerini unutmuştu. Efim, bir akşamüstü, geçen yıl Elisey'in gittiği köye vardı. Köye girer girmez, bir kulübenin ardından, beyaz gömlekli bir kız çocuğu fırlayıp:

- Dede, dedeciğim, bize gel, dedi.

Efim yoluna devam etmek istiyordu, ama kız bırakmıyor, elbisesinden tutarak onu eve doğru çekiyor, bir yandan da gülüyordu. O sırada bir kadın, yanında bir çocukla dış merdivene çıkıp ihtiyarı çağırdı:

- Gel dede yemek ye, geceyi burada geçir.

- Tamam, olur, dedi. "Elisey geçen yıl su içmek için bu eve uğramıştı, hem de onu sorarım" diye düşündü.

Efim içeri girince, kadın torbasını sırtından aldı ve yüzünü gözünü yıkaması için ona su verdi, masaya oturttu, ona süt, ekşimişli börek, lapa getirip, sofraya koydu. Bunun üzerine Efim onlara teşekkür etti. Yolcuları iyi karşıladıkları için onlara iltifat etti. Kadın başını sallayarak:

- Bize gelip geçenleri iyi karşılamayacağız da kimi karşılayacağız, dedi. Biz hayatı bir yolcudan öğrendik. Allah'ı unutmuş bir vaziyette yaşayıp gidiyorduk. Allah bizi öyle bir cezalandırdı ki neredeyse hepimiz ölecektik. Yazın hepimiz yatağa düştük, yiyeceğimiz hiçbir şey kalmamıştı, üstelik hastalığa yakalanmıştık. Hepimiz ölüp gidecektik. Fakat o sırada Allah bize senin gibi bir ihtiyar verdi. Bizim ayağa kalkmamıza sebep oldu. Toprağımızı rehinden kurtardı. Bize at ve araba satın aldı" dedi.

O sırada ihtiyar bir kadın içeri girip, genç kadının sözünü keserek:

- İnsan mıydı, hızır mıydı, doğrusu biz de tam olarak bilmiyoruz, dedi. Herkesi sever, herkese acırdı. Kim olduğunu söylemeden çekip gitti. Allah'a kimin adına dua edeceğimizi bilmiyoruz. Şimdiki gibi gözümün önünde; yatağa uzanmış ölümü bekliyordum. Bir ara baktım içeri bir ihtiyar girdi. Kendi halinde, dazlakça bir ihtiyar su istiyor. Ben, günahkar kadın, bu serseri ne diye içeride dolaşıp duruyor, diye düşündüm. O ise bak bizim için neler yaptı: Bizi görünce hemen torbasını indirip, şuracığa koydu, ipini çözdü.

O sırada küçük kız söze karıştı:

- Hayır nine, torbasını önce şuraya, odanın ortasına koydu, sonra sedire kaldırdı.

Sonra birbirleriyle tartışmaya, onun bütün söz ve hareketlerini bir bir anlatmaya başladılar. Nerede oturduğunu, nerede yattığını, ne yaptığını, kime ne söylediğini uzun uzadıya anlattılar.

Akşamleyin ev sahibi adam da atıyla eve geldi. O da Elisey'in evlerinde neler yaptığını anlatmaya başladı:

- O gelmemiş olsaydı, hepimiz günahlarımızla ölüp gidecektik. Umudumuzu kaybetmiştik, adım adım ölüme yaklaşıyorduk. Allah'a ve insanlara küfrediyorduk. O, hem bizleri ayağa kaldırdı, hem de bize Allah'ı tanıttı, dünyada iyi insanların da olduğunu gösterdi. Allah ondan razı olsun. Eskiden hayvan gibi yaşıyorduk, o bize insan gibi yaşamayı öğretti.

Bu konuşmalardan sonra Efim'i yedirip içirdiler, ona yatak serdiler, kendileri de yattılar.

Efim yattı ama uyuyamadı. Kudüs'te, ön safta, üç kere gördüğü haliyle Elisey bir türlü gözünün önünden gitmiyordu. "evet, o beni geçmiş. Benim yaptıklarım Allah katında kabul edilir mi, edilmez mi bilmem ama onunkini Allah kabul etti" diye düşündü.

Efim ertesi sabah ev halkıyla vedalaşıp, evinin yolunu tuttu.

XII

Efim evden ayrılalı bir yıl olmuştu. Şimdi mevsim ilkbahardı. Akşam üstü eve vardı. Oğlu evde yoktu. Meyhaneye gitmişti. Eve sarhoş geldi. Efim onu sorguya çekmeye başladı. İşte o zaman anladı ki kendisi yokken oğlu iyice sapıtmıştı. Tüm paraları harcamış, her işi yüzüstü bırakmıştı. Onu azarlamaya kalkıştı ama oğlu buna müsaade etmedi:

- Yollarda dolaşacağına işinin başında dursaydın. Bütün paraları alıp götürdün, şimdi beni sorguya çekiyorsun, dedi. Bunun üzerine ihtiyar çok sinirlenerek, oğlunu dövdü.

Efim ertesi sabah oğlu hakkında görüşmek için muhtara gitti. Dönüşte Elisey'in avlusunun önünden geçiyordu ki, Elisey'in ihtiyar karısı onu gördü ve ona: "Hoş geldin komşu," dedi. "Sağlıcakla gidip geldin değil mi?" diye sordu.

Efim durup:

- Çok şükür, dedi. Gidip geldim işte. Yolda sizin ihtiyarı kaybettim ama duyduğuma göre eve dönmüş.

İhtiyar kadının çenesi bir türlü kapanmıyordu, çene çalmayı pek severdi.

- Evet, döndü, dedi. Hem döneli çok oldu. Sanırım Meryem yortusu henüz geçmişti. Allah onu bize gönderdi diye ne kadar sevindik bir bilsen. Onsuz canımız sıkılıyordu. İhtiyardan artık iş görmesi beklenemez. Çöktü zavallı. Fakat ne de olsa evin reisi. Gönlümüz onunla şenleniyor. Oğlum da çok sevindi: "O olmayınca sanki gözlerim ışığını kaybediyor" diyor. Anlayacağın o olmayınca sıkılıyoruz dostum. Onu çok seviyor, üstüne titriyoruz.

- Peki, şimdi kendisi evde mi?

- Evde cancağızım. Kovanlıkta, oğul arıları aktarıyor. "Arının oğul vermesi güzel bir şey" diyor. Allah bu yıl arılara öyle bir güç verdi ki, bizim ihtiyar: "Böylesine hayatımda hiç rastlamadım" diyor. Allah günahlarımıza bakmadan veriyor işte. Gel içeri buyur. Bizimki seni görünce, bilsen ne kadar sevinecek.

Efim avludan geçip, oradan kovanlığa, Elisey'in yanma vardı. Kovanlığa girince, Elisey'in ağsız, eldivensiz bir şekilde kayın ağacının altında, gözlerini yukarıya doğru dikmiş bir halde durduğunu gördü. Tıpkı Kudüs'te Isa'nın mezarı yanında gördüğü gibi cavlak kafası parlıyor, yine Kudüs'teki gibi güneşin ışıkları kayın ağacının dalları arasında raksediyor, yine ateş gibi yakıp kavuruyordu. Altın renkli arılar âdeta bir çelenk gibi kafasını sarmış, vızıldıyor, ama onu sokmuyorlardı.

O sırada karısı Elisey'e: "Komşu geldi bey," diye seslendi.

Elisey etrafına bakındı. Efim'i görünce çok sevindi. Yavaşça elini sallayarak arıları sakalından uzaklaştırıp, komşusunu karşılamaya koştu.

- Hoş geldin komşu, dedi. Hoş geldin sevgili dostum. Nasıl yolculuğun iyi geçti mi?

- Nasıl olsun, yolculuk işte... Senin için Şeria suyu getirdim. Bir ara eve uğrayıp al. Hacca gittik ama Allah haccımızı kabul etti mi, etmedi mi?..

- İnşaallah etmiştir. Allah merhametlidir.

- Gittim ama aklım başımda mıydı, değil miydi?.. Orada sanki seni...

- Bu Allah'ın bileceği bir iş komşu, Allah'ın bileceği iş.

- Dönüşte senin kaldığın eve uğradım...

Bu söz üzerine Elisey birden irkilip:

- Bu Allah'ın bileceği iş komşu. Allah'ın bileceği iş. Haydi gel içeri otur. Sana bal getireyim, diyerek lafı değiştirdi ve ev işlerinden konuşmaya başladı.

Efim göğüs geçirdi. Elisey'e, ne o evdeki insanlardan, ne de kendisini Kudüs'te gördüğünden bahsetti. Anladı ki, Allah, insanlardan sevgiyle ve iyi işlerle borçlarını ödemelerini istiyor.

Hayat Bir Bütündür

Çok zaman önce Asuri ülkesinin padişahı Asarhadan, komşusu Layiliye krallığı ile savaşıp, onun ülkesini fethetmişti. Ülkedeki bütün şehirleri yakmış, her tarafı, talan edip yağmalamış, insanları esir etmiş, askerleri öldürtmüş. Kral Layiliye'yi de bir kafesin içinde hapsetmişti.

Bu zaferine çok sevinen Asarhadan, bir gece yatağında Layiliye'yi nasıl öldürteceğini düşünüyordu. O sırada birdenbire yakınında birinin konuştuğunu duydu. Gözlerini açtığında ak sakallı, tatlı bakışlı bir ihtiyar gördü. İhtiyar ona:

- Sen Layiliye'yi idam etmek mi istiyorsun?

- Evet ama bunu ne şekilde yapacağıma henüz karar veremedim.

- İyi ama Layiliye sensin.

- Hiç de değil. Ben benim, Layiliye de Layiliye.

- Layiliye ile sen aynı kişisiniz. Fakat sana, sanki sen Layiliye değilmişsin gibi geliyor.

- Nasıl? Bana mı öyle geliyor. Olamaz. Bak ben yumuşacık yatağımda rahat rahat yatıyorum. Etrafımda emrime âmade bir sürü kölem, hizmetçim var. Yarın, bugün yaptığım gibi dostlarıma ziyafet çekeceğim. Layiliye ise bir kuş gibi kafesin içinde kıvranıp duruyor. Yarın kazığa oturduğunda dili bir karış sarkacak, geberinceye kadar çırpınıp duracak, ölüsünü köpekler parçalayacak.

- Layiliye'nin hayatını söndüremeyeceksin!

- Ya öldürüp cesetlerinden piramitler yaptırdığım o on dört bin askere ne diyeceksin. Ben yaşıyorum ama onlar ortada yok.

- Onların yok olduğunu nereden biliyorsun?

- Çünkü onları görmüyorum. Asıl önemli olan onlar acı çekti ben çekmedim. Onlar kötü durumlara düştüler bense iyiyim.

- Sana öyle geliyor. Oysa ki sen onlara değil, kendine acı çektirdin.

- Anlamadım.

- Anlamak istiyor musun?

- İstiyorum.

İhtiyar suyla dolu bir leğeni işaret ederek:

- öyleyse, buraya gel, dedi. Padişah yerinden kalkıp leğene doğru gitti.

- Soyun ve suya gir, dedi ihtiyar.

Asarhadan ihtiyarın bütün dediklerini yaptı. İhtiyar leğenden bir tas su alıp:

- Şimdi ben bu suyu üstüne döker dökmez sen başını suyun içine sokacaksın.

İhtiyar tası eğmeye başladığında padişah da başını suya soktu. Başını suya sokar sokmaz kendini başka bir insan olarak gördü. Güzeller güzeli bir kadınla çok süslü bir yatakta yatıyordu. Bu kadını daha önce hiç görmemişti ama yine de kendi karısı olduğunu biliyordu. Kadın doğrularak:

- Sevgili kocacığım Layiliye. Herhalde dünkü işlerinden çok yoruldun. Çünkü her zamankinden fazla uyudun. Prensler gelmiş seni büyük toplantı odasında bekliyorlar. Haydi giyin de yanlarına çık.

Asarhadon bu sözlerden Layiliye olduğunu anlıyor ama hiç şaşırmıyordu. Tersine şimdiye kadar bunu bilmiyor olmasına hayret ediyordu. Yatağından kalkıp giyindi. Prenslerin kendisini beklediği toplantı odasına gitti.

Prensler Layiliye'yi saygıyla selamladılar. Sonra onun karşısına oturdular. İçlerinden en yaşlı olanı söz olarak, katı yürekli Asarhadon'un

yaptıklarının artık katlanılamayacak boyutlara geldiğini, onunla savaşılması gerektiğini söyledi. Fakat Layiliye onun fikrini kabul etmedi. Asarhadon'u yumuşaklıkla yola getirmek için elçiler göndermeye karar verdi. Prenslerine de izin verdi. Sonra da hizmetindeki bazı kişileri elçi tayin ederek Asarhadon'a iletmeleri gereken şeyleri onlara anlattı.

Elçileri gönderdikten sonra da dağlara, yabani eşek avına çıktı. Av başarılı geçti, iki yaban eşeği öldürmüştü. Sarayına dönüp kadın kölelerin rakslarını seyretti. Dostlarıyla keyfetti.

Ertesi gün, her zaman yaptığı gibi sarayın avlusuna çıktı. Oradan kendine getirilen dilekçeleri inceledi. Davalara girip yargıçlık yaptı. İşlerini bitirdikten sonraysa yine en büyük eğlencesine ava gitti. Avda, ihtiyar dişi bir aslan vurdu ve iki küçük aslanı da canlı yakaladı. Avdan sonra yine dostlarıyla keyfetti. Çalgılarla, rakslarla eğlendi. Geceyi de sevgili karısıyla geçirdi.

Asarhadon'a gönderdiği elçileri bekleyerek günlerini geçirdi. Elçiler ise ancak bir ay sonra dönebildiler. Fakat döndüklerinde kulakları ve burunları kesikti. Asarhadon, Layiliye'nin gümüş altın ve selvi ağacından haraç yollamasını, kendine saygılarını sunmaya gelmesini söylemişti elçilere. Eğer yapmayacak olursa elçilerin başına gelenlerin onun da başına geleceğini söylemişti.

Bunun üzerine Layiliye tekrar prenslerini toplayarak, alınacak kararları onlarla konuştu. Hepsi birlikte, birleşerek Asarhadon'a o saldırmadan savaş açmaya karar verdiler. Kral bunu onaylayıp ordunun başında sefere çıktı. Sefer yedi gün sürdü. Kral her gün askerlerini teftiş ediyor onları yüreklendiriyordu. Sekizinci gün ordu, nehrin kıyısındaki geniş bir ovada Asarhadon'un askerleriyle karşılaştı.

Layiliye'nin askerleri cesaretle savaşıyorlardı. Fakat Layiliye, Asarhadon'un askerlerinin karıncalar gibi dağlardan indiklerini, ovayı kapladıklarını kendi askerlerine baskın çıktığını gördü.

Bunun üzerine atını savaşın ortasına sürdü. Fakat Layiliye'nin askerleri yüzlerceyse, Asarhadon'un binlerceydi. Layiliye yaralandı ve esir düştü.

Dokuz gün öteki esirlerle beraber, elleri kolları bağlı yürüdü. Onuncu gün Ninova şehrine götürüldü ve bir kafesin içine hapsedildi.

Layiliye açlık ve yaradan değil, acizliğinden, utancından dolayı acı çekiyordu. Bütün bunların intikamını almanın imkansız olduğunu hissediyordu. Elinden gelen tek şey düşmanlarına acı çektiğini göstermemek, onlara bu zevki tattırmamaktı. Bunun için de başına gelecekleri metanetle karşılayacaktı.

Kafeste yirmi gün ölümü bekledi. Dostlarının, akrabalarının idama götürülüşlerini görüyordu. Elleri, ayakları kesilen, diri diri derileri yüzülenlerin iniltilerini işitiyordu.

Fakat korku ve acılarını belli etmiyordu. Hadımağalarının sevgili karısını elleri bağlı olarak götürdüklerini gördü. Asarhadon'a cariye yapacaklarını anlamıştı. Fakat buna da katlanıyordu.

En sonunda iki cellat gelip kafesi açtılar. Ellerini sırımla arkasından bağladılar. Sonra da kan deryası halini almış idam yerine götürdüler. Layiliye, biraz önce dostlarının çıkarıldığı kazığı gördü. Bu kazık kendi için de kullanılacaktı. Anlamıştı.

Layiliye'yi soydular. Layiliye eskiden kuvvetli olan vücudunun şimdi görünen zayıf ve çelimsiz halinden adeta ürkmüştü. İki cellat onu kazığa oturtmak için kalçalarından tutup kaldırdılar.

Layiliye ölümün geldiğini, yokluğa karışmanın yaklaştığını düşündü. Sonuna kadar cesur kalma kararından vazgeçti o an. Ağlayıp yalvarmaya başladı. Fakat hiç kimse onu dinlemiyordu. "Bu olamaz. Herhalde uykudayım. Bu bir kabul olsa gerek" diye düşündü. Uyanmak için son bir gayret sarf etti. "Ben Layiliye değil, Asarhadon'um" dedi kendi kendine. Bir sesin:

- Sen hem Layiliye, hem Asarhadon'sun, dediğini duydu. İşkencenin başladığını hissediyordu. Bir çığlık kopardı. O an yüzünü sudan çıkarmıştı. İhtiyar adam yanıbaşında duruyordu. Elindeki tasta kalan son damlayı döküyordu. Asarhadon:

- Oh... Ne korkunç acılar çektim. Ne kadar da uzun.

- Uzun mu? Sen, suya daldırır daldırmaz çıkardın başını. Daha tastaki su yeni bitti. Şimdi anlıyor musun?

Asarhadon hiç cevap vermedi. Sadece korkuyla ihtiyara baktı. İhtiyar da sözüne devam etti:

- Herhalde anladın. Layiliye de, öldürdüğün askerler de hep sensin. Hem sadece askerler değil. Avladığın, etlerini yediğin hayvanlar da sensin. Sen sanıyorsun ki sadece senin hayatın hayattır. Fakat ben seni yanıltan perdeyi gözlerinin önünden kaldırdım. O an anladım ki başkalarına kötülük ederken kendine kötülük ediyormuşsun.

Hayat bir bütündür. Sen bu hayatın sadece bir parçasısın. Bu parçayla hayatı iyileştirmek veya kötüleştirmek, çoğaltmak veya azaltmak senin elindedir, öteki varlıkları iyileştirmek, çoğaltmak veya azaltmak senin elindedir, öteki varlıkları iyileştirmek için, kendi hayatım onların hayatlarından ayıran engelleri yıkman, öteki varlıkları kendin gibi sayman ve sevmen gerekir. Yoksa onlardaki hayatı yok etmek senin elinde değildir. Öldürdüğün varlıkların cismi gözünün önünden silinebilir ama bu senin onları yokettiğin anlamına gelmez. Sen kendi hayatım uzatmak için başkalarının hayatlarım kısaltmaya çalıştın. Fakat bunu yapamazsın. Hayat için, ne zaman vardır, ne de yer. Hayat hem bir andır, hem de binlerce yıl. Senin hayatınla, gördüğün veya görmediğin öteki varlıkların hayatları farksızdır. Hayatı yok etmek, ya da değiştirmek imkansızdır. Çünkü sadece o vardır. Geri kalan herşey sadece bir görüntüdür.

Bu sözleri söyledikten sonra ihtiyar kayboldu.

Ertesi sabah Asarhadon, Layiliye'yi ve diğer esirleri serbest bıraktı. İdamlara son verdi. Daha sonraki gün oğlunu çağırıp krallığı ona devretti.

Kendisi de öğrendiği şeyleri düşünmek için çöle çekildi. Sonra bir derviş gibi kasabaları, köyleri dolaşmaya başladı. Her gittiği yerde insanlara hayatın bir bütün olduğunu, insanların başka varlıklara kötülük yaparak, aslında yalnızca kendilerine kötülük yaptıklarını söylüyordu.

Öksüz Çocuk

I

Çömlek Alyaşo diye anılmasının sebebi şu idi. Bir gün annesi Papazın karısına bir çömlek süt göndermişti. O, süt çömleğini elinden düşürmüş, kırmıştı. Bunun için annesi dövmüş, arkadaşları da "Çömlek Alyoşa" diye alay etmeye başlamışlardı. Bundan sonra Alyoşa'ya "Çömlek" lakabı takılmıştı. Alyoşa zayıf bir çocuktu, uzun kulaklıydı; kulakları tıpkı birer kanat gibi sallanıyordu. Burnu da oldukça büyüktü. Çocuklar onu kızdırmak için; "Alyoşa'nın burnu tıpkı tepede duran köpeğe benziyor" diyorlardı.

Köyde okul vardı. Ama Alyoşa'ya hiçbir şey öğretmemişti. Zaten öğrenecek zaman da yoktu. Büyük kardeşi şehirde bir tüccarın yanında çalışıyordu. Alyoşa da küçük yaştan beri babasına yardım ediyordu. Henüz altı yaşında iken kızkardeşiyle beraber otlakta koyunlarla inekleri gözetlemeye, biraz daha büyüyünce de hem gündüz, hem gece atlara bakmaya başladı. On iki yaşma gelince, artık tarlayı sürüyor, araba kullanıyordu. Kuvvetli değildi, fakat eli işe yatkındı.

Daima neşeli idi. Çocuklar alay etseler de susuyor veya gülüyordu. Eğer babası azarlarsa gene susuyor, dinliyordu.

Azarlaması biter bitmez gülümsüyor, yapmakta olduğu işe devam ediyordu. Kardeşini askere aldıkları zaman Alyoşa on dokuz yaşında idi. Babası Alyoşa'yı hemen kardeşinin yerine, tüccarın yanına kapıcı olarak verdi. Alyoşa'ya kardeşinin eski çizmelerini, babasının şapkasını, elbisesini vererek şehire götürmüşlerdi. Kıyafetine nasıl sevineceğini bilmiyordu, ama tüccar, Alyoşa'yı görünce pek hoşnut olmamıştı.

Tüccar, Alyoşa'yı baştan ayağa kadar süzerek:

- Ben de zannettim ki Semyon'un yerine adama benzer birini getireceksin; halbuki sen bana onun yerine sümüklünün birini getirdin, hem o ne işe yarar? diye söylendi.

- Her işe yarar. Araba koşmasını da, bir yere götürmesini de bilir. Yaman iş görür. Görünüşte ufak tefek gibidir, ama kuvvetli, beceriklidir.

- Eh, bakalım öyleyse, görürüz, elbet.

- Her şeyden önemlisi de hiçbir şeye itiraz etmez. Her işi isteyerek yapar.

- Bırak bakalım, kalsın.

Böylece Alyoşa tüccarlarda yaşamaya başladı.

Tüccarın ailesi çok kalabalık sayılmazdı. Evin hanımı, hanımın ihtiyar annesi, babasıyla beraber çalışan az tahsil görmüş, evli büyük oğlu, tahsilli olan küçük oğlu liseyi bitirerek üniversiteye girmişti, ama oradan kovulduğu için şimdi evde oturuyordu. Bir de lisede okuyan kız vardı.

İlk önceleri Alyoşa kimsenin hoşuna gitmemişti. Çünkü görünüşte pek kaba, elbisesi de çok kötüydü. Üstelik nezaketden de haberi yoktu. Herkese "sen" diyordu. Böyle olmakla beraber herkes kendisine çok çabuk alışıvermişti. Kardeşinden daha iyi çalışıyor, hiçbir şeye itiraz etmiyordu; her işe gönderiyorlardı, o da her işi çabuk, seve seve yapıyor, hiç dinlenmeden bir işten ötekine geçiyordu. Tıpkı evinde olduğu gibi burada da bütün işleri ona yüklemişlerdi. Ne kadar çok çalışsa, o kadar da herkes sırtına iş yüklüyordu. Evin hanımı, hanımının annesi, kızı, oğlu, uşak, aşçı kadın, hepsi onu bir buraya, bir oraya koşturuyorlar, şu veya bu işi yaptırıyorlardı. Alyoşa'nın etrafında çoğu "koş kardeş" veya "Alyoşa bak, unutayım deme" dedikleri işitiliyordu. Alyoşa da durmadan koşuyor, çabalıyor, hiçbir şeyi unutmuyordu. Her şeyi yetiştiriyor, hep gülümsüyordu.

Kardeşinin çizmelerini çabucak eskitmişti. Efendisi de parça parça olmuş çizmenin arasından görünen çıplak parmaklarla gezdiği için söylenmiş, pazardan yeni çizmeler alınmasını emretmişti. Çizmeler yenilenmişti. Alyoşa, yeni çizmelerine pek sevinmişti. Ama ayakları gene eski ayaklardı. Oraya buraya koşmaktan bütün gece ayakları sızlıyordu, o da onlara adeta kızıyordu: Bir de babası para almaya geldiği zaman tüccar, çizmelerin parasını maaşından keser diye de çok korkuyordu.

Alyoşa kışın şafakla kalkıyor, odun kesiyor, avluyu süpürüyor, ineklere ot veriyor, atları suluyor, yemlerini veriyordu. Sonra da sobaları yakıyor, efendilerinin çizmelerini temizliyor, elbiselerini fırçalıyor, semaveri koyuyor, küllerini temizliyordu. Sonra ya uşak çağırıyor, eşya taşıtıyor, yahut da aşçı kadın hamur yoğurtuyor, tencereleri ovduruyordu. Daha sonra alışveriş için şehre gönderiyorlar, daha sonra da tüccarın kızını getirmek için liseye yolluyorlardı. Sonra hanımın annesi için neftyağı almaya gidiyordu. "Ah melûn, ah! Nerelerde kaldın" diyerek de üstelik azarlıyorlardı. "Ne diye kendiniz gideceksiniz, Alyoşa şimdi gider, yapar. Alyoşa! öyle değil mi?" Alyoşa da koşuyordu.

Kahvaltısını ayakta ediyor, yemeğini de çok seyrek olarak herkesle beraber yiyebiliyordu. Aşçı kadın, yemeğe herkesle beraber gelmediği için ona çok kızıyor, söyleniyordu. Ama acıdığı için hem öğleyin, hem de akşam sıcak yemekler ayırıyordu. Asıl arife günleriyle bayram günleri çok iş oluyordu. Ama Alyoşa da bayramlara çok seviniyordu. Çünkü bayram bahşişi veriyorlardı. Bu para çok değildi, altmış kopek kadar toplanıyordu, ama bu kendi parası idi. Bu parayı da istediği gibi harcayabiliyordu. Maaşına gelince onu gözüyle görmemişti. Babası gelip maaşı alıyor, Alyoşa'ya "Ne diye çizmelerini bu kadar çabuk eskitiyorsun?" diye söyleniyordu.

Bahşişlerden iki ruble biriktirdiği zaman aşçı kadının tavsiyesi ile kırmızı örme bir kazak almıştı. Sırtına giyince sevinçten ağzı kulaklarına varıyordu.

Alyoşa daima az konuşurdu, söylediği zaman da çabuk, kısa söylerdi. Ona bir şey yapmasını emrettikleri, bunu veya şunu yapabilir misin? Diye sordukları zaman, hiç çekinmeden, "Bunların hepsi olur" diyor, hemen de yapıyordu.

Hiçbir dua bilmezdi. Annesinin kendisine öğrettiği duaları zamanla unutmuştu. Böyle olmakla beraber sabah, akşam bilir bilmez dua ediyordu.

II

Böylece Alyoşa bir buçuk yıl burada yaşadı. İkinci yılın ortalarında hayatında olağanüstü bir olayla karşılaşmıştı. Bu durum onu hayretlere düşürüp, şu gerçeği öğretmişti, insanların birbirlerine karşı maddi ihtiyaçtan doğan ilgiden büsbütün farklı bir bağlılığın olduğu idi... Ama bu bağlılık çizmeleri temizlemek, çarşıya gidip bir şey satın almak veya at sürmek gibi şahsi menfaate dayanan bir şey değil de başka bir insana hizmet etmek, onu değişik anlamda sevmek gibi birşeydi. İşte Alyoşa bu adamın ta kendisi idi. Bunu da aşçı Ustinye'den öğrenmişti. Ustinye'cik, öksüzdü, çok gençti. O da tıpkı Alyöşa gibi çalışkandı. Alyoşa'ya acımaya başlamıştı. Alyoşa da ilk defa Ustinye'ye hizmet değil, kendisi lazım olduğunu anladı. Annesi ona acıdığı zaman bunu iyice anlayamıyordu. Bunun böyle olması gerektiğini sanıyordu. Bu tıpkı insanın kendini düşünmesi, acıması gibi bir şeydi. Bu yakın ilginin başka bir sebebi olduğunu anlıyordu. Çünkü Ustinye yabancı olduğu halde ona acıyor, çömlekte yağlı lapa ayırıyor, yemek yerken sıvanmış ellerini çenesine dayayarak onun yemek yeyişini seyrediyordu. Alyoşa da ona bakıyor, Ustinye yüzüne bakıp gülerken o da gülüyordu.

Bu Alyoşa için o kadar yeni, öyle tuhaftı ki, başlangıçta onu korkuttu. Bu duyguların eskisi gibi sürekli çalışmasına engel olacağını anladı. Fakat ne de olsa Ustinye'nin yamadığı pantolonları giydiği zaman çok memnun oluyor, gülümseyerek başını sallıyordu. Sık sık iş yaparken veya yolda giderken Ustinye'yi hatırlıyor, "ah Ustinye!" diyordu. Ustinye ona her şeyde yardım ediyordu. Alyoşa da ona yardım ediyordu. Bütün hayatını, başından geçenleri ona anlatmıştı. Nasıl öksüz kaldığını, teyzesinin onu alıp nasıl şehre hizmetçi verdiğini, tüccarın oğlunun ahmakça tekliflerde bulunduğunu, nasıl ona haddini bildirdiğini uzun uzadıya anlatmıştı. O, konuşmasını çok seviyor, Alyoşa da dinlemekten hoşlanıyordu. Alyoşa, şehirlerde birbirleriyle evlenen uşaklarla aşçı kadınların pek çok olduğunu işitmişti. Bir kere Ustinye ona; "Seni ne zaman evlendirecekler?" diye sormuştu. O da bilmediğini, köyden evlenmek fikrinde olmadığını söylemişti.

Ustinye:

- Birini gözüne kestirdin mi yoksa? diye sordu.

- Bana kalsa seni alırdım, varır miydin?

- Ah, seni gidi Çömlek seni; nasıl da kolaylıkla bunu söyleyebiliyorsun, diyerek kevgirle arkasına vurdu. Neden varmayayım?

III

Paskalya bayramında babası para almak için şehre gelmişti. Tüccarın karısı, Alyoşa'nın Ustinye ile evlenmek istediğini işitmişti, buna çok canı sıkılmıştı. "Hamile kalırsa çocuğuyla ne işe yarar?" Bunu kocasına söylemişti.

Alyoşa'nın babası tüccardan para alırken:

- Nasıl oğlumdan memnun musunuz, diye sordu. Size hiçbir şeye itiraz etmez, iyi huyludur dememiş miydim?

- itiraz etmesine etmiyor, ama budalaca şeyler düşünmeye başladı. Bizim aşçı kızla evlenmeyi aklına koymuş, bense evli adamları çalıştıramam. Çünkü işimize uygun değil.

- Aptal olmasına aptal ama, bak ne düşünüyor?

- Buna değer vermeyin. Bu fikrinden vazgeçmesi için ona emir veririm.

Mutfağa giderek masaya oturdu, oğlunu beklemeye başladı. Alyoşa iş peşinde koşuyordu, nefes nefese geldi:

Babası:

- Ben seni aklı başında bir adam sanmıştım. Ama bak aklına neler koymuşsun? dedi.

- Ben aklıma bir şey koymuş değilim.

- Nasıl koymuş değilsin? Evlenmek istiyormuşsun. Vakti gelince ben seni evlendiririm. Ama öyle şehir sürtükleriyle değil, sana denk olan biriyle evlendiririm.

Babası çok nasihat etmişti. Alyoşa duruyor, derin derin nefes alarak babasını dinliyordu. Babası söyleyeceklerini bitirdiği zaman Alyoşa gülümseyerek:

- Peki, söylediğiniz gibi olsun, dedi.

- Hah, şöyle!

Babası gidip de Ustinye ile başbaşa kaldığı zaman -Ustinye onlar konuşurken kapının arkasından baba ile oğlunun konuştuklarını duymuştu- dedi ki:

- Bizim iş suya düştü. Duydun mu? Kızdı, evlenmemize izin vermedi.

Ustinye, acı göz yaşlarını beyaz önlüğüyle silerek sessizce ağlıyordu.

Alyoşa dilini şaplattı:

- Dinlememek olur mu ya! İster istemez vazgeçmek gerek.

Akşam üstü tüccarın karısı pancurları kapamaya çağırdığı zaman:

- Nasıl babanın nasihatlerini tuttun mu? Budalalıkları aklından çıkardın mı? diye sordu.

- Çıkardım, çıkardım, diyerek güldü, sonra oracıkta acı acı ağladı.

- Alyoşa bir daha Ustinye'ye evlenmek için bir söz söylememiş, eskisi gibi yaşamaya devam etmişti.

IV

Oruç zamanında tüccarın oğlu onu damdaki karları temizlemek için göndermişti. O, dama çıkmış, bütün karları temizlemişti. Yalnız donmuş karları koparmaya çalışırken, ayağı kaydı, elindeki kürekle beraber damdan aşağı yuvarlandı.

Bahtsız delikanlı karların üstüne düşeceğine, demir kapının saçağının üstüne düşmüştü. Bunu gören Ustinye ile ev sahibinin kızı yanına koşmuş, acıyarak sormuşlardı.

- Alyoşa, bir yerin incindi mi?

- Düştüm işte, ziyan yok.

Kalkmak istedi. Ama kendinde kalkacak kuvvet bulamadı. Gülümsedi. Kaldırıp kapıcının odasına götürdüler. Hastabakıcı geldi, baktı, ona neresinin en çok ağrıdığını sordu.

- Her yerim ağrıyor. Ziyanı yok, geçer... Yalnız beyefendi kızacak diye korkuyorum. Babama haber gönderseniz fena olmaz.

Alyoşa iki gün iki gece yattı. Üçüncü günü papaza haber gönderdiler.

Ustinye kederle:

- Ne o Alyoşa, ölecek misin yoksa? diye sordu.

- Ya ne zannettin? Hep böyle yaşayacak değiliz ya? Günün birinde ölmek de var.

Alyoşa her zamanki gibi çabuk, kısa konuştu.

- Beni düşündüğün için sana teşekkür ederim, Ustinyeciğim. Seninle evlenmemize izin vermedikleri pek iyi oldu. Evlenseydik şimdi senin halin ne olurdu. Bak, şimdi ne iyi, ne isabetli oldu.

Papazla beraber yalnız elleriyle, kalbiyle dua ediyordu. Kalbinden ise şunlar geçiyordu: Şayet söz dinler, kimseyi incitmezsen bu dünyada olduğu gibi öbür dünyada da iyi olur.

Çok az konuşuyordu. Devamlı su istiyor, durmadan bir şeye şaşıyordu.

Şaştı, şaştı, gerildi, öldü.

Mum

"Göze göz, dişe diş" denildiğini işittiniz. Fakat ben size diyorum ki: "Kötülüğe karşı koymayın."

“Matta. V, 38-39)

Bu hikaye derebeyliğin hüküm sürdüğü zamanlarda geçmiştir. O zamanlar birçok derebeyi vardı. Bunların içinde insanlara merhametli davrananlar, ölümü ve Allah'ı düşünenler olduğu gibi, köpek gibi olanlar da vardı. Bunların en kötüleri, aşağı tabakadan yükselerek bey olmuş kimselerdi. Köylüler en çok onlardan çekiyordu.

Bir beyin çiftliğini yöneten bir kahya vardı. Köylüler, bu çiftlikte, bey için çalışıyorlardı. Çiftliğin toprağı hem çok geniş, hem de çok bereketli idi. Her taraf su, tarla ve ağaç doluydu. Bu topraklar hem beye, hem de köylülere pekala yetebilirdi. Fakat bey, kendisine ait başka bir çiftlikte uşaklık yapan birini getirip onların başına kâhya yaptı.

Kahya hiç vakit kaybetmeden yönetimi eline aldı ve köylüleri eşekler gibi çalıştırmaya başladı.

Kahyanın, bir karısı, iki tane de evli kızı vardı. Yüklü bir miktar para vurmuş, köşeyi dönmüştü. Elindekilerle rahat rahat geçinebilirdi. Fakat, haset ve hırs yüzünden işlenmedik günah bırakmadı. Kutsal günlerde bile, köylüleri çalıştırmaya başladı. Kısa bir zamanda bir tuğla fabrikası kurdu. Bu iş için kadın-erkek, çoluk-çocuk demeden herkesi canlarını çıkarırcasına çalıştırdı. Sonra tuğla ticaretine başladı. Köylüler, Moskova'daki beylerine onu şikayet ettilerse de hiç bir sonuç elde edemediler. Bey, kahyayı görevinden uzaklaştırmadı. Kahya, köylülerin kendisini şikayet ettiğini öğrenince daha da kızdı ve onlardan öç almaya karar verdi. Böylece, köylüler daha vahim bir duruma düştüler. Köylüler arasında, ispiyonculuk yapan kötü birtakım insanlar da vardı. Zamanla köylüler arasında geçimsizlik, kavga, gürültü baş gösterdi. Kahya tam bir şeytan kesilmişti.

Durum her geçen gün biraz daha kötüleşti, öyle ki, köy halkı, vahşi bir hayvandan korkar gibi kahyadan korkuyordu. Köydeki herkes ona

görünmemek için, sanki bir kurttan kaçarcasına saklanacak delik arıyordu. Bunun farkına varan kahya bir kat daha kızıp, köpürüyordu. Dayak ve angarya ile halkın canına okuyordu. Köylülerin ondan çekmediği kalmamıştı.

Bazı köylerde, böyle zorbaları temizleyiveriyorlardı. Bu köylüler de böyle bir şeyi akıllarına koydular. Köyün en yiğit adamları biraraya gelip: "Bu cani herife daha ne kadar dayanacağız. Bizler zaten ölmüşüz. Bunun gibileri öldürmek günah değildir" diye konuştular.

Birgün, ağaç kesmek için, ormana gittiler. Bu işi yapmalarını kahya emretmişti. Köylüler, yemekte biraraya gelince şunları konuştular:

- Ne yapsak, ne etsek? Bu herif hepimizi gebertecek. Hep iş, hep angarya... Gece demiyor, gündüz demiyor bizlere işkence ediyor. Ne bize, ne kadınlarımıza rahat yüzü gösteriyor. Hoşuna gitmeyen en ufak bir şey olsa hemen sopaya sarılıyor. Bizim Semyon sopasının altında can vermedi mi? Anisim'i zincirlere vurup öldürmedi mi? Daha ne bekliyoruz? Akşam yine buraya gelip, bağırıp çağıracak. Buraya gelince onu, atından çekip indirmeli, bir balta ile işini bitirmeli. Sonra leşini, köpek leşi gibi sürükler bir çukura atarız ve hiç bir şeyden haberimiz yokmuş gibi davranırız. Yalnız kendi aramızda sözleşmemiz lazım. Hepimiz birlik olmalıyız. Kimse kimseyi ele vermemeli.

Bu konuşmayı Vasiliy Minayev yapmıştı. Zira kahyaya en çok içerleyen oydu. Kahya her hafta onu dövüyordu. Üstelik karısını da zorla elinden almış, evde aşçılık yaptırıyordu.

Köylüler arasında böyle bir konuşma geçmişti. O gün, akşama doğru kahya, atının üstünde, çıkıp geldi. Köylüleri bir güzel fırçaladı. Ağaçları, doğru dürüst kesmediklerini söyledi. O sırada yığınların arasında, kesilmiş bir ıhlamur ağacı görüp:

- Ben size ıhlamur ağaçlarını kesmeyin demedim mi? Kim kesti? Çabuk söyleyin. Yoksa hepinizi döverim, dedi.

Herkese ağacı kimin kestiğini sordu. Onlar da Sidor'u gösterdiler. Kahya, eli yüzü kanlar içinde kalana kadar onu dövdü. Az ağaç kestiği için

Vasiliy'i de kırbaçladı. Sonra çekip gitti.

Akşam olunca köylüler biraraya geldiler. Vasiliy konuşmaya başladı:

- Amma da halk, insan değil, serçe sürüsü mübarekler. "Hakkımızı savunacağız, çiğnetmeyeceğiz" diye bağırıp çağırmıştınız. Fakat herif gelince hepiniz sus pus oldunuz. Serçeler de şahin hakkında sizin gibi konuşurlar: "Savaşacağız, dövüşeceğiz, kendimizi müdafaa edeceğiz" derler. Fakat, şahin gelince kaçacak delik ararlar. Şahin serçelerden birini kapıp götürür. Neden sonra serçeler meydana çıkar "cik cik" diye ötüşür ve: "İçimizden biri yok olmuş, acaba kim? Ah, falan serçe yok. Neyse o zaten bunu hak etmişti" derler. Kahya, Sidor'u döverken, öne atılıp onu temizlemeliydiniz. Halbuki siz bir yandan: "Dövüşeceğiz, hakkımızı çiğnetmeyeceğiz" diyorsunuz, diğer yandan herifi görünce kaçacak delik arıyorsunuz.

İşte bu şekilde, köylüler sık sık biraraya geliyor, kahyayı temizlemekten konuşuyorlardı. Kahya, Paskalya'dan bir hafta önce köylülere paskalya haftası içinde bey için yulaf ekmelerini istedi. Paskalya, haftasında çalışmanın günah olduğunu inanan köylüler Vasiliy'in kulübesinin arkasında toplanıp, şöyle konuştular:

- Herif Allah'ı bile unutmuş. Bu adamı gebertmeli doğrusu. Bizler zaten ölmüşüz.

O sırada Pyotr Mihayev de oradaydı. Sessiz, sakin bir adam olan Mihayev onlarla aynı fikirde değildi. Konuşulanları dinledikten sonra dedi ki:

- Büyük bir günah işlemek üzeresiniz. Doğrusu bir insanı öldürmek, çok kötü bir şey. Başkasını öldürmek kolay, ama sizin nefsiniz ne olacak? Eğer o kötülük yapıyorsa, bu kötü bir insan olduğu içindir. Bize sabretmek düşer.

Vasiliy bu sözlere kızarak şöyle karşılık verdi:

- Be birader! Sen de bir şey öğrenmişsin, hep aynı şeyleri söyleyip duruyorsun. Doğru, insan öldürmek günahtır. Bunun günah olduğunu bizler de biliyoruz yahu. Fakat bu insandan insana değişir. Elbette iyi bir insanı

öldürmek günahtır. Fakat böyle bir köpeğin gebertilmesini Allah da ister. İnsanları kurtarmak için, kuduz köpekleri öldürmezler mi? Bunun gibileri öldürmemek daha günah. Bu herif daha ne zamana kadar insanlara işkence edip duracak? Biz insanların iyiliği için cinayet işleyeceğiz. Böylece, insanlar bize minnettar kalacak. Eğer onun yaptıklarına boyun eğer, ses çıkarmazsak bu herif hepimizi gebertir. Mihayiç sen boş laf konuşuyorsun. Mübarek bayram günü çalışınca günah işlemiş olmayacak mıyız sanki? Sanki o gün sen çalışmayacak mısın?

Mihayiç:

- Niçin çalışmayacakmışım. Eğer çift sürmemi emrederse sürerim. Kendim için sürmüyorum ya. Allah kimin günah işlediğini bilir. Biz Allah'ı unutmayalım yeter. Eğer kötülüğü kötülükle yok etmek gerekseydi, Allah bize bir kanun verirdi. Böyle olmadığına göre, Allah bunun için başka bir yol göstermiştir. Kötülüğü kötülükle yok etmeye çalışırken, kötülük senin de içine işleyecek. İnsan öldürmek kolay bir iş, ama ruhun kanla kirlenmese... Kötü bir adamı öldürüp, kötülüğü yok ettim sanırsın, bir de bakarsın ki kendinde daha fazla kötülük var. Yok eğer böyle yapmaz da kötülüğe boyun eğersen, kötülük de sana boyun eğer, dedi.

Köylüler yine anlaşamadılar. Bir kısmı Vasiliy'in görüşüne katılıyor, diğer kısmı Mihayiç'in dediği gibi sabretmeyi doğru buluyordu.

Köylüler, paskalyanın ilk günü bayram ettiler. O günün akşamı, muhtar ve katipler, Mihayıl Semyoniç'in yani kahyanın emrini köylülere duyurdular. Yarından başlayarak herkes yulaf ekecekti. Muhtar ve katipler beraberce tüm köyü dolaşarak herkesin nerede, ırmağın arkasında mı, yol kenarında mı çalışacağını söylediler. Köylülerin buna çok canı sıkıldı. Fakat, emre boyun eğmekten başka ellerinden birşey gelmiyordu. Sabah olur olmaz kara sabanları alıp, tarlaları sürmeye başladılar. Kilisede paskalya töreni yapıldığı, her yerde bayram edildiği bir sırada köylüler tarla sürüyorlardı.

O gün kahya yatağından çok geç kalktı. Şöyle bir etrafa baktı. Karısının ve dul kızının bayram için eve gelmiş olduğunu gördü. İkisi bayramlık elbiselerini giyip, hazırlanınca uşak onları arabayla kiliseye götürdü. Onlar kiliseden dönünce, uşak semaveri hazırladı. O sırada kahya da geldi. Oturup

beraberce çay içtiler. Kahya çayını içtikten sonra piposunu yakıp, muhtarı yanına çağırttı:

- Köylüleri işe koştun mu?

- Evet efendim.

- Herkes çalışıyor mu?

- Hepsi de çalışıyor efendim. Onları kendim götürdüm.

- Götürmeye götürdün ama sürüyorlar mı bakalım. Git bak. Onlara öğleden sonra geleceğimi söyle. İki sabanın bir dönüm arazi sürmesini istiyorum. Ayrıca iyi de olmalı. Yaptıkları işte bir hata görürsem, bayram mayram demez pataklarım.

- Başüstüne efendim.

Muhtar tam gidecekken kahya onu durdurdu. Bir şey söylemek istedi. Uzun bir duraklama ve bocalamadan sonra baklayı ağzından çıkardı.

- Bak Muhtar... Bu haydutların benim hakkımda ne düşündüklerini, kimin küfrettiğini, kimin ne söylediğini bana bir bir anlatacaksın. Anlıyor musun? Ben bu haydutları iyi bilirim. Hiçbiri çalışmak istemez, hep dinlenmek isterler. Yiyip gezmekten başka bir şey düşünmezler. İş gecikecekmiş, ekim vaktine yetişmeyecekmiş, böyle şeyler onların umurunda bile değil. Anlıyor musun? Sen konuşulanları can kulağıyla dinle ve bana söyle. Benim bunları bilmem lazım. Haydi git. Dikkatli ol biraz. Bana her şeyi olduğu gibi anlatacak, hiç bir şeyi gizlemeyeceksin ha!

Muhtar kahyanın yanından ayrıldı. Atına binip, köylülerin çalıştığı tarlaya gitti.

Kahyanın karısı konuşulanları dinlemişti. Kocasının yanma koşup, onlara karşı biraz iyi davranması için yalvardı.

Yumuşak tabiatlı, iyi kalpli bir kadındı. Mümkün olduğu kadar kocasını yatıştırmaya çalışır, köylüleri müdafaa ederdi. Kocasına dedi ki:

- Kuzum ne olursun, sana İsa adına yalvarıyorum, bu mübarek paskalya bayramında günaha girme, köylüleri serbest bırak.

Kahya, karısının sözlerine yalnızca güldü ve:

- Çoktandır dayak yemiyorsun galiba. Onun için cesaretin artmış. Başkalarının işine niçin burnunu sokuyorsun, diyerek onu azarladı.

- Kuzum, sana dair kötü bir rüya gördüm. Ne olur köylüleri serbest bırak.

- Bak sana söylüyorum, kapa çeneni. Çok yağlı yemek yediğin için midir nedir artık kırbaçtan korkmuyorsun. Aklını başına topla.

Kahya sinirlenip, yanmakta olan piposunu karısının dişlerine vurdu. Onu oradan kovdu ve sofrayı kurmasını emretti. Yemekte, pelte, börek, lahana çorbası, domuz kızartması ve sütlü erişte yedi. Üstüne de tatlı bir börek aldı ve vişne likörü içti. Sonra aşçı kadını çağırıp, kendisine şarkı söylemesini emretti. Kendisi de bir gitar alıp, ona eşlik etti.

Kahyanın keyfine diyecek yoktu. Gitar çalıyor, aşçı kadınla gülüp eğleniyordu. Tam o sırada muhtar içeriye girdi ve gördüklerini olduğu gibi anlatmaya başladı. Kahya sordu:

- Nasıl, tarlayı sürüyorlar mı? Söylediklerimi zamanında yapabilecekler mi?

- Yarısından çoğunu sürmüşler.

- Hata var mı?

- Görmedim. İyi çalışıyorlar.

- Toprak tavında mı?

- Oldukça iyi. O kadar yumuşak ki kına gibi.

Kahya biraz sustuktan sonra:

- Eee, söyle bakalım. Benim hakkında ne söylüyorlar, sövüp sayıyorlar mı, diye sordu.

Muhtar ezilip büzüldü, kızardı. Fakat kahya, gerçeği olduğu gibi söylemesini emretti.

- Haydi her şeyi söyle. Söyleyeceklerin sana değil onlara aittir. Gerçeği söylersen seni memnun ederim. Söylemezsen, artık gerisini sen tahmin et. Ben adamı döverim anladın mı? Hey Katyuşa! Şuna bir bardak votka ver de biraz cesaretlensin.

Aşçı kadın muhtara votka getirdi. Muhtar onların bayramını kutladı ve votkayı içti. Sonra ağzını silip konuşmaya hazırlandı. Kendi kendine: "Herkes onun aleyhinde konuşuyorsa bunda benim ne kabahatim var. Madem ki ısrar ediyor, ben de gerçeği söyleyeyim" diye düşündü ve bütün cesaretini toplayarak konuşmaya başladı:

- Şikayet ediyorlar efendim, şikayet ediyorlar.

- Ne diyorlar, söyle.

- Allah'a inanmıyor, diyorlar.

Kahya gülerek sordu:

- Bunu kim diyor?

- Kim olacak herkes. Senin için, o şeytanın yolunda gidiyor, diyorlar.

Kahya yine güldü:

- Bu iyi bir şey. Sen bir bir anlat canım. Her biri ayrı ayrı ne diyor. Mesela, Vaska ne dedi?

Muhtar köylülerin adlarını vermek istemiyordu. Fakat, Vaska ile araları ne zamandan beri açıktı. Şöyle başladı konuşmasına:

- Vasiliy herkesten fazla sövüp sayıyor.

- Ne dedi. Söylesene be!

- Söylenmesi güç efendim, "ölümden de kaçamaz ya" diyor.

- Güzel!.. Şimdiye kadar niçin beklemiş öyleyse? Cesareti mi yok. Ya Trişka köpeği ne dedi?

- Hepsi de kötü şeyler diyorlar efendim.

- Ne diyorlar?

- Söylediklerini tekrarlamak bile kötü.

- Ne diye kötü olsun canım? Söyle gitsin, korkacak ne var.

- Onun karnı yarılacak. Karnının içinde ne var ne yok hepsi dışarı çıkacak, diyorlar.

- Bu, kahyanın çok hoşuna gitmişti. Yine güldü:

- Görürüz bakalım. Kimin karamdakiler önce dökülecek. Bunu kim söyledi. Trişka mı?

- Aslında, herkes ağzına geleni söylüyor. Küfürler, tehditler almış başını gidiyor.

- Ya Piyotr ne diyor? O serseri de herhalde küfrediyordun.

- Hayır efendim. Piyotr küfretmedi.

- Acaba niçin?

- Tüm köylüler içinde yalnızca o hiç birşey söylemiyor. Tuhaf bir adam. Ben de o adama hayret ettim doğrusu.

- Ne yaptı ki?..

- Ne mi yaptı?.. Tüm köylüler ona şaşıyorlar.

- Söyle be canım, ne yaptı?

- Çok tuhaf bir şey... Onun yanma gittim. Türkin tepesinin kenarındaki yamaçta çift sürüyordu. Yanına yaklaşınca, şarkı söylediğini, sabanın üzerinde bir şeyin parladığını gördüm.

- Eee, sonra?

- Sonrası efendim, biraz daha yaklaşınca bir de baktım ki; sapanın üzerinde beş kapiklik bir mum yanıyor. Rüzgardan falan da sönmüyor. O ise, yeni bir gömlek giymiş, hem paskalya ilahileri söylüyor, hem de tarla sürüyor. Sabanı oradan oraya dolaştırdığı halde mum sönmüyor. Bütün bunlar gözlerimin önünde oldu. Fakat mum sönmedi.

- Peki, ne. dedi?

- Hiç bir şey demedi. Beni görünce bayramımı kutladı ve ilahi söylemeye devam etti.

- Onunla konuştun mu?

- Konuşmadım. Fakat o sırada köylüler gelip onunla dalga geçtiler. Ona: "Paskalya günü çalıştığın için Allah günahını hiç affetmeyecek" dediler.

- Ya o ne dedi?

- O yalnızca: "Dünyada barış, insanlarda huzur olmalı" dedi. Sonra kara sabanı tutup, atları hareket ettirdi ve ince bir sesle yine ilahi söylemeye başladı. O sırada mum hâlâ yanıyor, sönmek bilmiyordu.

Kahya, olduğu yerde oturup kalmıştı. O sırada aşçı kadın muhtarı savdı.

Kahya sonra yatağa uzandı. Üzerine sap arabası yıkılmış gibi ah çekip, inlemeye başladı. Karısı kendisine yaklaşıp konuşmak istedi. Fakat o konuşmadı. Ağzından yalnızca şu kelimeler çıktı:

- O beni yendi. Şimdi herşeyi daha iyi anlıyorum.

Karısı ona:

- Git dedi. Git onları serbest bırak. Belki günahın o kadar büyük değildir, önceden çok şeyler yaptın. Şimdi korkuyorsun değil mi?

- Ben mahvoldum artık, o beni yendi.

- Beni yendi, beni yendi, diye hep aynı şeyi tekrar edip duruyorsun. Gidip de köylüleri serbest bıraksan daha iyi edersin. Haydi kalk. Ben atını eğerlemeleri için emir veriyorum.

Kahyanın karısı, tarlaya gidip köylüleri serbest bırakması hususunda kahyayı kandırmıştı.

Köylüler atı getirdiler. Kahya ata binip, tarlaya gitmek üzere yola koyuldu. Köyün çitine yaklaşınca, bir kadın, ona köyün giriş kapısını açtı. Ahali kahyayı görünce çil yavrusu gibi dağıldı. Kimi avluya, kimi duvarın arkasına, kimi bahçeye saklandı.

Kahya köyün meydanından geçip diğer uçtaki çıkış kapısına vardı. Kapı kapalıydı. At üzerindeyken onu açamazdı. Birilerini çağırdı. Fakat kapıyı açmak için kimse gelmedi. Bunun üzerine kendisi attan inip, kapıyı açtı. Sonra tekrar ata binmek istedi. Bir ayağını üzengiye koyup, atın üzerine atlayacağı sırada at bir domuzdan ürküp, çite doğru geriledi. Kahya, şişman olduğu için eyere oturamayıp, çitteki uzun ve sivri bir kazığa çarparak, karnı yarıldı ve yere düştü.

Köylüler tarladan köye dönerken, atlar köy kapısında ürküp içeri girmek istemediler. Bunun üzerine köylüler kapıya doğru bakınca, kahyanın, elleri açık, gözleri donuk bir vaziyette yerde yattığını gördüler. Barsakları dışarı fırlamış, kanları pıhtılaşmış, kanını toprak bile kabul etmemişti.

Köylüler korkudan köye arka yoldan girdiler. Yalnızca Piyotr atından inip, kahyanın yanma yaklaştı. O zaman, ölmüş olduğunu anladı, eğilip gözlerini kapadı. Oğlunun yardımıyla ölüyü arabasına koydu ve doğruca beyin evine götürdü.

Bey, kahyanın yaptıklarını öğrenince, her yıl bir miktar vergi vermeleri şartıyla köylüleri azat etmeye karar verdi.

Böylece köylüler, Allah'ın kudretinin kötülükte değil, iyilikte bulunduğunu anladılar.

Balodan Sonra

Dediğinize bakılırsa, insan neyin iyi, neyin kötü olduğunu anlayamaz; her şey çevreye bağlıdır. Çevre insanı etkisi altına alır. Halbuki; bana göre her şey tesadüfe bağlıdır. Size kendimden bahsedeyim...

İnsanların, kendilerini olgunlaştırabilmeleri için, yaşadıkları çevrenin şartlarını değiştirmeleri gerektiği üzerinde aramızda geçen tartışma sonunda, sayın İvan Vasilyeviç söze böyle başlamıştı. Doğrusunu isterseniz, bir insanın bir şeyin iyi veya kötü olduğunu anlamaya imkanı olmadığını söylemiş, böyle bir konudan kimse söz etmiş değildi, ama bu konuşma sırasında kendi kafasında doğmuş olan sorulara cevap vermek, bu vesile ile başından geçen şeyleri anlatmak İvan Vasilyeviç'in tarzı idi. Anlatırken de o kadar kendisinden geçer, o kadar dalardı ki çok zaman niçin söze başladığını unutur, büyük bir samimiyetle gerçeğin ta kendisini anlatırdı.

İşte şimdi gene öyle yapıyordu:

- Size kendimden söz edeceğim diyerek söze başladı. Bütün hayatımın öyle değil de böyle kurulmuş olmasına sebep çevrenin etkisi değil, tamamen başka bir şeydir.

- Ne gibi başka bir şey? diye sorduk.

- Bu uzun bir hikayedir. Anlamanız için ayrıntılı bir şekilde anlatmak gerek.

- öyle ise anlatınız.

İvan Vasilyeviç düşündü, başını salladı.

- Evet, dedi; bütün hayatım bir gece, daha doğrusu bir sabah değişivermişti.

- Haydi canım, ne oldu?

- Bir kıza delice aşık olmuştum, önceleri de birçok sevda maceraları geçirmiştim ama, bu seferki en kuvvetli aşkımdı. Üstünden çok zaman geçti, onun şimdi kızları var. Adı B... idi, evet Varenka B... İvan Vasilyeviç soyadını söyledi. Elli yaşındayken bile çok güzeldi. Hele on sekiz yaşlarında genç bir kızken, harikulade idi. Uzun boylu, düzgün vücutlu, azametli, narin kelimenin tam anlamıyla muhteşemdi. Sanki başka türlü yapamıyormuş gibi başını biraz arkaya atarak öylece dururdu. Bu haliyle, güzelliği ve uzun boyu ile, çok zarif ve nazik davranışları bir kraliçeyi andırıyordu. Dudaklarında, güzel parlak gözlerinde, hatta bu sevimli mahlukun körpe vücudunda bile şefkatli, daima neşeli bir gülümseme olmasaydı bu kraliçe edası insanı korkutabilirdi.

- İvan Vasilyeviç, ne de güzel anlatıyor!

- Ben ne kadar iyi anlatsam, gene onun güzelliğini size, imkanı yok tarif edemem. Ama asıl mesele bu değil, anlatmak istediğim şey 1840 yıllarında oldu. Ben o zaman bir taşra üniversitesinde öğrenci idim. Bunun iyi veya kötü olduğunu bilmem ama, zamanımızda üniversite dernekleri, fikir akımları falan yoktu. Biz sadece gençtik, gençliğe yakışan bir hayat yaşıyorduk; hem okuyor, hem de eğleniyorduk. Ben çok neşeli, atılgandım. Üstelik de zengindim.

Çok güzel ve yaman bir atım vardı, genç kızlarla beraber dağlarda kızakla kayardık, "O zamanlar, kayaklar bugünkü kadar yayılmış değildi," arkadaşlarla beraber bazen içki de içerdik, ama ağzımıza şampanyadan başka bir şey koymazdık; paramız olmayınca da hiçbir şey içmezdik, öyle şimdiki gibi, votka içmezdik. Bana en büyük zevki suvarelerle balolar veriyordu. Çok güzel dans ederdim, çirkin de sayılmazdım.

Dinleyen bayanlardan biri:

- Haydi, haydi tevazu göstermeyin canım; diyerek sözünü kesti. Biz sizin Dagairre usulüne göre yapılmış portrenizi biliyoruz. Çirkin sayılmazdım demek de söz mü, çok güzelmişsiniz.

- Eh, güzelsem, güzeldim, varsın öyle olsun, ama; mesele orada değil, asıl mesele benim ona aşık olduğum zaman, karnavalın son gününde, ildeki asilzadelerin reisi olan bir zenginin evindeki balosunda bulunuyordum. Ev

sahibi çok iyi kalpli, zengin ve konuksever bir ihtiyardı. Tıpkı kocası gibi iyi kalpli olan karısı bizi karşılamıştı. Pelüş kadifeden bir tuvalet giymiş, alnına da pırlantadan bir takı takmıştı, tıpkı Elizaveta Perrovna'nın portreleri gibi. Balo çok güzeldi. Balkonu olan salon çok muhteşem idi. Çalgıcılar müzikseven derebeyinin kölelerinden yetiştirilmiş olup o zamanın meşhur sanatkarlarından sayılırlardı. Büfe çok zengindi, şampanya deniz gibi boldu. Şampanya içmeye çok hevesli olduğum halde o gece hiç içmedim. Çünkü aşk, şampanya olmadan da beni sarhoş etmişti. Buna karşılık kuvvetim kesilinceye kadar hem polka, hem vals oynadım, hem tabii elden geldiği kadar hep Varenka ile oynamaya gayret ettim.

O geniş pembe bir kemerle süslenen beyaz bir tuvalet, zayıf sivri dirseklerine kadar çıkmayan beyaz gılâse eldivenler, beyaz atlas ayakkabılar giymişti. Yalnız mazurkayı, Anisimov adında bir mühendis, benden daha çabuk davranarak onu almıştı, hâlâ bu hareketini affedemiyorum. O, Varenka salona girer girmez derhal dans teklifini yapmıştı, ben ise eldivenlerimi almaya gittiğim için biraz gecikmiştim. İşte bu sebepten mazurkayı onunla değil, daha önce kendisine biraz kur yapmış olduğum bir Alman kızı ile oynadım. Korkarım ki o gece kıza hiç iltifat etmemiş, onunla konuşmamış, hatta yüzüne bile bakmamıştım; ben Varenka'nın pembe kemerli beyaz tuvaletli, uzun, düzgün endamından, kızarmış çukurlu yanaklarıyla neşeden parlayan yüzünden, tatlı, şefkat dolu sevimli, gözlerinden başka hiçbir şey görmüyordum. Ona yalnız ben değil, herkes, bütün kadınlar, bütün erkekler bakıyorlar, hatta kadınlar gölgede bırakılmalarına rağmen, ona olan hayranlıklarını gizleyemiyorlardı. Ona hayran olmamak imkansızdı.

Dans kurallarına göre mazurkayı ben onunla oynamıyordum, ama gerçekte onunla hemen hemen yalnız ben dans ettim. O, hiç çekinmeden bütün salonu geçerek bana doğru geliyordu. Ben de onun çağrışım beklemeden hemen yerimden sıçrıyordum, o da benim bu sezişime, güzel bir gülümsemeyle teşekkür ediyordu. Yanma birkaç kavalye yaklaşınca, dansın kaidelerine göre, benim düşündüklerimi bulamayınca elini başkasına uzatırken, zayıf omuzlarını silkiyor, buna üzüldüğünü belirterek, teselli olmak üzere bana gülümsüyordu. Mazurkanın figürlerini valse yaptığımız zaman, ben onunla uzun uzun dans ediyordum, o da sık sık nefes alarak gülümsüyor, bana Fransızca: "Bir daha, tekrar" diyordu. Ben de vals

figürlerini bir daha, bir daha yapıyor, kendi vücudumu adeta hiç duymuyordum.

Misafirlerden biri:

- Olur şey mi bu, onu belinden kucaklarken vücudunuzu nasıl duymuyordunuz? Ben öyle sanıyorum ki siz, yalnız kendinizin değil, hatta onun vücudunu da duyuyordunuz; dedi.

İvan Vasilyeviç birden bire kızardı, sinirli sinirli adeta bağırdı:

- Evet, siz şimdiki gençler, vücuttan başka hiçbir şey görmezsiniz. Bizim zamanımızda ise öyle değildi. Benim aşkım şiddetlendikçe sevgilim gözümde o nispette manevileşiyordu. Siz şimdi yalnız bacak, baldır görürsünüz, hatta daha başka şeylere... Siz sevdiğiniz kadınları soyarsınız bile... Ama bana göre; Alfons Kar'ın dediği gibi... Doğrusu iyi bir yazardı benim âşık olduğum kadının üstünde daima tunçtan elbiseler bulunur. Biz, kadınları soymak değil, hatta Nuh'un oğlu gibi onların çıplaklığını örtmeye çalışırdık. Haydi canım, siz bunu anlayamazsınız.

İçimizden biri:

- Dinlemeyiniz siz onu. Sonra ne oldu? dedi.

- Evet, işte! Ben hep onunla dans ettim. Zamanın nasıl geçtiğini hissetmedim. Çalgıcılar yorgunluğun verdiği ümitsizlikle balonun sonlarına doğru nasıl olduğunu bilirsiniz mazurkanın aynı motifini tutturmuşlar tekrar edip duruyorlardı, salondaki oturma masalarından babalar ve anneler artık kalkmışlar, yemeği bekliyorlardı, uşaklar sık sık koşuyor, bir şeyler taşıyorlardı. Saat ikiyi geçiyordu. Hiç olmazsa son dakikalardan iyi istifade etmek gerekti. Onu bir kere daha dansa davet ettim, salon boyunca yüzüncü defa geçtik. Onu yerine götürürken:

- Akşam yemeğinden sonra kadrili benimle oynayacaksınız, değil mi? diye sordum.

- Beni eve götürmezlerse şüphesiz, diye gülümseyerek cevap verdi.

- Ben sizi vermem, dedim.

- öyleyse yelpazemi verin, dedi.

- Vermek yazık olacak, diyerek beyaz, ucuz yelpazeyi uzattım.

- İşte size beni düşünmeniz için, diyerek yelpazeden bir tüy koparıp bana uzattı. Tüyü aldım, ona olan derin hayranlığımı, minnettarlığımı yalnız gözlerimle anlatabildim. Artık ben yalnız neşeli, memnun değil, aynı zamanda mesuttum, saadet içindeydim, kendimin iyi olduğunu hissediyordum, ben, ben değildim, dünyada hiçbir kötülük bilmeyen, yalnız iyilik yapmaya gayret eden başka bir dünyanın insanı olmuştum. Yelpazenin tüyünü eldivenimin içine sakladım, Varenka'dan ayrılmak kuvvetini kendimde bulamıyordum.

- Bakınız babam dans etmeye davet ediyor, diyerek öteki bayanlarla kapının yanında ayakta duran uzun boylu, düzgün yapılı, omuzlarında beyaz gümüş albay apoletleri olan babasını gösterdi.

- Varenka, biraz gelir misiniz? Diyen Çariçe Elizabet'inki gibi omuzlu, alnında pırlantadan bir takısı bulunan ev sahibi bayanın yüksek sesini işittik.

Varenka kapıya yaklaştı. Ben de onu takip ettim.

Ev sahibi bayan ona:

- Azizim, biraz sizinle dans etmesi için babanızı lütfen ikna ediniz.

Sonra Albaya dönerek ilave etti:

- Lütfen buyurunuz Pyotr Vladslavoviç.

Varenka'nın babası çok güzel, uzun boylu, yakışıklı, pek dinç bir ihtiyardı. Yüzü çok kırmızı idi. Nikola biçimi kıvrılmış bıyıkları, bıyıklarına kadar uzamış beyaz favorileri, geriye doğru taranmış saçları vardı. Tıpkı kızında olduğu gibi, onun da parlak gözlerinde, dudaklarında aynı neşeli gülümseme vardı. Birkaç nişanla süslenen, askerlerde görülen kabarık geniş göğsü, kuvvetli omuzları, uzun, düzgün bacaklarıyla

görüntüsü fevkalade idi. O, Çar Birinci Nikola devrinin eski asker tiplerinden bir şube reisi idi.

Biz kapının yanına yaklaştığımız zaman, Albay artık dans etmeyi unuttuğunu iddia ederek daveti reddediyordu. Ama genede gülümseyerek sol tarafa elini uzattı, kılıcını kuşak askısından çıkarıp orada bulunan nazik bir gence verdi. Deri eldiveni sağ eline geçirdi, "her şey yerinde olmalı," diyerek gülümsedi, sonra kızının elini aldı, müzik temposunu beklemek üzere bir yarım dönüş yapıp durdu.

Mazurkanın çalınması için biraz bekledi, sonra bir ayağıyla şiddetle yere vurdu, ötekini ileri attı, yüksek, ağır vücudu kah yavaş yavaş, intizamla yüksek bir figür yaparak kayıyor, kah tabanlarıyla yere vurup ayaklarını birbirine çarpıyor, gürültülü sesler çıkarıyor, salonun çevresinde ilerliyordu. Varenka'nın zarif vücudu onun yanında adeta uçuyordu. Beyaz atlas ayakkabılarının içindeki mini mini ayaklarının ne zaman yavaşladığı, ne zaman hızlandığı belli olmuyordu. Bütün salon bu dönen çiftin en ufak bir hareketini bile gözden kaçırmıyordu. Ben ise, sadece seyretmekle kalmıyor, heyecanla, hayran hayran onlara bakıyordum. Beni en çok Albayın supye ile çevrilmiş çizmeleri cezbetmişti. Bu güzel vidala çizmeler şimdiki modaya uygun sivri burunlu değil, dört köşe burunluydu, topuksuzdu. Anlaşılan çizmeleri, tabur kunduracısı yapmıştı. O, sevgili kızını süsleyip kuşatmak, sosyeteye çıkarabilmek için yeni moda çizmeler almıyor, modası geçmiş çizmeler giyiyor, diye düşünmüştüm. Çizmelerin bu dört köşe burunları beni geçmişe götürüyordu.

Albayın bir zamanlar çok güzel dans ettiği görülüyordu, ama şimdi vücudu ağırlaşmıştı, ayakları da yapmaya çalıştığı bütün güzel, hızlı figürleri yapacak kadar gergin değildi artık. Böyle olmakla beraber ustalıkla iki daire yaptı. Nihayet hızla ayaklarını açıp gene birleştirdiği, sonra biraz ağırca bir hareketle bir dizinin üzerine çöktüğü sırada Varenka da tatlı bir gülümseme ile babasının ayağı takılan etekliğini düzelterek etrafında yüzer gibi döndüğü zaman herkes onları şiddetli alkışladı. Albay biraz güçlükle kalktı, şefkatle, sevgiyle kızının başını tutup alnından öptü. Sonra da kızının benimle dans ettiğini sanarak bana doğru getirdi.

- Varenka'nın asıl kavalyesi ben değilim, dedim.

Albay tatlı bir gülümsemeyle:

- Ziyanı yok, şimdi siz onunla dolaşabilirsiniz, dedi, kılıcını kemerine taktı. Nasıl bazen şişeden bir damla aktıktan sonra içindeki kalan lemencecik oluktan akar gibi boşalırsa, Varenka'nın aşkı da ruhumun bütün sevmek kabiliyetini meydana çıkardı. Ben o dakikada aşkımla bütün dünyayı kucaklıyordum. Pırlanta taçlı, Çariçe Elizabet vücutlu evin hanımını, onun kocasını, misafirlerini, uşaklarını, hatta, bana küskün duran mühendis Anisimov'u bile seviyordum. Ayağındaki eski moda çizmelerle, yüzünde kızının şefkatli gülümsemesini andıran bir gülümsemeyle orada duran Varenka'nın babasına karşı coşkun bir sevgi besliyordum.

Mazurka bitti. Ev sahipleri misafirleri akşam yemeğine çağırıyorlardı. Yalnız Albay ertesi sabah erkenden kalkması gerektiğini ileri sürerek ev sahiplerinden müsaade isteyerek gitti. Ben Varenka'yı da götürecekler diye korkmuştum. Ama o annesiyle beraber kaldı.

Akşam yemeğinden sonra Varenka ile vadedilen kadrili oynadım. Ben sınırsızca mesut olduğum halde gene de saadetim gittikçe artıyor, artıyordu. Biz aşka dair henüz bir kelime bile konuşmamıştık. Ne kendime, ne de ona, beni sevip sevmediği hakkında bir şey sormadım. Benim onu sevmem bana yetiyordu. Ben de yalnız herhangi bir şeyin saadetimi bozmasından korkuyordum.

Eve döndüğüm zaman soyundum, yatıp uyumak istedimse de bunun imkansız olduğunu gördüm. Şimdi elimde onun yelpazesinin bir tüyü ile bir tek eldiveni vardı. Bunu, kendilerini uğurladığım sırada annesiyle arabaya binerken bana vermişti. Ben bu eşyalara bakıyor, gözlerimi kapamadan Varenka'yı, iki kavalyenin arasından cazibemi keşfederek beni seçtiği anda olduğu gibi önümde görüyordum. "Vasfınız gururdur değil mi" diyerek elini bana sevinçle uzatmıştı. Sonra onu akşam yemeğinde şampanya kadehini dudaklarının ucuna götürüp kaşlarının altından okşayıcı bakışlarla bana baktığını görüyordum. Ama daha çok, onu babasıyla beraber uyum içinde akar gibi dans ederken hem kendi, hem de babası hesabına gurur ile, sevinç ile seyircilere bakarken görüyordum, ben de elimde olmadan onunla babasını şefkatli, büyük bir duygunun içinde birleştiriyordum.

Biz o zaman şimdi ölmüş olan kardeşimle beraber oturuyorduk. Kardeşim zaten sosyete hayatını sevmez, balolara gitmezdi. O günlerde bir memur adayı olmak için imtihana hazırlanıyordu, bu yüzden de düzenli bir hayat sürüyordu. Ben geldiğim zaman uyuyordu. Yastığa gömülmüş, bir battaniyeye yarısına kadar sarılmış olan başına baktım. Ona karşı sevgi ile karışık bir acıma duydum, çünkü benim duyduğum saadeti duymuyordu, hiçbir zaman da böyle bir saadeti taşımamıştı.

Bizim uşak Petnuşka elinde mumla beni karşılamaya çıktı, soyunmam için yardım etmek istedi. Ama ben ona izin verdim. Onun uykulu yüzü, karmakarışık saçları bana çok dokundu. Gürültü etmemeye çalışarak, parmak uçlarıma basarak kendi odama geldim, karyolamın üzerine oturdum. Çok mutluydum, sevincimden uyuyamıyordum. Bundan başka ısıtılmış oda da bana çok sıcak gelmişti. Davetteki kıyafetimi çıkarmadan yavaşçacık salona çıktım, paltomu giydim, sokak kapısını açarak sessizce dışarı çıktım.

Balodan döndüğüm zaman saat dördü geçiyordu, eve gelip bir müddet oturmakla iki saat daha geçmişti. Sokağa çıktığım zaman ortalık aydınlanmıştı. Tam bir karnaval havası idi. Sis vardı. Eriyen karlar sulanmış, yollar ıslanmıştı, bütün saçaklardan su damlıyordu. Varenka'lar o zaman şehrin bittiği yerde, büyük bir tarlanın civarında oturuyorlardı, o tarlanın bir ucunda gezme yeri, öteki ucunda da kız enstitüsü vardı. Bizim ıssız sokaktan ana caddeye çıktım. Burada yaya yürüyenlere de, odun taşıyan kızaklara da rastlanıyordu. Kızakların kayakları kaldırım taşlarına sürtünüyordu. Cilalı hamutların altında ıslak başlarını sallayarak yürüyen atlar da, yüklü arabaların yanında büyük çizmeleriyle çamurları çiğneyen omuzlarına hasır atmış arabacılar da, sis arkasında pek yüksek gözüken evler de benim için çok sevimli, anlamlı görünüyorlardı.

Onların evinin bulunduğu tarlaya çıktığım zaman tarlanın yanında gezinti yerinin bulunduğu tarafta büyük bir karaltı gördüm. Oradan kulağıma trampet ile fülüt sesleri geldi. Ruhumda durmadan bir şarkı söyleniyor, mazurkanın nağmeleri de hâlâ işitiliyordu. Ama şimdi duyduğum şey büsbütün başka, hem sert, hem de hoşa gitmeyen bir muzıka idi.

"Bu da ne?" diye düşündüm, tarlanın ortakındaki patika yoldan seslerin geldiği tarafa doğru yürüdüm. Yüz adım kadar gittikten sonra sisin arasından birçok insan karaltıları seçmeye başladım. Galiba erler anlaşılan talim ediyorlar, diye düşündüm. Bir şey götüren ve önümde yürüyen sırtında yağlanmış bir gocuk, önünde önlük olan bir demirciyle beraber kalabalığa yaklaştık. Siyah üniforma giymiş askerler iki sıra halinde karşı karşıya silahlarıyla hazır ol vaziyetinde durmuşlar, hiç kımıldamıyorlardı. Onların arkasında da trampetçilerle fülütçü duruyor, hep o kulak tırmalayan havayı durmadan tekrarlıyorlardı.

Yanımda duran demirciye:

- Onlar ne yapıyorlar böyle? Diye sordum.

Demirci, sıralanmış erlerin gerisine bakarak, kızgın kızgın:

- Askerden kaçan bir tatarı cezalandırıyorlar, diye cevap verdi.

Ben de aynı yere bakmaya başladım. Sıraların ortasında bana doğru yaklaşan korkunç bir şey gördüm. Bu, beline kadar çırçıplak soyulmuş bir adamdı, kendisini götüren iki erin tüfeklerine bağlı idi. Onun yanında da uzun boylu, sırtında asker paltosu, başında resmi kasket olan bir subay yürüyordu, o bana hiç de yabancı gelmiyordu. Bütün vücudu ile sarsılarak, eriyen karlara şıp şıp basarak, her iki taraftan sopa yiyen cezalı adam bana doğru geliyordu; bazen arkaya doğru düşüyordu, o zaman kendisini götüren silahlı çavuşlar onu öne doğru itiyorlar, bazen öne kapaklanıyor, o zaman da çavuşlar düşmesin diye tutuyorlar, arkaya çekiyorlardı. Ondan hiç geri kalmıyor uzun boylu asker de yeri sarsan sert adımlarla yandan geliyordu. Bu kırmızı yüzlü, ak bıyıklı, ağarmış favorili adam, Varenka'nın babası idi.

Her vuruşta cezalı, sanki bu işe şaşıyormuş gibi çektiği acılardan buruşan yüzünü sopanın indiği tarafa çeviriyor, beyaz dişlerini göstererek hep aynı sözleri tekrar ediyordu. Ancak bana büsbütün yaklaştığı zaman sözlerini işitebildim. "Kardeşlerim, merhamet ediniz, kardeşlerim merhamet ediniz." Ama kardeşleri hiç merhamet etmiyorlardı. Tatar, artık hiç konuşmuyor, hıçkırıyordu. Bu ceza alayı benimle bir hizaya geldiği zaman tam karşımda, duran bir asker, ileri doğru sert bir adım attı, sopaya havada ıslık çaldırarak kaldırdı, şiddetli Tatarın sırtına indirdi. Tatar ileri doğru

hamle yaptı, ama çavuşlar onu tuttular, sonra gene böyle bir sopa da karşıki taraftan sırtına indi. Bundan sonra gene bu taraftan, gene öte taraftan... Albay Tatarın yanında yürüyor, bir yere, bir cezalıya bakarak yanaklarını şişiriyor, havayı içine çekip dudaklarının arasından çıkarıyordu. Albay benim bulunduğum yerden geçerken, sıraların arasından bir an cezalının sırtını gördüm. Bu, alaca, ıslak, kırmızı, tabii olmayan bir şeydi. Bunun bir insan vücudu olduğuna inanamadım.

Yanındaki demirci:

- Of, Allah'ım, dedi.

Alay uzaklaşmaya başladı. Durmadan devamlı, acıdan kıvranan bu insanın üzerine eskisi gibi her iki yandan darbeler iniyor, gene eskisi gibi davullar çalıyor, fülüt ötüyordu. Gene de uzun boylu, düzgün vücutlu Albay cezalının yanında ilerliyordu. Birden bire albay durdu, hızla askerlerden birine yaklaştı. Onun:

- Şimdi ben sana gösteririm, diyen kızgın sesini işittim. Gene boşa vuracak mısın? Boşa vuracak mısın?

Bunun arkasından Tatarın kızarmış sırtına sopayı, kuvvetsiz vurduğu için korku içinde bakan kısa boylu, zayıf erin yüzüne deri eldivenli kuvvetli eliyle vurduğunu gördüm.

- Yeni değnekler getirin, diye bağırarak başını çevirdi, beni gördü. Beni tanımazlığa gelerek sert sert yüzünü buruşturdu, somurttu, sonra hızla arkasını çevirdi. O kadar utanmıştım ki nereye bakacağımı bilmiyordum. Sanki utandırıcı bir hareket yaparken suçüstü yakalanmışım gibi gözlerimi yere indirdim, çabucak evin yolunu tuttum. Yolda giderken kulaklarımda hep trampetin uğultusunu, fülütün ıslığını duyuyordum. Bazen şu sözleri işitiyordum: "Kardeşlerim, merhamet ediniz," bazen de Albayın kendine güvenen, kızgın kızgın bağıran sesini işitiyordum. "Boşa vuracak mısın, boşa vuracak mısın?" İçimde de hemen hemen midemi bulandırıcı bir keder vardı, o kadar ki şöyle birkaç defa durakladım. Bu korkunç manzarayı görürken içime dolan dehşeti, nerede ise kusacak gibi oluyordum. Eve nasıl gelip yattığımı hiç hatırlamıyorum. Yalnız henüz gözlerimi kapamış,

uykuya dalmıştım ki yeniden her şeyi görüp işiterek birden bire yerimden sıçradım.

Albay için:

"Anlaşılan o, benim bilmediğim bazı şeyler biliyor." Diye düşünmeye başladım. Ben de onun bildiklerini bilseydim, bu gördüğüm şeylerin ne olduğunu anlar, bu kadar rahatsız olmazdım. Düşündüm, düşündüm, gene de Albayın bildiklerine bir türlü aklım ermedi. Ancak akşama doğru, bir arkadaşıma gidip sarhoş oluncaya kadar içtikten sonra uyuyabildim.

Gördüğüm şeyin fena olduğuna bir kanaat mı getirdim, zannediyorsunuz? Hayır, hiç de değil. "Madem ki bu iş böyle güvenlikle yapılıyor, herkes de bunun gerekli olduğunu kabul ediyor, öyleyse onlar benim bilmediğim bir şeyler biliyorlar" diye düşünüyordum. Çok düşündüm, bunu anlamaya da çalıştım. Ama her ne kadar çalıştımsa da anlamaya muvaffak olamadım. Bunu anlamadan da eskiden girmek istediğim askeri vazifeye bir türlü giremedim. Hatta hiçbir yerde çalışmadım, gördüğünüz gibi hiçbir işe de yaramadım.

İçimizden biri:

- Biz sizin nasıl hiçbir işe yaramadığınızı biliyoruz, dedi. Doğrusunu söyleyin, siz olmasaydınız acaba kaç adam hiçbir işe yaramazdı.

İvan Vasilyeviç, içten gelen bir öfkeyle:

- E!... bu büsbütün saçma, dedi.

- Ya aşk, ne oldu? Diye sorduk.

- Aşk mı? O günden sonra yavaş yavaş sönmeye başladı. Varenka, her zamanki tatlı gülümsemesiyle bana dalgın dalgın bakarken, ben hemen meydandaki Albayı hatırlıyor, kendimde bir sıkıntı, bir hoşnutsuzluk duyuyordum. Bunun için onunla daha az karşılaşmaya çalışıyordum. Böylece aşkım da yavaş yavaş yok oldu, gitti.

Bakın işte dünyada ne gibi işler yüzünden insanın bütün hayatı değişiyor, yeni bir istikamet alıyor... Sizse dersiniz ki... diye sözlerini bitirdi.

Cehennem Adası

I

Bu öykü, İsa'nın, Allah'ın dinini insanlara tebliğ ettiği sıralarda geçmiştir.

İsa'nın tebliğ ettiği bu din öyle açık, uygulanması öyle kolay bir dindi ki, geniş kitlelere yayılmasına hiçbir şey engel olamıyordu. Bu din insanları kötülükten öyle kesin bir şekilde alıkoyuyordu ki onu kabul etmemek elden gelmiyordu.

İşte bu yüzden, tüm şeytanların reisi olan Velzevul büyük bir endişe içindeydi. Eğer İsa, bu dini tebliğden vazgeçmezse, insanlar üzerindeki otoritesini, bir daha geri gelmemesi kaybedeceğini açıkça görüyordu. Evet kaygı içindeydi ama asla ümitsizliğe düşmedi. Isa'yı mümkün olduğunca yıpratmak için, kendi yolunda giden sapık softaları ve bilginleri ona karşı kışkırtıyor; havarilere de, onu tek başına bırakmaları için telkinlerde bulunuyordu. İsa'nın, yapılan işkenceler, sövülüp sayılmalar karşısında fazla dayanamayacağını, bir de bunlara tüm havarilerinin kendisini terketmesi ve öldürülme korkusu eklenince dinini inkar edeceğini umuyordu. Böylece bu dinin tüm gücünü yok etmeyi tasarlıyordu.

İsa çarmıha çıkarılırken: "Allah'ım! Niçin beni bıraktın" deyince Velzevul sevinçten kabına sığamadı. Fakat bir müddet sonra Isa çarmıhta: "Allah'ım onları affet. Onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar" diyerek son nefesini verince, Velzevul bundan böyle yapabilecek birşey kalmadığını, kendisi için herşeyin bittiğini anladı. Kendi elleriyle ayaklarına geçirdiği zincirleri çıkarıp kaçmak istedi ama zincirler ayaklarını bırakmıyordu. Kanatlarına dayanarak ayağa kalkmak istedi ama bir türlü kanatlarını açamadı. Bir süre sonra İsa'nın nur saçarak, cehennemin kapıları önünde durduğunu gördü. Tüm günahkarlar cehennemden çıkıyor, şeytanlar oraya buraya kaçışıyorlardı. Sonra, cehennemin duvarları büyük bir gürültü çıkararak çöktü. Velzevul'un yüreği bu manzara karşısında daha fazla dayanamadı ve Velzevul korkunç bir çığlık atarak yarılan topraktan Araf'a yuvarlandı.

II

Aradan üç aşıra yakın bir zaman geçti. Velzevul'un her yanını bir ölü sessizliği kaplamıştı. Zifiri karanlıkta hiç kımıldamadan yatıyor, olup bitenleri aklına getirmemek için kendini zorluyordu. Fakat kendi felaketine sebep olan Isa’ya diş bilemekten de kendini alamıyordu.

Bir gün, aşağıdan ayak seslerine, bağırıp çağırmalara, inleyişlere ve diş gıcırtılarına benzer sesler geldiğini duydu. Başını kaldırıp, gelen seslere kulak kabarttı. Isa'nın zaferinden sonra cehennemin yeniden kurulacağı aklının köşesinden geçmiyordu. Olur şey değildi bu. Fakat bu arada, patırtılar, inleyişler, diş gıcırtıları gittikçe artıyordu.

Velzevul o anda biraz doğrulup, prangalı ayaklarını kendine doğru çekti. O sırada prangalar kendiliğinden açılmıştı. Velzevul bu işe çok şaşırdı. Kanatlarını çırpıp, eskiden olduğu gibi ıslığını çalarak yardımcılarını yanma çağırdı. Henüz bir saniye bile geçmemişti ki yukarıdan açılan delikten bir sürü şeytan inip, Velzevul'un etrafım leş kargaları gibi sarıverdi. Bu şeytanların kimisi iri, kimisi ufak, kimisi şişman, kimisi de zayıftı. Kısacası kısa kuyrukludan, eğri boyunluya varıncaya dek her çeşit şeytan vardı.

O sırada küçük pelerinli, siyah tenli, yuvarlak yüzlü, sakal ve bıyığı olmayan, kocaman göbekli, çırılçıplak bir şeytan, dizlerini büküp Velzevul'un tam karşısına oturmuş, ateş gibi gözlerini kah açıyor, kah kapıyor, uzun ve ince kuyruğunu sağa sola sallayarak durmadan Velzevul'a sırıtıyordu.

III

Velzevul yukarıya doğru bakarak:

- Bu gürültü de ne? Ne oluyor orada? dedi.

Küçük pelerinli şeytan cevap verdi:

- Değişen birşey yok, eski tas, eski hamam.

- Demek yine günah işleyenler var?

- Hem de bir sürü.

- Peki, adını ağzıma almak istemediğim o adamın dini ne durumda?

Bu soru üzerine küçük pelerinli şeytan öyle bir sırıttı ki sivri dişleri göründü. Diğer şeytanlar da kıs kıs gülmeye başladılar.

Küçük pelerinli Şeytan:

- Bu din bize hiç engel olmuyor. Çünkü onlar gerçekte bu dine inanmıyorlar, dedi.

Velzevul:

- Canım, bu din, onları bizim şerrimizden korumuyor muydu? Hem o, kendini kurban ederek bu dini sağlamlaştırmamış mıydı? diye sordu.

Küçük pelerinli şeytan kuyruğunu hızla döşemeye vurarak:

- Ben bu dini yeni baştan işledim, dedi.

- Nasıl işledin?

- öyle bir hale getirdim ki, insanlar onun dinine değil benimkine inanıyor ama onun adıyla anıyorlar.

- Nasıl yaptın bunu?

- Aslında kendiliğinden böyle oldu. Ben yalnızca destekledim o kadar.

Velzevul:

- Kısaca anlat, dedi.

Küçük pelerinli şeytan başını önüne eğip, düşünüyormuş gibi yaparak anlatmaya başladı:

- O korkunç olay, yani cehennemin yıkılışı başımıza gelip de sen bizi yalnız bıraktığın zaman, ben neredeyse hepimizin kökünü kazıyacak olan bu dinin yayıldığı yerlere gittim. Bu dine mensup insanların yaşantılarını görmek istedim ve gördüm ki bu din doğrultusunda yaşayan insanlar tam anlamıyla mutlu, bizim bu insanlara yaklaşmamız mümkün değil... Bunlar birbirine darılıp küsmüyor, kadınların cazibesine kapılmıyor, ya hiç evlenmiyor ya da bir tek kadın alıyor, mal-mülk edinmiyor, herşeylerini birbirleriyle paylaşıyor, üstlerine saldıranlara karşı kendilerini savunmuyor, kötülüğe iyilikle karşılık veriyorlardı, öyle güzel yaşıyorlardı ki bu yaşayış diğer insanları onlara yaklaştırıyordu. Bu hali görünce ben, herşeyden ümidimi kestim ve oradan uzaklaşmayı düşünmeye başladım. Tam o sırada önemsiz gibi görünen bir şey oldu ve ben kalmaya karar verdim. Olay şuydu: Orada bulunan insanların bir kısmı sünnet olmanın zorunlu olmadığını, bir kısmı da sünnet olmanın şart olduğunu ve putlar için kesilen kurbanların yenilemeyeceğini söylüyordu. Ben her iki tarafa da, bu meselenin çok önemli olduğunu, Allah'a kulluk ile alakalı olduğu için davalarını sonuna kadar savunmaları gerektiğini fitlemeye başladım. Onlar da bana kandı ve tartışma büyüdükçe büyüdü. İki taraf da birbirine kızmaya başladı. O zaman onlara, davalarını doğruluğunu ispatlayabileceklerini telkin etmeye başladım. Gerçi hiçbir zaman mucizelerle bir davanın doğruluğu ispat edilemezdi. Fakat onlar, birbirlerine karşı haklı çıkmaya çalıştıkları için bana inandılar. Kimileri kendilerine İlahi haberler geldiğini, kimileri de İsa'yı gördüklerini söylüyordu. Hiç durmadan buna benzer birçok şey uyduruyor, farkına varmadan İsa'ya iftira ediyorlar, bu işi bizden daha iyi beceriyorlardı. Sürekli olarak birbirlerini yalanlıyorlardı.

İşler yolundaydı. Fakat bu müthiş aldatmacanın farkına varırlar diye ödüm kopuyordu. O zaman "kilise" diye birşey uydurmak aklıma geldi. Onlar ona inanınca rahatladım. Böylece cehennemin yeniden kurulduğunu ve bizlerin de kurtulduğunu anladım.

Yardımcılarının kendinden daha akıllı olduğuna inanmak istemeyen Velzevul, sert sert:

- O "kilise" dediğinde de ne biçim şey? diye sordu.

- Kilise, yalanları Allah’a doğrulatan kurumun adıdır. Bu işi Allah'a dayanarak ve: "Vallahi bu şey doğrudur" diyerek yapar. Kilisenin en büyük

özelliği yanılmaz olarak kabul edilmesidir. Kiliseye mensup insanlar da kendilerini yanılmaz gördüğü için ne kadar hata ederse etsin bunda diretirler. Kilise, Allah'ın kitabını doğru olarak anlamanın, Allah'ın seçtiği insanların söylediklerine uymakla mümkün olacağı düşüncesinden doğmuştur. Seçkin olduğunu iddia eden bu grup zamanla yetkilerini başka bir gruba devreder. Böylece bu grup da seçkin olmuş olur. Allah'ın kitabını güya sadece bu insanlar doğru anlar. Bunun böyle olduğuna hem kendileri, hem de başkaları inanır. Bu işi Allah'tan devraldıklarını söylerler. Böylece, kiliseye mensup olan şahıslar Allah'ın talebeleri sayılırlar. Bu mantığın bizim açımızdan faydası şudur: Kilise kendini bu şekilde tarif ettiği için söyledikleri şeyler ne kadar saçma olursa olsun, bunu savunmak zorunda kalıyorlar.

Velzevul bunun üzerine:

- Peki, kilise bu dini niçin bizim lehimize yorumluyor? dedi.

Küçük pelerinli şeytan devam etti:

- Çünkü onlar kendilerini Allah kitabının biricik yorumcuları görüyor, insanları da buna inandırıyor, böylece insanların kaderini belirleyen en yüce kurum oluyorlar. Bunun neticesinde havalara giriyor ve yoldan çıkıyorlar. Bunu gören insanlar onlara kızıp, düşman kesiliyorlar. Kilise düşmanlarına karşı zor kullanıyor, onları afaroz ediyor, ölüm cezasına çarptırıyor, diri diri yakıyor. İşte bu duruma düştükleri için dini, kendilerini haklı gösterecek şekilde yorumlamak zorunda kalıyorlar. Böylece de bizim menfaatimize çalışmış oluyorlar.

IV

Velzevul olanlara bir türlü inanamıyordu:

- Peki ama, bu din öyle sade, öyle açık bir dindi ki yorumlanmaya hiç ihtiyacı yoktu. Mesela şu hüküm nasıl yorumlanabilir: "Kendine nasıl davranılmasını istiyorsan, başkalarına öyle davran."

Küçük pelerinli şeytan buna şöyle cevap verdi:

- Bu iş için, benim öğrettiğim, çeşitli usulleri kullandılar. Bu meseleyi daha iyi anlatabilmek için önce size insanlar içinde anlatılagelen bir hikayeyi anlatayım: "Bir zamanlar bir iyi, bir de kötü büyücü varmış, iyi büyücü, bir insanı, kötü büyücünün şerrinden kurtarmak için, buğday tanesine çevirmiş. Kötü büyücü, birden bir horoz olup, tam taneyi yutacakmış ki iyi büyücü tanenin üzerine bir şinik buğday dökmüş. Böylece kötü büyücü aradığı taneyi bulamamış." işte onlar da benim öğütlerime uyarak, Allah'ın kitabının özü niteliğinde olan "Kendine nasıl davranılmasını istiyorsan, başkalarına öyle davran" ayetini o hale getirdiler. Hak kitap olduğunu iddia eden 49 kitabı kutsal tanıdılar. Bu kitaplardaki her sözün Allah'a ait olduğunu söylediler, işte bu şekilde, kolayca anlaşılan biricik gerçeğin üstüne yığın yığın sözde kutsal gerçekler serptiler. Bunların hepsini kabul etmek mümkün olmadığı gibi, bunların içinde, insanlara gerekli olan gerçeği bulmak da mümkün değildi. Gerçeği bulmak için uğraşanları da yakarak öldürüyorlardı. Bu, bin yıldır başarıyla uyguladıkları bir usul. Şimdilerde bu usulü terkettiler. Fakat yeni usulün de eskisinden geri kalır yani yok. Artık, her ne kadar gerçeği ortaya çıkarmaya çalışan insanları diri diri yakmıyorlarsa da hayatlarını öyle mahvediyorlar ki, foyalarını meydana çıkarmayı göze alanlara binde bir rastlanıyor. Uyguladıkları üçüncü usûl de şudur: Kendilerini kilise, dolayısıyla yanılmaz sayan bazı insanlar, istedikleri zaman, Kutsal kitapta söylenenlerin tam tersini söyleyebiliyorlar. Bu işin içinden sıyrılmayı da talebelerine bırakıyorlar. Mesela Kutsal Kitapta şöyle deniliyor: "Bir tek rehberiniz vardır, o da Isa'dır. Yeryüzünde hiç kimseye Rab demeyin. Çünkü sizin Rabbiniz bir tanedir. O da göklerdedir. Kimseye veli demeyin, çünkü sizin veliniz bir tanedir, o da Isa'dır." Onlarsa şöyle diyor: "İnsanların rableri ve velileri yalnızca biziz." Yine Kutsal Kitapta şöyle denilmektedir: "Dua etmek isteyince tek başına, gizlice dua et. Allah seni işitir." Onlarsa: "Herkesin, tapınaklarda, şarkı ve musiki eşliğinde dua etmesi zorunludur" diyorlar. Yine aynı şekilde kitapta: "Asla yemin etmeyin" denilmiştir. Onlarsa insanların kendilerine boyun eğmesi için yemin etmenin gerekli olduğunu söylüyorlar. Yine kitapta: "öldürmeyeceksin" ibaresi yer almaktadır. Onlarsa savaşta, mahkemede insan öldürülebileceğini, daha doğrusu öldürülmesi gerektiğini söylüyorlar. Yine kitapta: "Benim dinim ruhtur, hayattır. Ekmekle beslendiğim gibi onunla beslenirim" denilmektedir. Onlarsa şöyle diyorlar: "Şarabın içine ekmek doğranıp, bu

ekmek parçaları üzerine belli dualar okununca ekmekten et, şaraptan da kan olur. Bu ekmeği yiyip, şarabı içmek ruhun kurtuluşa ermesi için gereklidir."

Küçük pelerinli şeytanın gözleri parlıyor, sevinçten ağzı kulaklarına varıyordu.

Velzevul bunları dinledikten sonra: "Çok iyi," dedi ve gülümsedi. Onunla birlikte tüm şeytanlar da katıla katıla güldüler.

V

Velzevul keyifli keyifli:

- Demek dünyada eskiden olduğu gibi zina edenler, soyguncular, katiller var? dedi.

Şeytanların mutlulukları yüzlerinden okunuyordu. Hepsi Velzevul'a bildiklerini anlatmak için can atıyordu.

Bir tanesi:

- Eskisi gibi değil, daha fazla, dedi.

Bir diğeri:

- Zina edenler cehennemdeki koğuşlara sığmaz oldu, diye çığlık attı.

Üçüncüsü:

- Şimdiki soyguncular eskilerine taş çıkartıyor, diye bağırdı.

Dördüncüsü:

- Katillere odun yetiştiremez olduk, dedi.

Velzevul:

- Hep bir ağızdan konuşmayın. Kime sorarsam o cevap versin. Zina işlerine kim bakıyorsa çıksın anlatsın bakayım. Birçok kadınla ilişkiye girmeyi, kadınlara şehvetle bakmayı yasak eden o adamın ümmetine bu işi nasıl yaptırıyorsunuz? diye sordu.

O an, çatlak yüzlü, boyuna birşey çiğneyen sulu ağızlı, kadını andıran bir şeytan kıçı üstünde sürünerek öne doğru çıktı ve:

- Ben, dedi.

Sonra dizlerini bükerek oturdu, başını yana eğdi, ucu püsküllü kuyruğunu sallayarak, ince bir sesle anlatmaya başladı:

- Bu işi senin cennette kullandığın o eski usulle ve de kilise usulüyle yapıyoruz. Bu işi kilise usulüne göre şöyle yapıyoruz. Gerçek evlilik bir kadınla erkeğin birleşmesi olmasına rağmen bunun böyle olmadığını söylüyoruz. Gerçek evlilik, güzel elbiseler giyip, bu iş için düzenlenmiş büyük bir binaya giderek, orada bu iş için özel olarak hazırlanmış başlıklar giymek, şarkılar eşliğinde bir masanın etrafını üç defa dolaşmaktır, diyoruz. Gerçek evliliğin böyle olması gerektiğini telkin ediyoruz. Buna kanan insanlar, bu şartları taşımayan birleşmenin, kendilerini bağlamadığını, yalnızca bir zevk veya sağlık açısından giderilmesi gerekli bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorlar. Bunun için son derece umursamaz bir şekilde bu işe kendilerini kaptırıyorlar. Efendim! Cennette uyguladığınız, yasak meyve ve merak usulünü de kullanarak çok parlak başarılar elde ettik. İnsanlar yüzlerce kadınla düşüp kalktıktan sonra, yine namusluca evlenebileceklerini düşünerek evleniyorlar ama sapıklık içlerine işlediği için aynı şeyi kilise evliliğinden sonra da devam ettiriyorlar. Sonra bu kilise evliliği kendilerine biraz sıkıcı gelince küçük bir masa etrafında ikinci defa dönüyorlar ve ilk evlilik böylece hükümsüz sayılıyor.

Kadını andıran şeytan bunları söyledikten sonra sustu. Ağzını dolduran salyaları kuyruğunun ucuyla silerek başını öbür tarafa çevirip, gözlerini Velzevul'a dikti.

VI

Velzevul: "Bunun çok sade ve çok güzel bir usul" olduğunu söyledikten sonra: "Peki soyguncalara kim bakıyor," dedi.

O an, kıvrık boynuzlu, pala bıyıklı, kocaman pençeli, iri yarı bir şeytan ileri doğru çıkarak:

- Ben, dedi.

Bunun üzerine Velzevul dedi ki:

- Cehennemi yıkan o adam, insanlara gökteki kuşlar gibi yaşamayı öğütlüyor, gömleğinizi alana kaftanınızı da verin, diye buyuruyor; insanın kurtuluşu için malını mülkünü dağıtması gerekir diyordu. Bu sözleri işiten birini nasıl soygunculuğa sürüklüyorsunuz?

Pala bıyıklı şeytan, çalımlı çalımlı konuşmaya başladı:

- Biz bunu sizin Saul'un kral oluşunda uyguladığınız usulle yapıyoruz, insanlara birbirlerini soymamaları gerektiğini değil de birisinin kendilerini soymasına ses çıkarmamaları gerektiğini aşılıyoruz. Yalnız bizim usulümüzün yeni bir yönü var. Biz soyguncunun rahat rahat insanları soyabilmesi için onu kiliseye götürüyoruz, başına bir şapka geçiriyoruz, vücudunu zeytin yağıyla yağlıyor. Allah ve İsa adına yağlanan bu adamı kutsal kişi ilan ediyoruz. Böylece kutsal sayılan bu soyguncu insanları istediği gibi soyuyor. Tabii bu işi yalnız yapmıyor, yardımcıları, yardımcılarının yardımcıları halkı soymada ona yardım ediyorlar. Ayrıca kimi yerlerde, çalışmayan azınlık, kanunlar çıkararak, yağlanmadan da çalışan çoğunluğu soyabiliyor. Böylece soygunculuk tıpkı yağlananların ülkesinde olduğu gibi, yağlanmayanların ülkesinde de sürüp gidiyor. Efendim sizin de gördüğünüz gibi kullandığımız usul aslında eski bir usul. Fakat biz bu usülü daha genel, daha gizli, daha yaygın ve daha sürekli bir hale getirdik. Bu usul daha genel çünkü, insanlar eskiden kendi iradeleriyle seçtikleri adama boyun eğiyorlardı. Şimdi kendi seçtikleri bir adama değil rastgele birine boyun eğiyorlar. Bu usûl daha gizli çünkü, artık soyulanlar vergiler, özellikler de vasıtasız vergiler yüzünden soyguncuların yüzlerini görmüyorlar. Bu usul daha yaygın çünkü; Hristiyan milletler yalnızca kendi adamlarını soymakla kalmayıp bir sürü usûllerle, özellikle de Hristiyanlığı yaymak bahanesiyle, tüm yabancı milletleri soyuyorlar. Şimdi bu yeni usûl,

kamu ve devlet borçları sistemi sayesinde daha yaygın bir hale geliyor. Şimdi yalnızca yaşayan insanlar değil, gelecek nesiller de soyuluyor. Bu soyguncular kutsal kişiler olduğu ve insanlar onlara karşı gelmeyi göze alamadıkları için bu usûl daha sürekli ve kalıcı oluyor. Baş soyguncu bir defa zeytinyağı ile kalıcı oluyor. Baş soyguncu bir defa zeytinyağı ile yağlandı mı insanları istediği zaman, istediği kadar soyabiliyor. Bir keresinde bu yöntemin gücünü denemek için Rusya'da aptal, cahil ve kötü kadınları birbiri ardısıra tahta geçirdim. Bu kadınların kanunlara göre hiçbir sultanlık hakkı olmadığı gibi aynı zamanda ahlaksız ve katildiler. Fakat yağlanmış oldukları için, aynı durumdaki diğer kadınları cezalandırdıkları gibi onları cezalandırmadılar. Burun deliklerini yırtmadılar, otuz yıl boyunca onlara kölece boyun eğdiler. Onların sayısız aşıklarının, kendi mallarını mülklerini ve de hürriyetlerini çalmalarına hiç ses çıkarmadılar, öyle ki açık açık yapılan soygunculuklar, yani kese, beygir, elbise çalmak gibi şeyler, makam-mevki sahibi insanların kanun yoluyla yaptıkları soygunculuklar yanında solda sıfır kaldı. Bu şekilde soyguncuların ceza görmemesi ve bu işin çok kolay olması yüzünden insanların başlıca ülküsü soygunculuk oldu ve soyguncular kendi aralarında "Sen daha çok soydun, ben daha az soydum" diye savaşır hale geldiler.

VII

Velzevul: "Çok güzel. Peki adam öldürme işi ne durumda, bu işe kim bakıyor?" diye sordu.

O anda ağzından dişleri fırlamış, sivri boynuzlu, kalın kuyruklu, kankırmızı yüzlü bir şeytan ileri çıkarak:

- Ben, dedi.

- Söyle bakayım. "Kötülüğe kötülükle karşılık verme, düşmanlarını sev" diyen adamın ümmetini nasıl katil yapıyorsun?

Kankırmızı şeytan cırtlak bir sesle cevap verdi:

- Bu işi eski usulle yani insanlardaki açgözlülük, çekişme, tiksinme, intikam ve böbürlenme duyguları uyandırarak yapıyoruz. İnsanların

öğretmenlerine, adam öldürenlerin, herkesin gözü önünde öldürülmeleri gerektiğini telkin ediyoruz. Bu usel başlangıçta bize çok katil vermiyor ama sonrası için çok sayıda katil hazırlıyor. Bize en çok katil sağlayan, kilisenin yanılmazlığını, Hristiyan evliliğini, eşitliği yayan yeni mezhebin hükümleridir. Kilisenin yanılmazlığı hükmü eskiden bize pek çok katil sağlardı. Kendilerini yanılmaz kilisenin üyeleri sayan insanlar, dini kendi yorumlarına ters yorumlayan insanların halkı baştan çıkardığını, buna göz yummanın bir cinayet olacağını, bunun için de bu gibi insanları öldürmenin sevap olduğunu söylerlerdi. Böylece yüzbinlerce insanı yakarak öldürürlerdi, işin komik tarafı, gerçek dini anlamaya başlayan, bizim baş düşmanımız olan bu insanlar şeytanların uşağı olarak nitelenir. Oysa ki insanları diri diri yakan, bu şekilde Allah'ın emrini yerine getirdiklerini sanan, bu kutsal (!) kişiler, bizim en sadık uşaklarımızdır. Şimdilerde ise bize en çok katil sağlayan Hristiyan evliliği ve eşitliği inancıdır. Hristiyan evliliği en başta bize, karı-kocanın birbirlerini ve çocuklarını öldürmelerini sağlıyor. Bu şekilde evlenen çiftler, birbirinden sıkılınca birbirlerini öldürüyor. Kilise evliliğinin haricindeki birleşme evlilik olarak kabul edilmediği için, kadınlar da bu birleşmeden meydana gelen çocuklarını öldürüyor. Bu tür öldürmeler, her zaman görülebilen öldürmeler artık. İnsanların eşitliği hükmünden kaynaklanan cinayetler ara sıra olur, ama bir olursa tam olur. Bu hükme göre insanlar kanun önünde eşittir. Sömürülen insanlar bunun yalnızca soyguncuların insanları daha kolay soymaya yaradığını, kendilerine bu imkanı vermediğini anlayınca öfkelenip soygunculara saldırıyorlar. İşte o zaman karşılıklı cinayetler başlıyor, bir anda binlerce insan ölüyor.

VII

- Ya savaştaki öldürmeler? İnsanları kardeş sayan, düşmanlarınızı sevin, diyen o adamın ümmetini buna nasıl sürüklüyorsunuz?

Bu soru üzerine kankırmızı yüzlü şeytan sırıttı. Ağzından alev püskürterek, kalın kuyruğunu keyifli keyifli sırtına vurdu:

- Bu işi şöyle yapıyoruz: Her millete, kendisinin yeryüzündeki milletlerin en üstünü olduğunu aşılıyoruz. Almanlar: "Deutschland über alles"* diyor, her millet (Fransa, İngiltere, Rusya) "Biz en üstünüz" diyor.

Böylece her millet, diğer milletlere kendilerinin hükmetmesi gerektiğine inanıyor. Herkes böyle düşündüğü için her ülke, komşususun tehlikeli olabileceğinden korkuyor ve savunma hazırlıkları yapmaya başlıyor. Bir tarafın savunmaya hazırlandığını gören öbür taraf daha fazla hazırlık yapıyor. Artık öyle bir hale geldiler ki, bizlere "katil" diyen o adamın dinine inanan tüm insanların belli başlı işi insanları öldürmek ve bunun için hazırlıklar yapmak.

IX

Velzevul biraz sustuktan sonra: "Bak, bu zekice bir buluş," dedi. "Peki, yalanı yutmayan bu bilgin insanlar nasıl oldu da, kilisenin dini bozduğunu görüp, onu aslına döndürmediler?"

O anda pelerinli, düz yassı alınlı, elleri ve ayakları ipince, kepçe kulaklı, mat siyah tenli bir şeytan ileri doğru çıkıp, kendine güvenen bir eda ile;

- Bunu yapmaya güçleri yetmez, ellerinde böyle bir imkan yok, dedi.

Pelerinli şeytanın çalımından hoşlanmayan Velzevul sert sert:

- Niçin, diye sordu.

Pelerinli şeytan Velzevul'un sert ve bağırarak konuşmasına hiç kulak asmadı. Telaşsız bir şekilde, diğer şeytanlar gibi diz çökerek değil de bağdaş kurarak oturdu. Sonra hiç kekelemeden, yavaş yavaş, ölçülü bir üslupla konuşmaya başladı:

- Bunu yapabilmeleri mümkün değil, çünkü ben onların dikkatlerini bilmeleri gereken şeylerden uzaklaştırıyor, hiçbir zaman gereği gibi öğrenemeyecekleri lüzumsuz bilgiler üzerine çekiyorum.

- Bunu nasıl beceriyorsun?

- Bunu yer ve zamana göre çeşitli şekillerde yapıyorum.

Eskiden teslisle ilgili ayrıntılar, İsa'nın soyu sopu, özellikleri, Allah'ın sıfatları gibi meseleleri bilmenin çok önemli olduğunu onlara telkin

ediyordum. Onlar da bu meseleler üzerinde uzun uzun düşünüyor, tartışıyor ve birbirine küsüyorlardı. Bu konular onları o kadar oyalıyordu ki, ne nasıl yaşadıklarına bakıyorlar, ne de İsa'nın hayatın anlamı hususunda söylediklerini düşünüyorlardı. Sonunda herşeyi birbirine karıştırdılar, öyle ki ne söylediklerini kendileri bile anlamaz oldular. Sonra ben onlara, bin yıl önce Yunanistan'da yaşamış Aristo adlı bir adamın düşüncelerinin, öğrenilmesi gereken çok önemli şeyin altın yapmaya yarayan taşı, tüm hastalıkları iyi eden, insanları ölümsüz kılan iksiri bulmak olduğunu söyledim. En bilgeleri bile kafalarını bunlara yormaya başladı. Bunlarla ilgilenmeyen kişilere de en mühim meselenin dünyanın mı güneş etrafında, yoksa güneşin mi dünya etrafında döndüğünü bilmek olduğunu telkin ettim. Dünyanın güneş etrafında döndüğünü öğrenip, dünyanın güneşe kaç milyon verst uzakta olduğunu hesap edince çok sevindiler. Yıldızların sonsuz olduğunu, bunlar arasındaki mesafelerin hesaplanmakla bitmeyeceğini, bu gibi şeyleri bilmenin hiçbir faydası olmadığını bildikleri halde bunları çözebilmek için daha büyük bir azimle çalışmaya başladılar. Ayrıca onlara sonsuz sayıda olan bitki ve hayvanların nasıl meydana geldiğini bilmenin çok büyük bir öneme sahip olduğunu öğütledim. Gerçi bunları bilmek onların bir işine yaramazdı. Bitki ve hayvanlar da yıldızlar gibi sonsuz olduğu için bunları tam olarak bilmeleri mümkün değildi, ama onlar olanca kuvvetlerini bu gibi şeyleri bilmek için harcıyorlardı. Bu soruların birisini çözdükleri zaman karşılarına daha çok soru çıkıyor, bu da onları çok şaşırtıyordu. Gerçekte, bilmedikleri şeylerin alam gittikçe artıyor, araştırılan hususlar daha karmaşık bir hal alıyor, bu araştırmalar neticesinde elde edilen bulguların hayata uygulanamazlığı gittikçe daha çok artıyor ama onlar yine de hiç yılmıyor, uğraşılarının önemli olduğuna yüzde yüz inanıyorlar. Sadece zenginlerin eğlencesine veya yoksulların daha yoksul olmasına yarayan bu bilgileri araştırmaya, yazmaya, bastırmaya, tercüme ettirmeye devam edip duruyorlar. Bütün bunlara ilaveten, onların işine yarayacak biricik şeyi; İsa'nın öğrettiği hayat prensiplerini anlamasınlar diye onlara, peygamberlerin hayatın kanunlarını bilemeyeceklerini, tüm dinlerin boş bir inanç ve yanılma olduğunu, hayatın kanunlarını bilebilmenin tek yolunun, benim uydurduğum, insanların yaşayışını inceleyen sosyoloji bilimiyle mümkün olabileceğini aşılıyorum. Onlar da İsa'nın dini doğrultusunda yaşayacakları yerde, insanların yaşantılarını öğrenmekle, bundan birtakım prensipler çıkarmakla uğraşıyor, daha iyi

yaşamak için bu uyduruk şeylerin kendilerine yeteceğini sanıyorlar. Onlara, yanılgıları daha bir artsın diye kiliseye benzer birşey daha telkin ediyorum.

Diyorum ki: "Bilginin bilim temeline oturtulması lazımdır." Onlar da tıpkı kilise gibi, bilimi de yanılmaz sayıyorlar. Kendini bilim adamı gören kimi adamlar, bilimin yanılmazlığına inandığı için, söyledikleri lüzumsuz ve çoğunlukla saçma olan bu budala sözleri mutlak gerçekler olarak ilan ediyorlar.

İşte bu yüzden şunu kesin olarak söyleyebilirim: Bu adamlar, benim uydurduğum bilime kul köle olduğu müddetçe, bizleri az kalsın yok edecek olan o adamın dinini hiç bir zaman anlamayacaklar.

X

Velzevul: "Mükemmel! Teşekkür ederim. Hepiniz mükafaatı hak ettiniz, Sizleri gereği gibi ödüllendireceğim," dedi.

O anda, geri kalan renk renk, irili ufaklı, eğri bacaklı, şişman ve sıska şeytanlar:

- Bizleri unuttunuz efendim, diye bağrışmaya başladılar. Bunun üzerine Velzevul:

- Ya sizler ne yapıyorsunuz? diye sordu.

Hepsi birden ileri çıkarak şöyle bağrıştılar:

- Ben teknik gelişmeler şeytanıyım.

- Ben iş bölümünün.

- Ben taşıt ve ulaştırmanın.

- Ben kitap baskıcılığının.

- Ben güzel sanatların.

- Ben tıbbın.

- Ben kültürün.

- Ben eğitimin.

- Ben ahlakın.

- Ben uyuşturucu maddelerin.

- Ben hayır işlerinin.

- Ben sosyalizmin.

- Ben feminizmin.

Velzevul bu gürültü karşısında:

- Hep bir ağızdan konuşmayın, diye bağırdı. Sonra teknik ilerlemeler şeytanına dönerek:

- Sen ne iş yapıyorsun, diye sordu.

- Ben, insanlara, bir çok yeni şeyi ne kadar çabuk yaparlarsa kendileri için o kadar iyi olacağını telkin ediyorum. Böylece insanlar, hayatlarını, yapanların hiçbir işine yaramayan, diğer insanların da satın alması mümkün olmayan çeşit çeşit şeyler yapmak için harcıyorlar. Bu şeylerin üretimi gün be gün artmaktadır.

Velzevul daha sonra iş bölümü şeytanına dönerek:

- Peki, ya sen, diye sordu.

- Ben, insanlar değil de, makineler daha hızlı üretim yaptığı için onlara insanların makineleşmesinin gerektiğini telkin ediyorum. Onlar söylediğimi yapınca da, makineleşen insanlar kendilerini bu hale getirene düşman oluyorlar.

Velzevul:

- Bu da güzel, dedikten sonra taşıt ve ulaştırma şeytanına dönerek:

- Ya sen, diye sordu.

- Ben, insanlara bir yerden başka bir yere çok çabuk varmanın kendileri için daha iyi olacağını telkin ediyorum. Onlar da bulundukları yerde hayatlarını düzenleyecek yerde bol bol yer değiştirip, vakit kaybediyorlar. Saatte 50 km, hatta daha fazla hız yapabildikleri için havalarından yanlarına yaklaşılmıyor.

Velzevul ona da iltifat etti.

Sonra kitap baskıcılığı şeytanı ileri çıkıp, işinin dünyada yapılan bir sürü iğrenç ve budalaca işleri elden geldiği kadar çok sayıda insana yaymak olduğunu söyledi.

Daha sonra güzel sanatlar şeytanı işinin, insanları avutmak, yüce duygular uyandırmak bahanesiyle onları kötülüğe sevketmek olduğunu söyledi.

Ardından tıp şeytanı, işinin, insanlara kendileri için en önemli şeyin sağlık olduğunu, herkesin her şeyden önce sağlığı için kaygılanması gerektiğini, telkin ederek onları sürekli bu şekilde oyalamak olduğunu söyledi.

Kültür şeytanı, diğer şeytanların idare ettikleri tüm işlerin insanı mutlu kılacak şeyler olduğunu, bunlardan faydalanan kişilerin üstün insan olacağını onlara telkin ettiğini anlattı.

Eğitim şeytanı, insanlara, kötü yaşayarak, hatta iyi yaşamanın ne demek olduğunu bilmeyerek çocuklarına iyi yaşama yolunu öğretebileceklerini telkin ettiğini açıkladı.

Ahlak şeytanı, kendileri kötü oldukları halde, kötü insanları nasıl yola getireceklerini onlara öğrettiğini izah etti.

Uyuşturucu maddeler şeytanı insanların, kötü yaşantının verdiği acılardan kurtulup iyi yaşamaya çalışmalarını engellediğini, onlara şarap,

esrar, tütün, morfin gibi maddelerle kendilerini uyuşturmanın daha doğru olduğunu öğrettiğini söyledi.

Hayır işleri şeytanı insanları yüce bir toplum düzeni adına kandırdığını, böylece sınıflar arasında düşmanlık başlattığını söyleyerek övündü.

Feminizm şeytanı kadın ve erkek arasına ayrılık ve düşmanlık soktuğunu söyledi.

O sırada öbür şeytanlar da Velzevul'a doğru sürünerek:

- Ben konfor şeytanıyım! Ben moda!... diye ciyak ciyak bağırışıyorlardı.

Tüm bu söylenenlerden sonra Velzevul:

- İnsanların hayat görüşü yanlış olunca, aleyhimizdeki herşeyin lehimize döndüğünü bilmeyecek kadar beni aptal mı sanıyorsunuz, diye bağırdı.

Sonra kahkahalarla gülerek:

- Yetişir. Hepinize teşekkür ederim, dedi.

Daha sonra kanatlarını çırparak ayağa firladı. Tüm şeytanlar Velzevul'un etrafında halka oldular. Halkanın bir ucunda küçük pelerinli şeytan, diğer ucunda bilim şeytanı vardı. Tüm şeytanlar gülerek, çığlıklar atarak, ıslıklar çalarak, tıslayarak, kuyruklarını sallayıp yere vurarak oynamaya Velzevul'un etrafında dönmeye başladılar. Velzevul ise kanatlarını açıp kapayarak ve de bacaklarını alabildiğine kaldırarak ortada raks ediyordu.

Yukarıdan ise bağırışlar, inleyişler, ağlayışlar ve diş gıcırtıları geliyordu yalnız.

Bir Gencin Dramı

I

Bir zamanlar, Yevgeniy İrtenyev adında geleceği parlak bir genç vardı. İyi bir yaşantısı olması için bütün imkanlar sağlanmıştı ona. İyi bir aile terbiyesi görmüştü. Petersburg Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde başarılı bir öğrencilik yapmıştı. Kısa zaman önce ölen babasının sayesinde yüksek sosyetenin içine girmişti. Bakanın kendisine arka çıkmasıyla, bakanlıkta bir memuriyete atanmıştı. Nasıl olduğu konusunda şüpheler olmakla beraber hatırı sayılır bir serveti vardı. Yevgeniy'in Audrey adında, muhafız askerler bölüğünde görev yapan bir kardeşi vardı. Andrey ve Yevgeniy babalarından altışar bin ruble alıyorlardı. Babaları ise, anneleriyle birlikte yabancı memleketlerde dolaşır, Petersburg'da yaşardı. Böyle bir hayat içinde servetinin yarısını batırmıştı. Yazları iki aylığına çiftliğe uğrar ama hiçbir işle ilgilenmezdi. Her işi fazlasıyla güvendiği kahyasına bırakırdı. Fakat kahya çiftlik işleriyle hiç ilgilenmeyen bir adamdı.

Babaları ölünce kardeşler mirası paylaşmak için gelmişlerdi. Fakat babalarının borçlarının bir hayli kabarık olduğunu gördüler. Danıştıkları avukat sadece yüzbin ruble değerindeki büyük annelerinin çiftliğini alarak, mirastan vazgeçmelerini söyledi onlara. Komşu çiftliğin sahibi ise, borçlar önemsenmeden işlerin yoluna konulabileceğini, böylece çiftliğin bir kısmının kurtarılabileceğini söylüyordu. Bunu yapabilmek için de ormanı ve boş tarlaları satmayı, buna karşılık dört bin dönümlük verimli araziyle, iki yüz dönümlük şeker fabrikasını elde tutmayı öneriyordu. Fakat bunların gerçekleşmesi için köyde kalmak, bütün işlerle ilgilenmek, akıllıca hesap yapmak gerekiyordu.

Bu tavsiyeler üzerine Yevgeniy bahar gelince çiftliğe gitti. Herşeyi inceledikten sonra memurluktan ayrılarak annesinin yanına, çiftliğe yerleşti. İdareyi eline alarak çiftliğin büyük bir kısmını kurtarmaya karar verdi. Kardeşi Andrey'e bir teklif sunarak, isterse her yıl dört bin ruble verebileceğini söyledi. Böylece kardeşiyle anlaştıktan sonra, annesinin yanma, büyük eve yerleşti. Sonra da ihtiyatı elden bırakmadan, canla başla işe koyuldu.

Bilindiği üzere, çoğunlukla, ihtiyarlar muhafazakâr, gençler yenilikçidir. Fakat bu düşünce pek doğru değildir. Çünkü asıl muhafazakârlar gençlerdir. Gençler nasıl yaşamak gerektiğini düşünmezler ya da buna vakit bulamazlar. Bu yüzden de eski alışılmış hayatı örnek kabul ederler.

Yevgeniy de aynen böyle yaptı. Köye yerleştikten sonra, kötü bir idareci olan babasını değil de, dedesini örnek aldı ve çiftliği onun zamanındaki gibi canlandırmayı hedefledi. Sadece evde, bahçede ve çiftlikte zamanın gerektirdiği bazı değişiklikleri yapacaktı. Her şeyi dört başı memur yerine getirecek, çevresindeki insanları memnun edecekti. Bunun için de sıkı çalışması gerekiyordu. Borçlarım kapatmak için toprakların bir kısmını satması, ödeme zamanını erteletmesi lazımdı. Aynı zamanda, şeker fabrikasının da içinde olduğu dört yüz dönümlük Semyonovskoye malikanesi ırgat ve kölelerle idare edilemiyordu. Evde ve bahçede işler çığırından çıkmıştı ve birşeyler yapılmalıydı.

Yevgeniy'in işi çoktu. Fakat bu işlerle uğraşacak kadar güçlüydü, ruhu da, bedeni de. Henüz yirmialtı yaşındaydı. Orta boylu, iri yapılı, kaslı, sevimli, cana yakın bir gençti. Kırmızı yanakları, parlak dişleri vardı. Saçları seyrek, yumuşak ve kıvırcıktı. Vücudundaki tek kusuru gözlerindeki miyoptu. Fakat buna gözlük kullanmayarak kendi sebep olmuştu. Şimdi de burnunun üzerine iz bırakan gözlüğünü takmadan yürüyemiyordu.

Karakteri iyiydi. Bütün tanıdıklarına kendini sevdirmişti. Hele annesi, onu, herkesten çok severdi. Kocası öldükten sonra sadece sevgisini değil bütün hayatını da oğluna vermişti. Annesinden başka lise ve üniversite arkadaşları da onu sever ve sayardı. Tanıştığı tüm insanlar üzerinde aynı etkiyi bırakırdı. Açık renkli, temiz yüzü, yalan, hile sezilmeyen gözleri vardı. Sözlerine inanmamak imkansızdı. Bu karakteri ona işinde de fayda sağlıyordu. Başkalarına kredi vermeyen tüccarlar ona güveniyorlardı. Kötülüğü huy edinmiş, başkalarını aldatmaktan çekinmeyen kahyayla muhtar bile, bu cana yakın, dürüst adamla konuşunca onun etkisi altında kalır, ona kötülük etmeyi akıllarından geçirmezlerdi.

Bir mayıs sonuydu. Yevgeniy rehindeki arazisini tüccara satmak için şehre indi ve toprağı rehinden kurtardı. Gelirken de küçük bir çiftlik kurmak, at, öküz, araba, takım taklavat almak için, yine aynı tüccardan para çekti. İşler yoluna girmişti. Ormandan keresteler taşınıyor, marangozlar

harıl harıl çalışıyor, seksen araba da gübre getiriyordu çiftlik için. Fakat yine de pamuk ipliğine bağlıydı herşey.

II

Yevgeniy bu işlerle uğraşırken, kendisini oldukça üzen bir olayla karşılaştı. Şehirde kaldığı yıllarda günlerini ve gecelerini bütün bekar erkeklerin geçirdiği gibi geçiriyordu. Yani her türlü kadınla düşüp kalkıyordu. Çok zampara değildi belki ama keşiş de sayılmazdı. Kadınlarla düşüp kalkma işini de sadece vücudunun sağlığı ya da zekasının gelişmesi için yapıyordu. Bu olay onaltı yaşındayken başlamıştı ve bugüne kadar herşey yolunda gitmişti. Kendini bu sefil hayata kaptırmadan, hiç aşık olmadan, hiç hastalanmadan yaşıyordu.

İlk defa Petersburg'ta terzi bir kadınla birlikte olmuştu. Fakat daha sonra kadın iyice yoldan çıktı. Yevgeniy'de aradığını hiç zorluk çekmeden başkasında buldu.

Köye geleli iki ay olmuştu. Şehirdeki hayatını burada yaşamasına imkan yoktu. Ne yapacağını bilemiyordu. Zoraki yaptığı bu perhiz onu kötü yönde etkilemeye başlamıştı. Bunun çaresi için, şehre mi gitmeli, nereye, nasıl gitmeli diye düşünüp duruyordu. Bu iş onu çok rahatsız ediyordu. Çünkü bunun vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğuna inanıyordu. Artık hür olmadığını hissediyordu. İster istemez her kadına gözü takılıyordu.

Kendi köyünden bir kızla veya kadınla münasebet kuramazdı. Bu doğru değildi kendi ilkelerine göre. Zaten babasının ve dedesinin, öbür çiftlik sahiplerinden tek farkı buydu. Onlar kendi köleleriyle asla ilişki kurmamışlardı. Kendisi de onlar gibi hareket etmeliydi. Verdiği bu kararın daha sonra sabit fikre dönüştüğünü fark etti. Eğer şehre gidecek olursa başına kötü şeyler gelebilirdi. Bu düşüncelerinin etkisi ile verdiği karardan vazgeçti. Zaten kölelik kanunla kaldırılmıştı, öyleyse bu işi burada yapmasına bir engel yoktu. Kendi kendine: "Bu işi öyle yapmalıyım ki kimse anlamamalı. Hem zaten bu sağlığım için gerekli birşey. Yoksa zevk olsun diye yapmıyorum" diyordu. Böyle konuşmasına konuşuyordu ama sıkıntısı daha da artmıştı.

Köylülerle, muhtarla ya da marangozla konuşurken lafı hep kadınlara getiriyor sonra da konuşmayı uzattıkça uzatıyordu. Gittikçe kadınlarla daha fazla ilgilenmeye başlamıştı.

III

Kadınlara olan ilgisi arttıkça, birisiyle beraber olmaya karar verdi. Fakat bunu uygulayamıyordu. Çünkü kendisi doğrudan doğruya bir kadına yaklaşamazdı. Hangisine, nerede, ne zaman gitsin? Bir başkası yardım etse bu iş daha kolay olurdu ama kim?

Bu düşünceler içindeyken bir gün su içmek için orman bekçisinin kulübesine girdi. Bu bekçi önceden babasının avcısıydı. Konuşmaya başladıklarında bekçi ona av maceralarını anlattı. Yevgeniy işini bu kulübede, ya da ormanda yapmayı düşünüyordu. Fakat nasıl yapacağını bilmiyordu. Bekçi Danila'ya böyle birşeyi söylese o buna yanaşır mıydı acaba? Bir yandan Danila'yı dinlerken, bir yandan da "Teklifimi sunsam şaşırabilir. O zaman rezil olurum. Fakat belki de kolayca razı oluverir," diyordu.

Bu arada Danila, Diyakoz karısının tarlasında, Priyaniçkov için nasıl kadın getirdiğini anlattı. Bunun üzerine Yevgeniy "Bu iş oluyor" diye geçirdi içinden. Fakat sonra bekçinin:

- Allah rahmet eylesin. Babanız öyle saçma işlerle uğraşmazdı, dediğini duyunca, "Bu iş olmayacak galiba" diye düşündü. Buna rağmen biraz üstelemek istedi.

- Madem kötüydü, saçmaydı, sen niye uğraştın?

- Bunun kötülük neresinde. Alan memnun, satan memnun. Ben de arada bir ruble kazanmış oldum. Hem neden yapmasın. O da bir erkek. O da şarap içer.

Yevgeniy konuşmanın istediği yere vardığını görünce açılmaya karar verdi. Hemen attı işi ortaya:

- Ah bir bilsen Danila. Bittim, haraboldum.

Bunları söylerken kulaklarına kadar kızarmıştı. Danila gülümsedi:

- Ben papaz değilim oğlum. Alışkınım böyle şeylere.

Yevgeniy bu sözleri çok aptalca bulmuştu. Fakat Danila'nın hak vermesine de sevindi.

Danila devam etti:

- Niçin daha önce söylemedin? Olur tabii. Peki, nasıl bir kadın istiyorsunuz?

- Valla benim için hepsi bir. Sadece çirkin olmasın, bir de sağlıklı olsun.

- Anladım, dedi ve biraz düşündükten sonra:

- Güzel bir parça var. Kızı güzün evlendirdiler. Fakat kocası bir şey beceremiyor. Avcı için çok güzel bir fırsat. Hem de ne fırsat!

Yevgeniy yine kızardı. Yüzünü buruşturarak:

- Hayır, hayır! Ben öyle birşey istemiyorum. Sadece sıhhatli bir şey arıyorum. İşi güçleştirecek biri olmasın. Asker karısı falan olsun mesela, dedi.

- Anladım anladım. Siz Stepanida gibi birini arıyorsunuz. Kocası şehirde. Sizin anlayacağınız asker karısı gibi birşey. Güzel, temiz bir kadın. Çok memnun kalacaksın. Geçenlerde ben teklif etmiştim ama o...

- Peki peki. Ne zaman?

- İsterseniz yarın olabilir. Tütün almaya inince ona uğrarım. Siz yarın buraya ya da bahçenin arkasındaki hamamın yanına gelin. Orası tenhadır. Zaten öğlen herkes uykuya yatar.

- Peki, tamam.

Yevgeniy büyük bir heyecanla eve döndü. Uzun uzun düşündü: "Ne olacak bakalım? Bir köylü kadını. Çirkin olmasa bari" diyordu. Sonra daha önceki kadınları hatırlayarak, "Güzel olmasına hepsi güzeldir. Ne söylesem, nasıl davransam acaba?" dedi.

Bütün gece heyecan içinde dönüp durdu yatağında. Ertesi gün saat 12'de kulübeye gitti. Danila kapı eşiğinde duruyordu. Onu görünce sessiz ama manalı bir baş işaretiyle ormanı gösterdi. Yevgeniy bütün kanın kalbinde toplandığını hissetti o an. Heyecanla ormanın yolunu tuttu. Ortalıkta kimsecikler yoktu. Hamama yaklaştığında da kimseyi göremedi. İçeri girdi. Kimse yoktu. Dışarı çıktı. Bir dal çıtırtısı duydu. Dönüp sesin geldiği tarafa baktı. Bir kadın sel yatağının ötesinde, ağaçlar arasında oturuyordu. Yevgeniy hemen ona doğru koştu. Koşarken ısırgan otlarına, ayağına batan dikenlere, gözlüğünün yere düşmesine aldırmıyordu. Karşıki sırta çıktı. Kadın beyaz işlemeli bir buluz ve kırmızı bir etek giymişti. Başında kırmızı bir örtü vardı. Yalınayaktı. Genç ve güzel görünüyordu. Sıkılgan sıkılgan gülümsüyordu:

- Şurada bir patika yol var. Oradan gelseydiniz ya. Ben çok önce geldim. Saatlerce sizi bekledim.

Yevgeniy ona doğru yaklaştı. Etrafına bakınıp ona dokunmaya başladı.

Onbeş dakika sonra ayrıldılar. Yevgeniy toparlandı. Gözlüğünü bulup taktı. Sonra da Danila'nın kulübesine gitti. Danila'nın memnun olup olmadığına dair sorusuna karşılık eline bir ruble sıkıştırarak evine döndü.

Memnundu. Başlangıçta biraz sıkılmıştı ama sonra açılmıştı. İşler yolundaydı artık. Kendisini rahatlamış, hafiflemiş, dinç hissediyordu.

Kadına dikkatlice bakmamıştı bile. Sadece genç, güzel, kendini naza çekmeyen biri olduğunu hatırlıyordu. Bir an kim olduğunu düşündü. Danila, Stepanida olduğunu söylemişti. Fakat hangisi! "İhtiyar Mihaylo'nun oğlunun karısı olsa gerek" diye düşündü kendi kendine. Danila'dan sorup öğrenebileceğini düşündü.

O günden sonra köy hayatının tatsızlığı, yani o zoraki perhiz ortadan kalkmıştı. Artık Yevgeniy serbestçe düşünebilecekti. Hiçbir engeli

kalmamıştı. İşleriyle daha rahat uğraşabilecekti.

Yevgeniy'in sırtlandığı yük oldukça ağırdı. Bazen dayanamayıp çiftliği satmayı düşündüğü anlar oluyordu. Fakat bütün emeklerinin boşa çıkmasından korkuyor, bundan acı duyuyordu. Başladığı işi yarıda bırakmak zorunda kalacağı fikri onu üzüyordu. Fakat açığın birisini kapatsa, başka bir açık çıkıyordu ortaya.

Sürekli babasının yeni borçlarını öğreniyordu. Anlaşılan babası son zamanlarında önüne gelen yerden para almıştı. Oysa ki Yevgeniy, mayısta miras paylaşırken, bütün borçları bildiğini sanıyordu.

Yaz ortasında dul Yesipova'dan bir mektup aldı. Mektupta babasının kendisine onikibin ruble borcu olduğu yazılıydı. Ortada birkaç satırlık yazıdan başka senet falan da yoktu. Avukata göre bu yazı kabul edilmezdi. Fakat Yevgeniy, böyle bir bahaneyle babasının borcundan kurtulmayı düşünmeyecek bir insandı. O sadece borcun gerçekten var olup olmadığını öğrenmek istiyordu.

Akşam yemekte, her zamanki gibi annesiyle konuşurken:

- Anne! Kaleriya Vladimirovna Yesipoya kim, diye sordu.

- Kim olacak, babanın evlatlığı. Niçin sordun?

Yevgeniy annesine mektup olayını anlattı.

- Şaştım valla! Hiç mi utanmıyor bu. Baban ona neler neler vermişti.

- Peki ona borcumuz var mı?

- Valla bilmiyorum. Borcumuz yok herhalde. Baban ona sonsuz iyilik yaptı.

- Haklısın ama babam kendini borçlu sayıyor muydu?

- Birşey diyemem. Senin durumun zaten kötü.

Yevgeniy, annesinin kendisinin ağzını aradığını farkediyordu.

- Bana kalırsa bu borcu ödemeliyiz. Yarın gidip onunla görüşeceğim ve biraz beklemesini isteyeceğim.

Marya, oğlunun bu kararından gurur duymuştu. Ferahlık içinde:

- Ah oğlum. Sana ne kadar acıyorum bir bilsen. Fakat en iyisi o borcu ödemektir. Git ona söyle biraz beklesin.

Yevgeniy'in annesi onun durumunu anlamıyordu. Bu yüzden daha da güç bir durumdaydı. Annesi bütün hayatını bolluk içinde geçirmişti. Onun için de oğlunun çırpınışını anlaması imkansızdı. Oysa herşey bugün yarın bozulabilirdi. Ellerinde avuçlarında ne varsa satıp, ikibin rubleye memurluk yaparak geçinmek zorunda kalabilirlerdi. Annesi bu durumu düzeltmek için masraflarını azaltmasına şaşırıyordu. Ayrıca bütün dullar gibi rahmetli kocasına sağlığında duymadığı bir bağlılık ve saygı duyuyordu. Onun kurduğu veya yaptığı şeyler kötü olamazdı ve asla değiştirilemezdi.

Yevgeniy, bahçeyle seraya bakan iki bahçıvana, iki arabacıya paralarını vermekte zorlanıyordu. Annesi Marya ise fedakar bir düşünceye sahip olduğunu zannediyordu.

Çünkü ihtiyar aşçının yemeklerine, parkın temiz olmamasına, hizmetçi yerine bu uşağın tutulmasına ses çıkarmamıştı. Kendini oğlu için herşeyi yapan bir anne gibi görüyordu.

Yevgeniy için ezici darbe olan borç meselesi, annesinin gözünde oğlunun asilliğini ispat edecek bir fırsattı. Marya bu maddi durum karşısında pek endişelenmiyordu. Çünkü oğlunun zengin bir kızla evlenerek işleri yoluna koyabileceğine inanıyordu. Sonuçta oğlu çok zengin bir kızla evlenebilirdi. Kızlar ona seve seve varırlardı. Böyle en az on aile tanıyordu. Bu işi de en kısa zamanda yapacaktı.

IV

Yevgeniy evlenmeyi tasarlıyordu ama annesinin düşündüğü gibi değil. İşlerini yoluna koyunca evlenecekti. Evlenmeyi düzelmeye alet etmek iğrenç bir şeydi onun için. Namusluca, severek evlenmeliydi. Bunun için de

karşılaştığı kızları büyük bir özünle inceliyor, kendisiyle kıyaslıyor ama bir türlü beğenemiyordu. Herhalde kısmeti açılmamıştı.

Stepanida ile olan münasebeti ise, hiç ummadığı şekilde gelişiyordu. Bir âdet halini almıştı. Kendisini hiçbir sefahata kaptırmayan Yevgeniy, Stepanida ile yaşadığı gizlilikten dolayı suçluluk duyuyordu.

tik buluşmadan sonra onu bir daha görmek istemeyeceğini zannetmişti. Fakat çok geçmeden tersi oldu ve onu görmemek Yevgeniy'i rahatsız etti. Artık rahatsızlığı başlangıçtaki gibi değildi. Belli bir kadından kaynaklanıyordu. Parlak ışıklarla parlayan fındık ve akça ağaçları canlanıyordu gözünde. O simsiyah ateşli gözler, o "saatlerce sizi bekledim" diyen yanık ses, o taze koku, o bluzü kaldıran dolgun göğüsler... Bütün bu çekiciliği hayal etmesi, sıkılganlığını bastırmıştı. Tekrar Danila'ya gitmekten kendini alamadı.

Buluşma öğle vaktinda kararlaştırılmıştı. Yevgeniy bu defa kadını daha dikkatli inceledi. Herşeyi çok çekiciydi. Bir müddet sonra konuşmaya başladılar. Ona kocasını sorduğunda gerçekten Mihayloların oğlu olduğunu öğrendi. Şimdi Moskova'da arabacılık yapıyordu.

Yevgeniy, ondan kocasını niçin aldattığını öğrenmek istiyordu:

- E, anlat bakalım. Nasıl oluyor da sen...

- Nasıl mı?

- İşte yani, buraya geliyorsun ya.

Kadın zeki ve anlayışlıydı. Gülerek cevap verdi:

- Şuna da bak hele! O orada eğlensin ben burada oturayım. Olmaz.

Bu sözleri çok laubali bir tavırla söylemişti. Bu hal de Yevgeniy'in hoşuna gitmişti. Fakat tekrar buluşmak için teklifte bulunmadı. Kadın, Danila'dan hoşlanmadığını, direkt görüşebileceklerini söyledi ama bunu da kabul etmedi. Çünkü bunun son görüşme olduğuna inanıyordu. Kadından hoşlanıyordu. Bu ilişkinin gerekliliğine de inanıyordu ve bir kötülük

olmadığını, düşünüyordu. Fakat ruhunun derinliklerinde bütün bu düşüncelerine karşı koyan bir kuvvet vardı. Bu kuvvet, bu işi doğru bulmuyor, bunun son buluşma olmasını istiyordu. Hiç olmazsa bir sonraki buluşmanın planları yapılmamalıydı.

Yaz boyunca Yevgeniy ve Stepanida sekiz on defa buluştular. Bunların birinde kadın gelmedi çünkü kocası gelmişti. Danila o sıra başka bir kadın teklif etmesine rağmen Yevgeniy bunu şiddetle reddetti. Zaten kocası gidince buluşmalar devam etti. İlk önceleri Danila aracılık yapıyordu ama daha sonra buluşma zamanını kendileri tesbit ettiler.

Kadın gelirken Prohorova adında başka bir kadını da getiriyordu yanında. Çünkü köy yerinde bir kadın yalnız başına gezip dolaşamazdı.

Bir gün yine buluşmaya karar vermişlerdi. Yevgeniy tam gidecekken, annesinin ona almak istediği kız ve ailesi misafir gelmişlerdi. Yevgeniy de onları bırakıp evden bir türlü ayrılamıyordu. Fırsatını bulduğunda harman yerine gidiyormuş gibi yapıp, patikayı dolaşarak ormana vardı. Buluşma yerine gittiğinde kadın ortalıkta yoktu. Sadece, fındık ve akça ağaçlarının yere yakın dalları kırılmıştı. Kadın sinirinden dalları kırıp, ona işaret bırakmıştı. Yevgeniy bunlara baktı sonra da gidip Danila'yı buldu. Kadının ertesi gün gelmesini söyledi. Kadın geldiğinde her zamanki gibiydi.

Hep ormanda, bir defa da harman yerinde avluda buluşmuşlardı. Yevgeniy bu buluşmaların nereye varacağını düşünmüyordu bile. Kadına önem vermiyordu. Avcuna biraz para sıkıştırıp gönderiyordu. Bütün köyün bu işi bildiğini, hatta bazılarının kadını kıskandığını bilmiyordu. Kadının ailesi ondan para aldıkları için onu bu işe teşvik ediyorlardı. Kadın da aile ve paranın etkisiyle günah kavramını silmişti. Madem ki birçok insan kendine imreniyordu o zaman yaptığında bir günah ya da kötülük olamazdı. Kendi haklıydı.

Yevgeniy ise kendi kendine: "Sağlığım için bu gerekli. Kötü birşey olabilir. Bana kimse söylemiyor ama birçok kişi biliyor bu işi. Onunla gelen kadın biliyor en başta. Bir de başkalarına anlatmışsa... Fakat ne yapabilirim. Kötü birşey yaptığımı biliyorum ama elden ne gelir? Hem zararı yok çünkü uzun sürmeyecek" diyordu.

Bu sırada Yevgeniy, Stepanida'nın kocasını gördü. Kocasının çirkin olduğunu düşünerek kendini haklı çıkarıyordu. Fakat onu görene kadar. Onu gördüğünde hayretler içinde kaldı. Yakışıklı, yiğit bir delikanlıydı. Hatta kendisinden daha yakışıklıydı. Bu olaya çok şaşıran, aynı zamanda üzülen Yevgeniy, kadınla buluşur buluşmaz, ona kocasını gördüğünü, yakışıklılığına hayran olduğunu söyledi.

Kadın ise gururla:

- Köyde bir eşi daha yoktur, dedi.

Bu tavır karşısında Yevgeniy daha çok şaşırmıştı. Bu konuşmalardan sonra, kadının kocası üzerine her düşünce onu rahatsız ediyor, ona üzüntü veriyordu.

Bir gün Danila ona:

- Geçenlerde Mihaylo bana uğradı. "Karım beyle gerçekten yatıyor mu?" diye sordu. Ben de ona: "Bilmiyorum. Hem yatsa ne çıkar. Bir köylü parçasıyla olmaktansa bu daha iyi" dedim.

- O ne dedi?

- Ne diyecek. Hele aslını öğreneyim de ben o karıya yapacağımı biliyorum dedi.

Yevgeniy, "Eğer kocası köye dönseydi bu işten yakamı sıyırırdım," diye geçirdi içinden. Fakat kocası şehirde yaşıyordu ve Stepanida ile münasebetini kesemiyordu. Böyle olduğu için bu sefer de "Hele zamanı gelsin, bak o zaman nasıl bırakıyorum. En küçük bir iz bile kalmaz" demeye başladı. Kesinlikle böyle yapacaktı. Buna hiç şüphesi yoktu.

Bütün bir yaz, işleriyle uğraşmıştı Yevgeniy. Temizlik işleri, inşaat, borçların ödenmesi, boş arazinin satılması derken adeta yeni bir çiftlik kurmuştu, öyle bir hale gelmişti ki yatarken bile işlerini düşünüyordu. Günlük hayatı böyle olmasına rağmen Stepanida ile ilişkisini de yürütüyordu. Gerçi o buna ilişki gözüyle bakmıyordu. Fakat ortada bir durum vardı ki o da Stepanida'yı arzuladığı an kendini saran, bağlayan

hisleri başka birşey düşünmesine izin vermiyordu. Buluşup ayrıldıktan sonraysa bir kaç hafta, bazen bir ay unutabiliyordu.

Sonbahar geldiğinde Yevgeniy sık sık şehre inmeye başlamıştı. Bu inişleri sırasında Alekseyevna ailesi ile tanıştı. Bu ailenin bir de enstitüyü henüz bitirmiş genç bir kızı vardı. Yevgeniy nasıl olduğunu anlamadan o kıza, Liza'ya aşık olmuştu ve evlenme teklif etti. Yevgeniy'in annesi Marya buna çok üzülmüştü. Çünkü ona göre oğlu kendisini çok ucuza satmıştı.

V

Bir erkek, bir kadını niçin seçtiğini nasıl anlatamazsa Yevgeniy de Liza'yı niçin seçtiğini anlatamıyordu. Oysa ki ortada olumlu, olumsuz bir çok durum vardı. Birincisi, kız, annesinin istediği kadar zengin değildi ve saftı. Zavallı kızı annesi fazla sıkılgan büyütmüştü. İkincisi dikkatleri üzerine çekecek kadar güzel de değildi. Fakat çirkin de denilemezdi. Yevgeniy'in kararında asıl etkili olan şey ise o sıralarda evlenme çağına girmiş olmasıydı. Bunun için kıza aşık olmuştu.

Önceleri Liza, Yevgeniy'in sadece hoşuna gitmişti. Fakat bir gün karısı olacağını düşündükçe onu sevmeye başladı ve aşık oldu.

Liza uzun boylu ve ince yapılıydı. Her şeyinde bir uzunluk vardı. Yüzü, parmakları, ayakları, aşağıya doğru burnu hep uzundu. Solgun yanaklarını örten tatlı bir pembelik vardı yüzünde. Saçları, uzun, kıvırcık, sarı ve yumuşaktı. Saf, açık renk gözleri hep yumuşak bakardı. Yevgeniy'i de en çok bu gözleri büyülemişti. Liza'yı hep o güvenli, yumuşak, açık renk gözlerle hatırlıyordu. Ruhunun gizleri de ancak gözlerinden okunabilirdi.

Liza henüz enstitüdeyken, on beş yaşlarındaki zamanlarında, her gördüğü güzel erkeğe aşık oluyordu. Aşık olduğunda canlı ve mutlu görünüyordu. Enstitüyü bitirdikten sonra da önüne gelene aşık olduğu için Yevgeniy karşısına çıkar çıkmaz ona aşık olmuştu. Gözlerindeki anlam da işte bu sevgiden geliyordu.

Liza o kış, iki delikanlıya birden gönlünü kaptırmıştı. O kadar ki sadece onları görünce değil, adlarını duyunca bile yüzü kızarıyordu,

heyecanlanıyordu. Fakat annesinden, Yevgeniy'in niyetinin ciddi olduğunu öğrenince bu iki delikanlıyı unutuverdi. Bütün sevgisini Yevgeniy'e verdi. Yevgeniy ondaki sevginin derecesini öğrenmek için sürekli onlara gidiyordu. Toplantıda, balolarda onu herkesten çok dansa kaldırıyordu. Bu hareketler de kızın sevgisini âdeta bir hastalık haline getirmişti. Rüyasında karanlık odasında hep onu görüyordu, önceki sevgilerine dair ne varsa silinip gitmişti. Bir de evlenme teklifi yapılıp, nişan takıldıktan sonra, artık başka hiçbir düşüncesi olmamaya başladı. Sadece Yevgeniy'i düşünüyor, onunla beraber olmak istiyor, onun kendisini sevmesinden başka birşey istemiyordu. Onunla gurur duyuyordu. Kendilerini düşündükçe de aşktan adeta eriyordu.

Yevgeniy ise, kızı daha yakından tanıdıkça sevgisinin arttığını hissediyordu. Böyle bir aşka tutulacağını aklının ucundan geçirmemişti. Bunu sezdikçe aşkı daha da kuvvetleniyordu.

VI

Yevgeniy sonbaharda çiftlikle ilgilenmeye, en çok da düğün için hazırlanan evi görmeye gelmişti. Annesi Marya oğlunun düğününden hiç memnun değildi. Çünkü hem parlak kısmetlerini çiğnediğini düşünüyordu, hem de kızın annesi Varvara'dan hiç hoşlanmıyordu. Marya bu kadının iyi ya da kötü olduğunu bilmiyordu. Fakat daha ilk görüşte onun yüksek sosyeteden bir leydi olduğunu anlamış ve üzülmüştü. O leydiliği bir alışkanlık olarak arardı. Yevgeniy'in de bu konuda titiz olduğunu bilirdi. Bu kadının böylesi bir sonradan görme leydiliği ileride bazı sıkıntılara yol açabilirdi.

Kız hoşuna gidiyordu. En çok da Yevgeniy onu sevdiği için kızı seviyordu. Ee, oğlunun hatırı için onu sevmeliydi. Onun için bütün içtenliğiyle kızı sevmeye hazırdı.

Yevgeniy annesini neşeli ve memnun görüyordu. Marya, evi hazırlayıp oğluyla gelinini eve yerleştirdikten sonra gençleri baş başa bırakıp gitmeyi planlıyordu. Yevgeniy ise evde kalması için elinden geleni yaptı.

Akşamleyin Marya, her zaman yaptığı gibi çay sonrası iskambil falı açıyordu. Yevgeniy de yanma oturmuş ona yardım ediyordu. Bu onlar için en samimi konuşmaların yapıldığı anlardı. Marya bir falı bitirdi, ikinci falı açmadan önce oğluna baktı. Biraz duraklayıp:

- Yevgeniy, oğlum. Sana bir öğüt vermek istiyorum. Tabii bilmiyorum... Fakat evlenmeden önce, bekarlık meselelerini halletmen gerekir sanıyorum. Eğer onların üstlerini kapatmazsan, Allah göstermesin, seni de, karını da rahatsız edebilir.

Yevgeniy annesinin, Stepanida ile olan ilişkisini çıtlatmaya çalıştığım anlamıştı. Fakat annesi herhalde bu ilişkinin ta sonbaharda bittiğini bilmiyordu. Onun için de her yalnız kadın gibi bu işe gereğinden fazla önem veriyordu. Yevgeniy kızardı. Bu kızarma sadece utançtan değildi tabii. Annesinin, anlayamayacağı işlere burnunu sokmasından kaynaklanıyordu. Sonra da annesine evliliğine engel olacak bir harekette bulunmadığını söyledi. Marya çok bozulmuştu:

- iyi öyleyse. Benim için hava hoş. Kusura bakma. Tabii ki en iyisini sen bilirsin, dedi.

Yevgeniy, annesinin konuşmasını bitirmediğini, daha söyleyecek şeylerinin olduğunu anlıyordu. Gerçekten de tahmini doğruydu. Annesi az sonra, Peçnikovların yeni doğan çocuklarının vaftiz törenine çağırıldığını söyledi.

Yevgeniy bunun üzerine yine kızardı. Çünkü annesinin söyleyeceklerini önemini biliyordu ve garip bir duyguya kapılmıştı. Bu duygu hiç alışık olmadığı birşeydi ve düşüncelerine tamamen aykırıydı. Sonunda annesi beklediğini söylemeye başladı.

O yıl bir çok erkek çocuğunun doğduğundan laf açtı. Anlaşılan savaş olacakmış. Vasin ve Peçnikov ailelerindeki genç kadınların hep birer erkek çocuğu olmuş. Bütün bunlarla üstü kapalı birşeyler anlatan Marya, oğlunun sinirli sinirli gözlüğüyle oynadığını, telaşla sigara yaktığını görünce kızarıp sustu. Yevgeniy de susuyordu ve bu sessizliğe nasıl son vereceğini bilmiyordu. Sonunda her ikisi de birbirlerini anladıklarına karar verdiler.

Marya:

- En başta köyde hakkı gözetmelisin. Amcan gibi gözdeler seçmen doğru değil, deyince Yevgeniy atıldı:

- Anneciğim, bunları niçin söylediğinizi biliyorum. Fakat telaşınız boşuna. Bana göre aile hayatı kutsaldır ve bu kutsallığı bozacak hiçbir şey yapmayacağıma emin olabilirsiniz. Bekarlıkta olan şeyler orada kalmıştır. Hiçbir zaman kimseye bağlanmadım ve kimsenin benim üzerimde bir hakkı yoktur.

Marya:

- Çok memnun oldum. Zaten senin asil fikirlerini biliyordum, dedi.

Yevgeniy bu sözleri, zaten söylenmesi gereken tabii sözler olarak karşıladı ve sesini çıkarmadı.

Ertesi gün nişanlısını görmek için şehre iniyordu. Stepanida haricinde de herşeyi düşünüyordu. Fakat birşeyler onu hatırlatmak için mahsus tertiplenmişti sanki. Kiliseye yaklaştığında, yaya olarak gelen bir grupla karşılaştı. Semyon, ihtiyar Matyev, çocukları, kızları vardı. Ayrıca yanlarında biri yaşlıca, öteki kırmızı başörtülü genç bir kadın vardı. Onları tanır gibi oldu. Dinç ve sert adımlarla yürüyen ikinci kadının kucağında bir çocuk vardı. Yanlarına gittiğinde, âdet üzerine en yaşlı olanların önünde durup selam verdi. Kucağında çocuk olan kadın ise sadece başı ile selam aldı. Birden başörtüsü altından, o tanıdık, neşeli gözler parlayıverdi. Yevgeniy: "Evet ta kendisi. Fakat artık herşey bitti. Ona bakmanın bir anlamı yok. Ya çocuk... Belki bendendir. Yok canım. Çok saçma bir fikir. Kocası gelmişti. Ondan olmalı" diye düşündü. Zaten bu işi sağlığı için yapmış, parasını da ödemişti. Hepsi o kadardı. Şu halde onunla herhangi bir bağı olamazdı ve yoktu. Sadece vicdanının sesini bastırmaya çalışıyordu. Onun da ses çıkardığı yoktu.

Annesiyle konuşması ve Stepanida ile karşılaşması haricinde bir daha onu hatırlamadı. Ta ki...

Yevgeniy, Paskalya'da şehirde evlendi ve hemen karısını alıp köye geldi. Oturacakları ev, eski âdetlere göre düzenlenmişti.

Marya onları bırakıp gitmek istemişti. Fakat Yevgeniy, en çok da Liza onu kalmaya razı ettiler. O da evin başka bir bölümüne, ayrı bir daireye çekildi.

Böylece Yevgeniy için yeni bir hayat başladı.

VIII

Evliliğinin ilk yılları Yevgeniy için zor geçti. Evlenme telaşıyla yüzüstü bıraktığı tüm işleri, evlenir evlenmez bütün ağırlığıyla tekrar çöktü omuzlarına.

Borçları kapatması bir hayli zordu. Sayfiyedeki evi satıp başlıca borçları ödemişti ama parası da bitmişti. Çiftlikten iyi bir gelir elde etmesine rağmen, kazandığı parayı kardeşine göndermiş ve düğün masraflarına harcamıştı. Onun için elinde avucunda birşey kalmamıştı. Bu durumdan kurtulmanın tek yolu vardı. O da karısının parasını kullanmak. Liza kocasının durumunu anlar anlamaz bunu kendi teklif etmişti. Fakat Yevgeniy onun teklifini ancak çiftliğin yarısını onun üstüne yapmaya razı olursa kabul edeceğini söyledi. Bu şartı karısı hakaret kabul ediyordu. Fakat kaynanası için bu gerekliydi.

İşlerinin böylesi gitmesi, çeşit çeşit değişiklikler, başarılar, başarısızlıklar, karısının sağlığı Yevgeniy'in evliliğinin ilk yıllarını mahvetmişti.

Liza evliliklerinin yedinci ayında bir felaketle karşılaşmıştı. Birgün şehirden dönen kocasını karşılamak için arabayla yola çıktı. Yolda, her zaman sakin yürüyen at, birden huysuzlandı. Sıçramaya başladı. Liza da bundan korkup, arabadan atladı. O anda bir zarar görmedi. Tekerleğe de takılabilirdi. Ne var ki Liza hamileydi. Akşamleyin bir sancı tuttu Liza'yı ve çocuğunu düşürdü. O günden sonra da başını hastalıktan kurtaramadı.

İşte Yevgeniy'i üzen bunlardı. Doğmasını beklediği çocuğun düşmesi, karısının hastalanması ve beraberinde getirdiği sıkıntılar. Hele de Liza hastalanır hastalanmaz eve damlayan kaynanası Varvara.

Bütün bu sıkıntılar içinde Yevgeniy yıl sonuna doğru kendini iyi hissetmeye başladı. Yeni çiftliği düzene sokmak, dedesinin prensiplerini yeni şartlara uydurup yaşatmak ne kadar zor da olsa adım adım ilerliyordu. Artık borç yüzünden çiftliği satmak düşüncesi ortadan kalkmıştı. Yarısı karısının üzerine devredilmekle beraber çiftlik kurtulmuştu. Eğer pancar da bereketli olur, iyi fiyatla satılırsa, gelecek yıl bolluğa kavuşurlardı.

Bunların dışında, karısında beklemediği birçok vasıfla karşılaştı. Bu vasıflar beklediklerinden daha iyiydi. Çok uğraşmasına rağmen heyecanlı sevgi sahneleri az yaşanıyordu. Fakat bunun yerine hayatı sevimli ve çekici hale getiren birşey vardı. Bunun nasıl olduğunu kendi de bilmiyordu ama böyle bir şey vardı işte. Bunun sebebi de Liza'nın düşüncesiydi. O kocasının, dünyanın en asil ve temiz insanı olduğuna inanıyordu. Bunun için de diğer tüm insanlar ona hizmet etmek ve onun hoşuna gidecek şekilde çalışmak zorundaydılar. Fakat başkalarını buna zorlayamayacağını biliyordu ve onların yerine kendisi öyle davranma kararı aldı. Bu karar doğrultusunda bütün ruhunu kocasına adadı. Onun hoşlandığı şeyleri anlamaya ve ne kadar zor olursa olsun onları yapmaya çalışıyordu. Ayrıca seven bir kadının en önemli vasfım da taşıyordu. Sevgisi, kocasını anlamak için bir içgüdüye dönüşmüştü. Yevgeniy'e öyle geliyordu ki karısı, ruhunu ve duygularını, kendinden daha iyi anlıyor ve ona göre davranıyordu. Hiçbir istediğini reddetmiyordu. Sıkıntılarını gideriyor, neşesini kat kat artırıyordu. Sadece istek ve duygularını değil, düşüncelerini de anlıyordu. Karısı kendinden, fabrika, köy işlerini, şahıslara değer biçmeyi öğrenmişti. Sadece kendini dinlemekle yetinmiyor ona öğütler verebiliyordu. İnsanlara ya da başka şeylere hep Yevgeniy'in gözleriyle bakıyordu. Annesini sevmesine karşın hayatlarına karışmasını istemiyordu. Yevgeniy bundan rahatsız olduğu an hemen onun tarafım tutardı. Bazen annesine karşı o kadar ileri giderdi ki Yevgeniy müdahale etmek zorunda kalırdı.

Çok ince zevkli, düşünceli bir kadındı. Sessiz sedasız iş görürdü. Her işinde temizlik, düzen ve güzellik vardı. Kocasının yaşam şartlarını hemen anlayıp, hep onun isteklerini yerine getirmeye çalışırdı. Bunu başarırdı da.

Evde tek eksik çocuktu. Onun için de hâlâ ümitleri vardı. Kışın Petersburg'a gittiklerinde görüştükleri doktor, Liza'nın sağlıklı olduğunu, çocuk doğurabileceğini söylemişti.

En sonunda bu da gerçekleşti ve Liza o yıl sonunda hamile kaldı.

Mutluluklarına zarar vermemekle beraber, sıkıntı yaratan tek olay vardı artık hayatlarında. O da Liza'nın kıskançlığıydı. Liza bunu gizlemeye çalıştı ama çok da acı çekti. Ona göre Yevgeniy'in hiçbir kadını sevmeye hakkı yoktu. Çünkü hiçbir kadın ona layık değildi. Başka kadınların da onu sevmeye hakları olamazdı.

VIII

Hayatları gayet güzeldi. Yevgeniy hergün erkenden kalkıp işe giderdi. Fabrikaya ve tarlaya uğrardı. Saat onda eve döner, annesi, amcası ve Liza'yla birlikte taraçada kahvaltı ederdi. Ateşli tartışmaların yaşandığı kahvaltıdan sonra tekrar yemekte buluşmak üzere ayrılırlardı. Saat ikide öğle yemeği yiyip, atla ya da yaya gezintiye çıkarlardı. Akşam yazıhaneden dönünce çay içerlerdi. Yevgeniy bazen yüksek sesle birşeyler okur, karısı da onu dinlerken işlerini yapardı. Bazen de müzik dinlerlerdi. Misafirleri geldiğinde oturup çene çalarlardı.

Yevgeniy iş için bir yere gidecek olsa karısına bir mektup bırakır, cevabını da alırdı.

Bazen Liza işe onunla beraber giderdi. O zaman Yevgeniy için vakit daha hoş geçerdi. Misafirleri geldiğinde Liza'nın ne kadar tertipli olduğunu, vaziyeti ne kadar iyi idare ettiğini görür, hayretler içinde kalırdı. Misafirlerin, karısının gençliğini ve sevimliliğini beğenmesi de onu gururlandırırdı. Sevgisi bir kat daha artardı.

Liza'nın gebeliği iyi gidiyordu. Biraz korkarak, çocuklarını nasıl yetiştireceklerini tasarlıyorlardı birlikte. Yetiştirme metodlarını Yevgeniy seçiyordu. Liza ise sadece bunları onaylıyordu. Bir sürü tıp kitabı okuyan Yevgeniy çocuğunu bilimsel metodlarla yetiştirmek istiyordu. Liza da kendi hazırlıklarını yapıyor, kalınlı inceli kundaklar dikiyor, beşik hazırlıyordu.

Böyle böyle evliliklerinin ikinci yılına adım attılar.

IX

Günlerden arefeydi. Birgün sonra Hamsin yortusu vardı. Liza beş aylık hamileydi ve sağlığı yerindeydi. Neşeli neşeli sağa sola koşturuyordu. Ona göz kulak olmak bahanesiyle eve yerleşen annesi Varvara ile kaynanası Marya hiç anlaşamıyorlar, sürekli birbirlerine laf atıyorlardı. Bu durum Liza'yı biraz rahatsız ediyordu. Yevgeniy'in ise işleri başından aşkındı. Zamanının çocuğunu pancar ekimiyle geçiriyordu.

Liza Paskalya'dan beri genel temizlik yapmamıştı. Arefe günü olduğu için temizliğe karar verdi. Bunun için de hizmetçilere yardımcı olsun diye iki gündelikçi kadın çağırttı. Döşemeleri, pencereleri silerler, mobilyaların tozunu alırlar, örtülerini değiştirirler, halıları silkeler diye iş taksimi yaptı.

Kadınlar erkenden geldiler. Leğenleri doldurup işe başladılar. Bu kadınlardan biri Stepanida idi. Çocuğu hâlâ memedeydi. Buraya, ilişkiye girdiği bir çiftlik katibinden rica ederek gelmişti. Evin yeni hanımını yakından görmek istiyordu. Stepanida yine kocasız yaşıyor, onunla bununla gönül eğlendiriyordu. Şimdi de hayatında genç bir katip vardı.

Çiftliğin beyini aklına bile getirmiyordu. "Onun artık karısı var. Hanımını ve tertipli evini görmek güzel sadece" diyordu.

Yevgeniy, en son çocuğuyla birlikteyken yolda rastlamıştı ona. Bir daha da görmemişti. Stepanida çocuklu olduğu için işe gidemiyor, Yevgeniy ise köye pek inmiyordu.

O gün Yevgeniy saat beşte kalkmıştı. Tarlaya fosforlu gübre dökecekti. Evden çıkarken kadınlar henüz temizliğe başlamamışlardı.

Karnı acıktığı için eve geri döndüğünde, neşeli ve halinden memnundu. Bahçe kapısında inip, atını bahçivana verdi. Bir yandan kamçısını atlara vuruyor, bir yandan da birşeyler mırıldanıyordu.

- Fosforlu gübre kurtaracak.

Nasıl kurtaracağını kendi de bilmiyordu ama kurturacaktı.

Kadınlar çayırda halı silkeliyorlardı. Mobilyalar dışarı çıkarılmıştı. Kendi kendine: "Fosforlu gübre kurtaracak. Vay vay! Liza amma da temizlik yaptırıyor ha! Tam bir ev kadını. Ev kadını, ev kadını" diyor, karısını beyaz sabahlığı içinde hayal ediyordu. Karısı onu her zamanki gibi karşılayacak, yüzü sevinçle parlayacaktı.

Sürekli konuşuyordu kendisiyle: "Evet, ayakkabılarımı değiştirmeliyim. Fosforlu gübre kurtaracak. Yani şey... Ayakkabılarım gübre kokuyor. Bizimki hamile. Neden hamile? Küçük İrtemyev büyüyor. Evet evet. Fosforlu gübre kurtaracak." Bir an düşündüklerine kendi de güldü ve odasının kapısını itti. Fakat kapı kendiliğinden açılıvermişti. Karşısında yalınayak, kolları sıvalı, eli kovalı bir kadın duruyordu. Kadına yol vermek için yana çekildi Yevgeniy. Kadın da kayan başörtüsünü düzelterek, aynı şekilde kenara çekildi.

Yevgeniy:

- Geç haydi geç. Ben girmeyeceğim. Eğer siz... diye söze başladı ama devam edemedi. Onu tanımıştı.

Kadın, o bildiği ateşli gözlerle gülümsüyordu ona. Eteğini düzeltti ve dışarı çıktı. Yevgeniy onu gördüğünde memnun olmamıştı. Kaşları çatıldı. Bir sinekten sakınıyormuş gibi irkildi. "Bu ne budalalık, bu ne biçim iş? Nasıl olur canım?" dedi kendi kendine. Bu karşılaşma hoşuna gitmemişti. Fakat yine de kadının çıplak ayaklarına, beyaz baldırlarını ortaya çıkaracak şekilde yukarıya kaldırılmış kırmızı eteğine, gömleğinin kıvrımlarına, omuzlarına, ellerine bakmaktan kendini alamıyordu. Çevik ve dinç bir yürüyüşle sallanan vücuduna takılmıştı gözleri. Onu görmemek için başını önüne eğdi. Yine kendi kendine söylendi: "Niçin bakıyorum? Evet, içeri girip ayakkabılarımı değiştirmeliyim."

Odasına girmek için döndü. Fakat henüz beş adım atmamıştı ki bilinmez bir sebeple dönüp ona baktı. Kadın köşeyi dönmek üzereydi. Tam o sırada kadın da ona bakmak için başını çevirdi. Yevgeniy'in içinden bir ses haykırıverdi o an: "Aman ne yapıyorsun? Şey sanacaktır, sanmıştır bile."

Islak odasına girdi. Oradaki ihtiyar kadın hâlâ odayı yıkıyordu. Yevgeniy ayaklarının ucuna basa basa, pis suların üstünden geçti. Ayakkabılarının bulunduğu duvara yöneldi. Ayakkabılarını alıp tekrar çıkmak istediğinde ihtiyar kadın ondan önce çıktı. Yine içinden bir ses: "Dikkat. Çıktı. Şimdi Stepanida yalnız başına gelecek... Hay Allah! Neler düşünüyorum^" dedi. Ayakkabılarını eline alıp sofaya çıktı ve orada giyinip, temizlendi. Sonra da annesiyle kaynanasının olduğu taraçaya kahvaltı için çıktı. Liza da zaten onu bekliyordu. Bir başka kapıdan hemen taraçaya geldi.

Yevgeniy düşüncelere dalmıştı: "Aman Allah'ım. Beni namuslu, temiz, kusursuz sanan karım, bir bilseydi..."

Liza her zamanki gibi kendisini neşeli karşıladı. Fakat zayıf, solgun, rengi uçmuş görünüyordu.

X

Kahvaltıda, çok defa olduğu gibi yine, kadınlara özgü ipe sapa gelmez gevezelikler yapıldı. Bu konuşmaların mantıklı bir yani yoktu ama birşeye bağlanıyordu herhalde. Çünkü ardı arkası kesilmiyordu.

İki ihtiyar anne durup dinlenmeden birbirlerine laf dokunduruyorlardı. Liza ise durumu kurnazca kurtarmaya çalışıyordu. Kocasına:

- Odayı sen gelmeden silmediklerine üzüldüm. Oysa herşeyi çok iyi düzenlemek istiyordum.

- Ben gittikten sonra uyudun mu?

- Evet, iyi uyudum.

Annesi Varvara atıldı hemen:

- Pencereleri güneşe karşı olan bir evde, bu boğucu sıcakta, hamile bir kadın nasıl iyi olabilir ki? Ne tente var, ne panjur. Bizim evde tente vardı.

Marya konuşmasını kesip:

- İyi de burası saat ondan sonra gölge olur, dedi.

Varvara biraz önce söylediğinin tersini söylediğini farketmeden:

- Onun için burası nemli ya. Sıtmalı. Benim doktorum daima "hasta bilinmeden hastalık bilinmez" der. O iyi bilir. Doktorlukta üstüne yoktur. Biz ona boşuna mı yüz ruble veriyoruz. Rahmetli kocam doktorlara inanmazdı ama benim için hiçbir şeyi de esirgemezdi, dedi.

- Bir erkek karısından birşey esirgemez. Hele karısının ve çocuğunun kaderi kendisine bağlı olursa hiç...

- Evet ama para olursa kadın kocasına minnet etmez. İyi kadın kocasına boyun eğer. Fakat Liza hastalıktan sonra çok zayıf düştü.

- Hayır anneciğim. Yanılıyorsun. Ben kendimi çok iyi hissediyorum. Size kaynamış krema verdiler mi?

- Yok sağol. Ben kaynamamışım da yiyebilirim.

Marya, kendini haklı göstermek ister gibi:

- Ben teklif etmiştim ama istemedi, dedi.

- Hayır, bugün istemiyorum işte, dedikten sonra bu sıkıcı konuşmayı kesip, meydanı Varvara'ya bırakmak lütfunda bulunarak Yevgeniy'e:

- Nasıl, fosforlu gübreyi saçtınız mı? diye sordu.

Liza krema getirmek için gidiyordu. Annesi:

- Hayır, hayır istemiyorum.

Marya:

- Yavaş Liza yavaş! Böyle hızlı yürümen sakıncalı. Varvara iğnelemeye değer birşey olmadığı halde sanki iğneliyormuş gibi:

- Hiç de fena değil, içi rahatsa, dedi.

Liza kremayı getirdi. Yevgeniy hem kahvesini içiyor, hem de suratını asmış onları dinliyordu. O bu çekişmelere alışmıştı ama bugün bu mantıksız sözler onu kızdırmıştı. Biraz önceki hislerini tahlil etmek istiyordu ama bu konuşmalar buna engel oluyordu. Varvara kahvaltısını bitirir bitirmez, keyifsiz bir şekilde dışarı çıktı. Liza, Marya ve Yevgeniy yalnız kaldılar. Konuşma sade ve güzel bir şekil almıştı. Liza sevgiden gelen bir sezişle Yevgeniy'in birşeye üzüldüğünü anladı. Kötü birşey olup olmadığını sordu. Yevgeniy böyle bir soru beklemiyordu. Güçlükle birşey olmadığını söyledi. Fakat bu cevap Liza'yı daha çok düşündürdü. Bir şeyin onu çok üzdüğünü adı gibi biliyordu. Acaba neydi?

XI

Kahvaltıdan sonra herkes dağıldı. Yevgeniy'de çalışma odasına çekildi. Fakat ne okuyabildi ne de mektup yazabildi. Sadece oturup üst üste sigara içti ve düşündü. Evlendikten sonra bu kötü duygudan kurtulduğunu sanıyordu. Böyle birden bire karşısına çıkması onu şaşırtmış üzmüştü.

Uzun zamandan beri karısından başka hiçbir kadına karşı bu çeşit bir duygu hissetmemişti. Çok defa bu işlerden kurtulduğuna sevinmişti. Halbuki şu ufak olay kurtulmadığını gösteriyordu. Stepanida'yı arzulayıp, böyle duyguları tekrar yaşamayı tasarlamamıştı. Bunu düşünmek bile istemiyordu. Onu üzen bu duygunun hâlâ içinde yaşamasıydı. Buna karşı direnmek zorunda oluşuydu. Fakat bu duyguyu yeneceğinden şüphe etmiyordu.

Elinde cevap vermesi gereken bir mektup ve kaleme alınması gereken bir yazı vardı. Hemen masa başına geçip işe başladı. Bitirdikten sonra ise deminki kaygılarını tümünden unutmuş gibi ahıra gitmek için dışarı çıktı. Fakat terslik bu ya, belki de mahsus, kapıya çıkar çıkmaz kırmızı etekle, başörtüsünü gördü. Stepanida salına salına, yolun öteki yanındaki arkadaşının yanma gidiyordu. Gayet neşeli bir hali vardı.

Yevgeniy o an, o yakıcı öğle sıcağını, ısırgan otlarını, bekçi kulübesinin arkasını, akça ağaçlarını, onun gülümseyen yüzünü, yaprakları ısırıp çiğneyişini hatırladı. "Hayır bu böyle devam edemez" diye düşündü. Kadınlar gözden kayboluncaya kadar bekledi ve sonra yazıhaneye gitti.

Yemek zamanıydı. Kahyayı orada bulacağını umuyordu. Yanılmıştı. Kahya yeni uyanmıştı ve kendisine birşeyler anlatan sığır çobanını dinliyordu. Gerinip esniyordu. Yevgeniy:

- Vasiliy! diye seslendi.

- Buyurun efendim. Bir emriniz mi var?

- Sizinle konuşmam lazım.

- Tabii efendim. Buyurun.

- Siz işinizi bitirin de...

Vasiliy sığır çobanına dönerek:

- Getiremez misin? dedi.

- Valla çok ağır, diye cevap verince Yevgeniy:

- Ne var? diye sordu.

- İnek tarlada doğurmuş. Peki peki atı koşun. Nikola'ya haber ver atı arabaya koşsun.

Sığır çobanı çıktı. Sonra da Yevgeniy kızara bozara söze başladı:

- Beni dinle Vasiliy. Bekarken bazı günahlar işledim. Bunları belki sen de duymuşsundur.

Birden Vasiliy'in gözlerinin içi güldü. Beyin haline acımış gibiydi.

- Stepanida'dan mı bahsediyorsunuz? diye sordu.

- Evet, evet. Şunu bilmenizi istiyorum. O bir daha bizim eve gündelikçi olarak gelmeyecek. Anlıyor musunuz? Sinirime dokunuyor.

- Galiba onu Katip Vanya getirdi efendim.

- öyleyse ona söyleyin, dedi ve utancını gizlemek için lafı değiştirdi:

- Geri kalan fosforlu gübreyi dökelim mi?

- Ben şimdi oraya gidiyorum zaten.

Böylece mesele burada kapandı. Bir yıldır onu görmemişti, bundan sonra da görmek niyetinde değildi. Emri ona ulaştığında, kendisini istemediğini anlayacaktı Stepanida. Bütün zorluğuna rağmen Vasiliy'le konuştuğuna seviniyordu. Fakat dünyada duraksama ve utanç kadar kötü birşey yoktu. İşlediği günahı hatırlayarak Ürperdi.

XII

Yevgeniy, Vasiliy ile konuşurken sıkılganlığını yenmek için harcadığı gücü hatırladıkça rahatlıyordu. Artık herşey halledilmişti. Liza onun sakinleştiğini, her zamankinden daha neşeli olduğunu farkediyordu. "Herhalde bu gevezelikler onu üzdü. Onun gibi içli ve asil bir adamı bu kinayeli sözler incitmiş olmalı" diye düşünüyordu kendi kendine.

Ertesi gün Hamsin bayramıydı. Hava güzeldi. Köylü kadınlar âdet olduğu üzere çelenk yapmak için ormana gittiler. Giderken de beyin evinin önünde durup şarkı türkü söylediler ve oyun oynadılar. Marya ile Varvara süslü elbiseleri ve şemsiyeleriyle dışarı çıkıp oynayanları seyrettiler. Yevgeniy'in şişman, şehvetine düşkün amcası da sırtında bir çin ceketi, onlarla beraber çıktı.

Ortada renk renk elbiseleriyle genç kadınlar, kızlar halka olmuşlardı. Onların etrafında da, güneşten kopup onun etrafında dolaşan gezegenler gibi, parlak basmalı küçük kızlar vardı. Bir halka da mavi, siyah mintanlı, kırmızı kasketli, çekirdek çitleyen delikanlılar vardı. Oyunu uzaktan izleyenler bile onların etrafında dönüyordu.

İki kaynana oyun oynayanlara doğru yaklaştılar. Liza arkalarında yürüyordu. Dirseklerini ve kollarını açıkta bırakan geniş yenli mavi bir elbise giymişti. Başında da aynı renkten kurdelalar vardı.

Yevgeniy dışarı çıkmayı düşünüyordu. Fakat gizlenmek de güçtü. Sigara içerek kapının önüne geldi. Köy delikanlılarıyla selâmlaştı ve birisiyle konuşmaya daldı. O sırada kadınlar olanca sesleriyle bağırıyor, alkış tutuyor, parmak şıklatıyorlardı.

Yevgeniy bu gürültü arasında karısının kendini çağırdığını duymadı. Bir çocuk yanma yaklaşıp karısının kendisini çağırdığını haber verdi. Liza onu, oyunu beraber izlemek, kadınlardan birini göstermek için çağırmıştı. Bu kadın Stepanida idi. Sarı cepkeni, kısa kollu bluzü ve ipek örtüsü vardı. Dinç, kırmızı yanaklıydı. Neşeyle oynuyordu. Hem de ne güzel. Fakat Yevgeniy adeta hiçbir şeyi seçemiyordu. Gözlüğünü çıkarıp taktıktan sonra: "Evet, evet," diyebildi. Kendi kendine "galiba ondan kurtulamayacağım" diyordu.

Cazibesinden korktuğu için Stepanida'ya bakamıyordu. Bu yüzden de onun üstündeki en küçük şey bile gözünde büyüyor, çok güzel bir hal alıyordu. Nezaket icabı biraz bekledi. Varvara, Stepanida'yı yapmacık bir "şekerim" edasıyla yanma çağırmıştı. Yevgeniy bunu görünce uzaklaştı. Eve girdi. Onu görmemek için uzaklaşmıştı ama henüz birinci kata vardığında kendini pencere kenarında buldu. Varvara ile konuşması boyunca izledi Stepanida'yı ve adeta mest oldu.

Kimseye görünmeden aşağıya indi. Yavaşça balkona geçti. Bir sigara yaktı ve geziniyormuş gibi bahçeye çıktı. Sonra da Stepanida'nın gittiği tarafa doğru yöneldi. Daha birkaç adım atmadan gördü sarı cepkeni, kırmızı başörtüsünü. Yanında başka bir kadın vardı. "Acaba nereye gidiyorlar?" diye düşündü. Birden büyük bir şehvetle ateşlendi.

Sanki bir el kalbini tutup sıkıvermişti. Farkında olmadan etrafına bakınıp, peşine düştü.

Ansızın arkasından birisinin çağırmasıyla irkildi.

- Yevgeniy! Yevgeniy! Bir dakika sizinle konuşabilir miyim?

Yevgeniy gelenin kuyucu Samohin olduğunu görünce kendine geldi. Hemen geri dönüp ona yaklaştı. Hem onunla konuşuyor hem de çaktırmadan kadınları gözlüyordu. Onların kuyuya gitmek için ya da o

bahaneyle, aşağıya indiklerini, orada biraz durduktan sonra da oyun oynayan kadınların yanma döndüklerini gördü.

XIII

Yevgeniy, Samohin'le konuşmayı bitirir bitirmez eve döndü. Bir cinayet işlemiş kadar bitkindi. Çünkü Stepanida durumu sezmiş, onun kendisini yeniden görmek istediğini anlamıştı. Yanındaki Anna adlı kadın da galiba bu işi biliyordu.

Bunlardan daha da önemlisi, kendisini yenilmiş görüyordu. İradesi dışında bir kuvvetin hükmü altına girmiş ve ona bağlanmıştı. Belki bugün bir tesadüf eseri kurtulmuştu ama ya yarın, öbür gün? O zaman mahvolurdu işte. Bu başka türlü açıklanamazdı. Bir köylü kadını yüzünden kendisini seven genç karısını aldatacaktı. Görmeyen kalmayacak, rezil olacaktı. Bu bir mahvoluştu işte. Buna sürüklenirse yaşaması da imkansızlaşacaktı. Böyle devam edemezdi. Buna bir çare bulması gerekiyordu.

Kendi kendine emirler veriyordu: "Aman Allah'ım. Böyle mahvolup gidemem. Birşeyler yapmalıyım. Yok mu bunun çaresi. Evet birşeyler yapmalıyım. Onu düşünmemeliyim, düşünmemeliyim. Bu emirleri veriyor ama gözlerinin önünde Stepanida'nın canlanmasına engel olamıyordu.

Çok zaman önce okuduğu bir evliya hikayesini hatırladı. Bir gün bir evliya bir kadını tedavi ediyormuş. Onun cazibesine kendini kaptırmamak için de bir elini ateşe sokup parmaklarını yakmış. Bu hikayede olduğu gibi "mahvolmaktansa parmaklarımı yakmaya razıyım" dedi kendi kendine.

Odada biri olup olmadığına baktıktan sonra eline bir kibrit alıp parmaklarını ateşe tuttu. Sonra da kendisiyle alay etti. "Haydi bakalım. Şimdi düşün onu." Canı yandı. İşlenmiş parmağını geri çekti. Kibriti fırlatıp attı ve güldü kendine, "Bu ne budalalık. Asıl yapmam gereken bu değil. Onu görmemek için bir çare bulmalıyım. Ya o buradan gitmeli ya da onu göndermeliyim. Evet uzaklaşmalı buradan. Şehre taşınmaları için kocasına para verebilirim. Fakat herkes bunu öğrenir. O zaman dedikodu olur. İyi de bu, tehlikeden daha iyi. Evet. Böyle yapmalıyım." Böyle düşünmesine rağmen hayali hep gözünün önündeydi. Sonra birdenbire sordu kendine:

"Acaba nereye gidiyordu." Stepanida kendisini pencereden görünce, yanındaki o kadınla, salma salma bahçeye gelmişti. Bu düşüncenin etkisiyle, sebebini bilmeyerek, yazıhaneye gitti.

Vasiliy şık bir ceket giymiş, saçlarını jölelemiş, karısı ve misafirleriyle birlikte oturmuş çay içiyordu.

Yevgeniy:

- Vasiliy. Şenle biraz konuşabilir miyim? dedi.

- Tabii efendim. Zaten çayı bitirmiştik. Buyurun.

- Siz benimle gelseniz daha iyi.

Vasiliy gayet neşeli:

- Hemen geliyorum. Kasketimi alayım. Tanya semaveri kapat.

Yevgeniy Vasiliy'in biraz sarhoş olduğunu farketmişti. Fakat böylesi daha iyiydi. Onu daha iyi anlayabilirdi.

- Vasiliy! Ben yine o kadından bahsedeceğim.

- iyi de ben emri verdim. Bir daha onu gündelikçi almayacaklar.

- Hayır! Bundan bahsetmiyorum. Size söylemek istediğim başka birşey var. Onu bütün ailesiyle birlikte buradan uzaklaştırabilir miyiz?

- Nereye gönderelim onları?

Yevgeniy kahyanın bundan memnun olmadığını, alaylı alaylı cevap verdiğini farketti.

- Ben onları uzaklaştırmak için onlara para, ya da Koltovskoya'da toprak vermeyi düşünmüştüm.

- iyi ama nasıl uzaklaştırabiliriz? Kendi memleketlerini nasıl bırakırlar? Hem buna ne gerek var? Onun size ne zararı olacak?

- Ah, Vasiliy! Anlamıyorsun. Karım öğrenirse çok üzülür.

- O nereden duyacak?

- Bu üzüntüyle yaşayamam. Çok zor vallahi.

- Anlamıyorum. Niye bu kadar telaşlanıyorsunuz? Eskiyi hatırlayanın gözü kör olsun. Allah önünde günahkar olmayan, çar önünde hiç değildir.

- Hayır! Ben uzaklaştırmak niyetindeyim. Siz kocasıyla konuşamaz mısınız?

- Bunda konuşacak ne var? Aman Yevgeniy. Nedir bu böyle? Her şey olup bitmiş, herşey unutulmuş. Size kim ne diyebilir. Sizi herkes sever ve sayar.

- Her neyse. Siz yine de bir konuşun.

- Peki konuşurum.

Bundan bir sonuç çıkmayacağını bildiği halde, bu konuşma Yevgeniy'i rahatlatmıştı. Kendi telaşı yüzünden, olayı büyüttüğünü anlıyordu.

Onunla buluşmaya gitmemişti. Bu da zaten imkansızdı. Sadece bahçede gezinmişti. Stepanida ise oraya tesadüfen gelmişti.

XIV

Aynı bayram günü, Yevgeniy, yemekten sonra Liza'ya yoncayı göstermek istedi. Onu alıp çayıra götürüyordu. Liza yolda bir hendekten atlarken, ayağı takılıp düşüverdi. Hafifçe yana kayarak "Ah!" diye bağırdı. Kocası onun yüzünden korku ve acıyı okumuştu. Tutup kaldırmak istedi ama Liza onu eliyle itti. Hafif bir gülümsemeyle, suçlu suçlu süzdü kocasını. Sonra da:

- İstemez Yevgeniy. Biraz bekle. Şimdi kalkarım. Sadece ayağım burkuldu.

Varvara hemen söze karıştı:

- Her zaman söylerim. İnsan bu haliyle hendekten atlar mı?

- Merak etme anne, birşey olmadı. Şimdi kalkarım.

Sonra da kocasının yardımıyla kalktı. Fakat o anda yüzü sapsan oluverdi. Korktuğu belliydi.

- Kendimi kötü hissediyorum, deyip annesine birşeyler fısıldadı.

Varvara: "Aman Allah'ım! Başımıza neler geldi? Ben size gitmeyin dememiş miydim? Bekleyin adam göndereyim. Sakın yürümesin. Taşınması lazım."

Yevgeniy sol eliyle Liza'yı kucaklayarak:

- Korkmazsan seni götüreyim Liza. Sarıl boynuma. Hah işte öyle. Sarıl.

Eğilip sağ eliyle de bacaklarından tutarak kaldırdı. Yüzündeki acı ama mutlu ifade hiçbir zaman gözünün önünden gitmedi.

Liza gülümseyerek:

- Sana ağır geliyor olmalıyım sevgilim. Bak annem koşuyor. Söyle de dursun, dedi ve uzanıp onu öptü. Anlaşılan annesinin kocasının kendisini nasıl taşıdığını görmesini istiyordu.

Yevgeniy, Varvara'ya acele etmemesini, Liza'yı taşıyabileceğini bağırarak söyledi. Varvara durdu ve onları öyle görünce daha çok bağırmaya başladı:

- Ne yapıyorsun sen? Onu düşüreceksin, öldürmek mi istiyorsun onu? Sen de vicdan yok mu?

- Onu çok rahat taşıyorum.

- istemiyorum. Kızımı öldürmeni görmek istemiyorum.

Koşa koşa dönemeci saptı. Liza gülümseyerek:

- Üzülme. Bu da geçer, dedi.

- Geçen seferki gibi kötü sonuçlanmasa bari.

- Hayır, hayır! Bunu söylemek istemedim. Korkacak birşey yok. Ben annem için söyledim bu sözü. Yoruldun sen. İstersen biraz dinlen.

Ağır olmasına rağmen Yevgeniy karısını eve, büyük bir gururla taşıdı. Varvara'nın yardım için gönderdiği kadınlara da vermedi. Ta yatak odasına kadar götürüp, yatağına yatırdı.

Liza:

- Hayır sen git. Biz Annuşka ile işi yoluna koyarız, dedi ve Yevgeniy'in elini öptü.

Marya kendi dairesinden koşa koşa oraya gelmişti. Liza'yı soyup yatağına yatırdılar. Yevgeniy elinde bir kitapla salonda bekliyordu. Varvara asık suratıyla, suçlayıcı bir ifadeyle geçti yanından, öyle ki bir an Yevgeniy korkuya kapıldı. Ona:

- Ne oldu? diye sordu.

- Ne mi oldu? Ne olacak, istediğin oldu. Onu hendekten atlatırken ne düşündüysen o oldu.

- Varvara! Bu kadarı da fazla artık. Amacınız insanlara eziyet etmekse, hayatlarını zehirlemekse... Bu size acı vermiyor mu?

- Artık şimdi geç.

Varvara muzaffer bir eda ile başını kaldırıp çıktı.

Liza'nın düşüşü gerçekten tehlikeliydi. Ayağı fena burkulmuştu. Yine çocuğunu düşürebilirdi. Yapılacak birşey yoktu. Sadece kımıldamadan yatması gerekiyordu. Yevgeniy doktora haber yolladı: "Azizim Nikolay Semyonoviç. Bize çok iyilik yaptınız. Ümit ederim ki şimdi de karıma

yardım edersiniz..." diye bir mektup yazdıktan sonra at ve araba hazırlatmak için ahıra gitti. At çok olmadığı için, hemencecik hazırlayıp arabacıyı yolladıktan sonra eve döndü. Saat on olmuştu. Karısı yatıyor, durumunun iyi olduğunu, hiçbir yerinin acımadığını söylüyordu. Yanındaki lamba gözlerine ışık vurmaması için nota defteriyle örtülmüştü. Varvara'da onun altına oturmuş battaniye örüyordu. Halinden öyle anlaşılıyordu ki tüm bu olanlardan sonra barışmak imkansızdı. Elinden geleni yaptığını anlatmaya çalışan bir hali vardı Varvara'nın.

Yevgeniy bunu görüyor ama görmemezlikten geliyordu. Neşeli, tasasız bir eda ile atları nasıl topladığını anlatıyordu. Kavuşka adlı atın okun soluna bağlanınca nasıl mükemmel yürüdüğünden bahsediyordu. Varvara gözlüğünün altından örgüsüne bakarak lambaya yaklaşıp:

- Tabii tabii. Yardım için at lazım oldu mu siz onları gezdirmekle uğraşırsınız. Bu gidişle doktoru da hendeğe yuvarlayacaklar.

- Ama onu birşeye bindirip getirmek lazımdı. Ben en iyisini yaptım.

- Ben bilirim sizin atlarınızı. Beni kaç kere ta kapıdan içeri soktular.

Bu onun eski bir uydurmasıydı. Yevgeniy bunu söylemek tedbirsizliğinde bulundu.

- Ben her zaman söyledim. Prens'e de söylemiştim. Dünyada en güç şey içi dışı bir olmayan insanlarla yaşamaktır. Ben herşeye katlanırım ama buna asla!

Yevgeniy cevap verdi:

- Burada üzülen birisi varsa o da benim. Halbuki siz...

- Evet evet, belli oluyor.

- Nasıl?

Birşey yok. İlmekleri sayıyordum.

Yevgeniy bu sırada yatağın kenarında oturuyordu. Liza ona baktı. Battaniye üzerindeki nemli eliyle onun elini sıktı. Bakışı adeta: "Ne olur, benim hatırım için katlan. O bizim sevgimize engel olamaz" diyordu.

Yevgeniy fısıltıyla:

- Kavga edecek değilim, dedi. Uzanıp Liza'nın nemli elini öptü. O an kapanan gözlerini öptü.

- Acaba yine tekrarlanacak mı dersin? Kendini nasıl hissediyorsun?

Liza karnına bakarak:

- Yanılmaktan korkuyorum ama bunun yaşadığını ve yaşayacağını hissediyorum, dedi.

- Ah! Ne korkunç birşey. Düşüncesi bile korkunç.

Liza'nın bütün ısrarlarına rağmen Yevgeniy gitmedi. Her an onun hizmetine hazır, bütün gece gözünü kırpmadan başını bekledi.

Liza geceyi iyi geçirdi. Eğer doktor gelmiş olsaydı yataktan sapasağlam kalkardı.

Doktor öğleye doğru geldi. Tekrarlanan vakaların tehlikeli olabileceğini söyledi. Buna rağmen ortada bir belirti yoktu. Fakat aksi için de belirti yoktu. Bu yüzden iki ihtimal de göz önünde tutulmalıydı. Yatması lazımdı. İlaç vermeyi sevmediğini ama her ihtimale karşı şu şu ilaçları alın demeyi ihmal etmedi. Doktor bu kadarla da kalmadı, Varvara'ya kadın anatomisi hakkında konferans verdi. Varvara azametle başını sallıyordu. Doktor her zamanki gibi emeğinin karşılığını avucuna alarak gitti. Hasta bir hafta daha yatakta kaldı.

XV

Yevgeniy vaktinin büyük kısmını karısının yatağı başında, ona hizmet ederek, onunla konuşarak, ona kitap okuyarak geçirdi. Ona en zor gelen şey,

Varvara'nın hücumlarını sineye çekmek zorunda kalmasıydı. Fakat buna katlandı. Hatta bunlardan şaka konusu bile çıkardı.

Yevgeniy'in hep evde oturması mümkün değildi. Bir yandan karısı, başında beklemekten hasta olacağını düşündüğü için, onu uzaklaştırmaya çalışıyor, bir yandan da çiftlikte mutlaka kendisinin yapması gereken işler çıkıyordu. Hem artık evde oturamaz olmuştu. Ormanda, bahçede, harmanda, her yerde Stepanida'nın hayalini görüyordu. Onu nadiren unutuyordu. Fakat bu durumu çok tehlikeli görmüyor, zamanla yenebileceğini düşünüyordu. Asıl korkulacak taraf aylardır görmediği Stepanida'ya şimdi sık sık rastlamasıydı. Kadın, onun ilişkiyi yenilemek istediğini sezip, belki de bilerek karşısına çıkıyordu. Fakat ikisi de birbirine tek kelime söylememişlerdi. Bunun için doğrudan doğruya buluşma yerine gitmiyor, şurada burada karşılaşmaya çalışıyorlardı.

En çok karşılaştıkları yer ormandı. Kadınlar oraya inekleri için çuvalla ot toplamaya gelirlerdi. Yevgeniy de bunu biliyor ve hergün oraya gitmemek için kararlar alıyordu. Fakat bir türlü kendini gitmekten alıkoyamıyordu. Bir ses, bir çıtırtı duyar duymaz, Stepanida mı diye, çalıların arasına gizlenerek bakıyordu.

Niçin böyle yaptığını kendisi de bilmiyordu. "Stepanida tek başına bile olsa ona yaklaşmamak, ondan kaçmalı" diye düşündüğü halde onu görmemezlik edemiyordu.

Bir defasında onunla karşılaştı. Stepanida'nın sırtında ağır ot çuvalı, diğer kadınlarla beraber ormandan çıkıyordu. Biraz önce gelseydi onunla ormanda karşılaşabilecekti. Artık Stepanida, diğer kadınları bırakıp, onun için geri dönemezdi. Bu imkansızlığı biliyordu ama yine de, diğer kadınların dikkatini çekmek pahasına, çalıların arkasında durup onlara baktı. Tabiidir ki Stepanida geri dönmedi. Fakat Yevgeniy epey bekledi. Onu hayalinde görülmedik bir güzellikle canlandırdı. Bu sadece bu kez değil, bir kaç defa daha olmuştu. Gittikçe de artan bir haldi. Stepanida hiçbir zaman ona bu kadar çekici görünmemişti. Hem yalnız çekiciliğiyle kalmıyor aynı zamanda onu esir ediyordu.

Yevgeniy iradesini kaybettiğini, neredeyse çıldıracağını hissediyordu. Kendine karşı aldığı sert tavrı değiştirmemişti. Çünkü kötü arzuları ve

bunların meydana getirdiği hareketler ortadaydı. Çok iyi biliyordu ki eğer Stepanida'ya karanlık bir yerde rastlayıp, ona bir defa dokunmuş olsa, duygularına yenilmekten kendini asla kurtaramayacaktı. Yine biliyor ki kendini kurtaran tek şey, Stepanida'nın öbür insanlardan ve kendinden utanmasıydı. Bu utanma duygusu bir gizem katıyordu ona. Karanlık bir yerde öyle bir temas ki, utanma duygusu hayvani bir şehvet içinde eriyip kaybolsun.

Yevgeniy, bir alçak, bir cani olduğunu biliyor, ruhunun bütün kuvvetiyle kendinden iğreniyordu. Kendini horgörüyordu. Yenilmeyi kabul etmediği için kendi kendinden tiksiniyordu. Hergün kendine yardım etmesi, kuvvet vermesi için Allah'a yalvarıyordu. Hergün Stepanida'ya bakmayacağına, onu unutacağına yemin ediyordu. Her gün başına bela kesilen şeytandan kurtulmak için çareler buluyor, bunları uygulamaya çalışıyordu. Fakat ne yapsa boşunaydı. Birinci çare sürekli çalışmaktı. İkincisi ağır beden işleri ile oruç, üçüncüsü de ihanetinin ortaya çıkmasıyla karısının ve kaynanasının yüzüne vuracakları utancı gözönüne getirmek.

Bu çareleri kullanmaya başladığında şeytanı yendiğini sanıyordu. Ne var ki öğle olunca, eski buluşma saatleri gelip çatınca, onu ot toplarken gördüğü anları hatırlayınca herşeyi unutuyor ve ormanın yolunu tutuyordu.

Böyle azap ve üzüntü içinde beş gün geçti. Bu günler içinde Stepanida’yı hep uzaktan gördü. Bir kere olsun onunla buluşmadı.

XVI

Bu arada Liza yavaş yavaş iyileşip yataktan kalktı. Kocasında gördüğü değişikliğe de bir mana veremiyor, şaşırıyordu.

Varvara bir müddet için evden ayrıldı. Evde sadece amcası ve annesi vardı.

Haziran fırtınaları dinmiş, bardaktan boşanırcasına iki gün yağmur yağmıştı. Bu sırada Yevgeniy yarı deli bir vaziyetteydi. Yağmur herkese işini bıraktırmıştı. Su ve çamur yüzünden gübre bile taşınmıyordu. Halk evlere kapanmıştı. Hayvanları ne yapacaklarını şaşıran çobanlar nihayet

onları evlere getirebilmişlerdi. Otlaklarda karmakarışık, başıboş dolaşan inek ve koyunlar, komşu çiftliklere dağılmışlardı. Başlarına birer yazma almış, yalınayak kadınlar, çamurlara bata çıka, dağılan inekleri bulmak için koşuşturuyorlardı. Bütün yollar küçük dereciklerle kaplanmış, heryer suya kanmıştı. Köpürmüş su birikintilerine durmadan su akıyordu.

Yevgeniy, her zamankinden daha çok sıkılarak, evde karısıyla oturuyordu. Liza ona birkaç defa niye somurttuğunu sordu. O da sinirlenip birşey olmadığını söyledi. Liza da artık sormaktan vazgeçti ama buna Yevgeniy gücenmişti.

Kahvaltı sonrası salonda oturuyorlardı. Amcası, belki de yüzüncü kez, yüksek sosyete hakkında kendi uydurduğu fıkraları anlatıyordu. Liza yün örüyor, iç çekiyor, havadan, belindeki ağrıdan şikayet ediyordu. Amca ona yatmasını tavsiye etti. Kendisi de şarap istedi. Yevgeniy içeride sıkıntıdan bunalıyordu. Ona herşey boş ve can sıkıcı geliyordu. Sigara içiyor ve kitap okuyordu ama birşey anlamıyordu. Dün gelen rendeleri görmek düşüncesiyle yerinden kalktı.

- Şemsiyeni alsaydın.

- Hayır istemez. Yağmurluğum var. Zaten fabrikaya, kazanların yanına kadar gideceğim.

Çizmelerini ve yağmurluğunu giyip fabrikaya gitti. Henüz yirmi adım gitmemişti ki ucu kıvrılıp bele sokulmuş eteği ve beyaz baldırlarıyla Stepanida'yı gördü. Başındaki şah tutarak yürüyordu. Yevgeniy onu ilk anda tanımamıştı. Başkası sanarak:

- Ne arıyorsun? deyiverdi. Tanıdığında iş işten geçmişti.

Olan olmuştu. Stepanida durup gülümsedi ve sanki hergün konuştuğu biriymiş gibi:

- Danayı arıyorum. Bu havada nereye? diyerek uzun uzun baktı Yevgeniy'e.

- Kulübeye gel!

Yevgeniy bu sözü öyle birden söylemişti ki kendisi bile ne söylediğinin farkına varamadı. Ağzından kaçıvermişti. Sanki o değil de başka biri söylemişti.

Stepanida şalın kenarını ısırıp göz kırptı ve kendi yoluna, bahçedeki kulübeye doğru ilerledi. Yevgeniy de leylakların arkasından yolunu değiştirerek kulübeye gitmeye karar verdi.

Tam o sırada birisi arkasından seslendi:

- Efendim! Hanımefendi bir dakika için sizi çağırıyorlar.

Seslenen hizmetçi Mişa idi. Yevgeniy Allah'ın onu ikinci defa kurtardığını düşünerek geri döndü. Eve girdiğinde karısı ona, hasta bir kadına ilaç götürmek için söz verdiğini hatırlattı. Almasını rica etti.

İlacın hazırlanması beş dakika sürdü. Onu alır almaz dışarı çıktı. Evden görebilirler diye gözden kaybolduktan sonra yolunu değiştirdi ve kulübeye doğru yöneldi. Hayalinde ateşli gözlerle kulübenin ortasında, kendine gülümseyen Stepanida'yı canlandırıyordu.

Oraya vardığında kadının kulübede olmadığını gördü. Ortada geldiğini anlayabileceği bir iz de yoktu.

Belki biraz önceki sözleri duymamış ya da anlamamıştı. Onun için gelmemişti. O sözleri ona duyurmaktan korkarmış gibi, yavaşça söylemişti çünkü. Belki de gelmek istememişti. Kendi kendine: "Niçin hemen bana koşup geleceğini düşünüyorum ki? Onun kocası var. Fakat alçaklık bende, evde güzel bir karım olduğu halde başkasının peşinden koşuyorum" diye düşünüyordu. Otla örtülü, damı akan kulübede oturmuştu: "Ah şimdi burada olsaydı ne iyi olurdu. Bu yağmurda burada yalnız olacaktı. Ah onu bir defa kucaklasaydım. O zaman gam yemezdim. Fakat bir dakika. Eğer buraya gelmişse izlerinden belli olur" dedikten sonra kulübeye gelen patikaya baktı. Orada taze, biraz kaymış, çıplak ayak izleri vardı. "Buraya gelmiş demek ki. Kararımı verdim artık. Onu nerede görürsem göreyim doğruca yanına gideceğim. İsterse gündüz olsun" dedi.

Kulübede uzun süre bekledi ve sonra bitkin bir şekilde dışarı' çıktı. İlacı götürüp verdi. Oradan da eve döndü. Odasına çekilip yemek zamanına kadar yattı.

Liza yemekten önce geldi. Üzüntüsünün sebebini sordu. Sebebin doğum için Moskova'ya gitmek zorunda olduğunu sanıyordu. Eğer sebep buysa Moskova'ya gitmeyeceğini, burada kalacağını anlattı uzun uzun. Karısının böyle düşünmesi, sevgisi uğruna, korkulacak, anormal bir doğumda kendisini feda edebileceği düşüncesi haz vericiydi. Evde herşey o kadar iyi ve temizdi ki... Halbuki kendi ruhu iğrençlikle, alçaklıkla kirlenmişti.

Yevgeniy zaaflarından tiksiniyordu. Bu ilişkiyi bitirmek için onca karar vermişti. Fakat yarın yine aynı duruma düşecekti. Bu da kendisine bütün gece acı verdi.

Odasında bir aşağı, bir yukarı dolaşarak, "Yok! imkansız artık. Bunun çaresi olmalı. Aman Allah'ım. Ne yapmalıyım" diye söylendi.

Birisi ecnebi usulü kapıyı çaldı Amcası olduğunu anlamıştı.

- Giriniz, dedi.

Amcası sanki karısının elçisi olarak gelmişti.

- Biliyor musun? Sende gerçekten bir değişiklik var. Buna çok üzülüyor Liza. Bana öyle geliyor ki başladığın bu işleri yarı yolda bırakmak istemiyorsun. Fakat ne yapalım? Size gitmenizi tavsiye ederim. İkiniz için de iyi olur bu. Bana kalırsa Kırım'a gidin. Hem iklim, hem de doktorlar iyi. Tam da üzüm zamanı.

Yevgeniy birdenbire:

- Amca, siz sır saklayabilir misiniz? Benim için korkunç, utandırıcı bir sır var hayatımda, dedi.

- Ayol benden şüphen mi var?

- Bana yardım edebilir misiniz? Beni kurtarabilir misiniz?

Yevgeniy amcasına hiçbir zaman saygı duymazdı. Fakat sırrını ona açarak rezil olmak, alçalmak, kendini berbat hissetmek onu rahatlatacaktı. Çünkü kendini alçak ve suçlu sayıyor, cezalandırmak istiyordu.

Amcası ortada yüz kızartıcı bir suç olduğuna ve bu sırrın kendisine anlatılacağına sevinmişti. Kendinden fayda umulduğunu düşünerek:

- Söyle oğlum. Seni ne kadar sevdiğimi bilirsin, dedi.

- tik önce rezil, alçak, namussuz olduğumu söyleyeyim.

- Amma da yaptın ha!

- Evet bir alçağım. Liza'yı, onu başka bir kadınla aldatmak istediğimde, onun varlığını ve temizliğini düşünmeliyim.

- İstiyorsun da ne demek. Onu gerçekten aldattın mı?

- Aldatmış sayılabilirim. Çünkü bu bana bağlı değildi. Ben buna hazırdım. Başkaları engel oldu. Ya şimdi... Şimdi bile neler yapardım bilmiyorum.

- Fakat, anlat bana.

- İşte anlatıyorum ya. Bekarken burada bir köylü kadınla ilişkiye girmek sersemliğinde bulundum. Onunla ormanda, tarlada buluştum.

- Güzel miydi bari?

Yevgeniy bu soru karşısında yüzünü ekşitti. Fakat birinin yardımına öylesine ihtiyacı vardı ki duymamış gibi devam etti konuşmasına.

- İlişki biter bitmez herşey biter sanıyordum. Daha evlenmeden bitirmiştim bu işi. Hemen hemen bir yıl onu ne gördüm ne de hatırladım. Sonra ansızın karşılaştık. İçime bir kurt girdi. Şimdi durmadan beni kemiriyor. Kendimden utanıyorum. Fakat anlamak çare değil işte. Kendimi kurtaramıyorum. Şimdiye kadar ihanet etmediysem Allah korudu. Dün yine o kadına gidiyordum. Liza çağırdı da kurtuldum.

- Nasıl yağmur yağarken mi gittin?

- Evet. Mahvoldum amcacığım, içimi size dökmeye, yardımlarınızı istemeye karar verdim.

- Kendi çiftliğinde böyle şeyler yapmak çok kötü. Herkes öğrenebilir. Görüyorum ki Liza zayıf. Ona acımak lazım. Niçin böyle şeyler yapıyorsun?

Yevgeniy yine amcasının sözüne kulak asmadı. Hemencecik konunun özüne geçti:

- Beni kurtarın amca. Sizden rica ediyorum. Bugün bana bir tesadüf engel oldu. Yarın veya daha sonra engel olamayabilir. Bunu kadın da anladı. Beni yalnız başıma dışarı bırakmayın.

- Evet, evet anladık. Bu kadar tutkun musun sen buna?

- Ah! Beni anlamıyorsunuz. Bu başka birşey. Beni yakaladı bırakmıyor. Ne yapacağımı şaşırdım vallahi. Belki bana güç verecek bir çare bulunur.

-Tamam işte. Benim dediğim olur. Kırım'a gidelim.

- Hay hay. Gidelim.

XVIII

Sırrını amcasına açması, duyduğu utanç ve vicdan azabı Yevgeniy'in biraz aklım başına getirmişti. Bir hafta sonra eşiyle birlikte Kırım'a gitmeye karar verdiler. Yevgeniy seyahat parası bulmak için şehre indi. İşleri hakkında emirler verdi. Eski neşesini yine kazanmıştı. Karısına yakınlığı artmaya başladı.

O yağmurlu günden sonra Stepanida ile hiç karşılaşmadan karısıyla Kırım'a gitti. Orada iki ay mükemmel bir hayat sürdü. Yepyeni şeyler gördü. Geçmişin bütün hatıralarının silinip gittiğini sandı. Kırım'da eski tanıdıklarını gördü. Onlarla ahbablığı ilerletti. Yeni arkadaşlıklar kurdu. Kırım hayatı onun için hem eğlenceli, hem kazançlı oldu.

Kırım'da büyük toprak sahibi, liberal, zeki bir insanla tanıştı. Bu adam Yevgeniy'i beğenmişti. Ona fikirlerini aşılayıp, kendi tarafına çekti.

Ağustos sonlarında Liza hiç zorluk çekmeden, güzel, gürbüz bir kız doğurdu. Eylül'de de çocuğun süt annesiyle birlikte eve döndüler.

Yevgeniy eski kaygılarından tamamen sıyrılmıştı. Evine mutlu bir adam olarak döndü. Doğum sırasında her kocanın çektiği ızdırabı çekti ve karısını daha çok sevdi. Çocuğu kucakladığında hoş, garip, iç gıcıklayıcı bir duygu kaplıyordu bedenini. Çocuk onun yeni ilgi alanı olmuştu.

Kırım'da tanıştığı liberal adamın teşvikiyle, biraz da gurur ve vazife duygusuyla toprak meseleleriyle ilgilenmeye başladı.

Ekim'de yapılacak olağanüstü toplantıda, temsili seçilmeyi bekliyordu. Eve döndükten sonra bir defa şehre gitti. Bir defa da liberali görmeye gitti.

Yevgeniy baştan çıktığı zamanları, o günlerdeki acılarını artık hatırlamıyordu bile. Adeta unutmuştu. Onları vaktiyle geçirdiği bir delilik nöbeti olarak görüyordu.

Kendini o kadar rahat hissediyordu ki kahyayla yalnız kaldıkları ilk fırsata bu konuyu konuşmaktan hiç çekinmedi. Zaten aynı meseleyi daha önce de onunla konuşmuştu.

- Nasıl? Stepanida'nın kocası evine döndü mü?

- Hayır. Daha dönmedi.

- Ya Stepanida nasıl?

- öyle işte. Hâlâ hoppa. Şimdi de Zinovyev ile düşüp kalkıyor. İşi büsbütün azıttı.

Yevgeniy: "Oh ne iyi. Bütün bunlar şimdi bana vız geliyor. Ne kadar da değişmişim" diye düşündü kendi kendine.

XIX

Yevgeniy'in bütün istekleri gerçekleşmişti. Çiftliği kurtardı. Fabrikayı işler duruma getirdi. Pancar çok bereketliydi ve iyi kazanç elde edecekti. Karısı iyi bir doğum yapmıştı. Kaynanası da gitmişti. Seçimi de oy birliği ile kazandı.

Yevgeniy seçimden sonra eve dönüyordu. Onu tebrik ediyorlardı. O da bunları kabul ediyordu. Adına verilen ziyafette yemek yiyip, beş kadeh şampanya içti. Bundan sonraki hayat için yepyeni planlar yapıyordu.

Yazın sonuydu. Hava güneşli yol güzeldi. Eve yaklaşırken halk arasında iyi bir yere nasıl geleceğini düşünüyordu. Artık sadece işveren değildi. Aynı zamanda kendi nüfusu ile onlara hizmet verecekti. Üç yıl sonra köylülerin kendini nasıl öveceklerini daha şimdiden görüyordu. Yolda elinde kova olan bir kadınla bir köylü gördü ve: "İşte bunlar hep benden bahsedecek" diye düşündü. Köylüler Yevgeniy'in arabasını görüp yol vermek için kenara çekildiler. Erkek ihtiyar Peçnikov, kadın da Stepanida idi. Yevgeniy onu görünce heyecanlanmamıştı. Bu onu çok sevindirmişti. Stepanida her zamanki gibi güzeldi ama artık o güzellik Yevgeniy'i etkilemiyordu. Nihayet evine döndü.

Karısı onu kapıda karşıladı. Güzel bir akşamdı. Amcası:

- Nasıl? Tebrik edebilir miyiz? diye sordu.

- Evet, seçildim.

- Çok güzel. Bunu kutlamalıyız.

Ertesi sabah uzun zamandır ilgilenmediği toprağını görmeye gitti. Çiftliğe yeni bir harman makinası alınmıştı. Yevgeniy mümkün olduğu kadar kadınlara bakmadan, işleri kontrol ediyordu. Ne var ki bütün gayretine rağmen ot taşıyan Stepanida'nın kara gözlerini ve kırmızı başörtüsünü gördü. Bir iki defa göz ucuyla baktı ona. Garip şeyler hissetmeye başlamıştı.

Ertesi gün yine harmana uğradı. Lüzumsuz yere orada iki saat kaldı. O süre boyunca da genç kadının güzel yüzünü bakışlarıyla okşadı. İşte o an

anladı. Artık mahvolmuştu. Yine aynı acı ve korku kendini gösteriyordu. Kurtuluş ümidi kalmamıştı.

Korktuğu başına gelmişti işte. Ertesi akşam kendini Stepanida'nın evinin arkasındaki samanlığın karşısında buldu. Buraya nasıl geldiğini kendi de bilmiyordu. Geziniyormuş gibi yaptı ve bir sigara yaktı. Komşu kadın onu görmüştü. Yevgeniy geri dönüp gidecekti ki birinin sesini duydu:

- Git haydi! Seni bekliyor. Şimdi ölsen de gam yemezsin. Gitsene budala!"

Stepanida samanlığa doğru koşmuştu. Yevgeniy bunu gördü ama geri dönemezdi. Çünkü bir köylüyle karşılaşmıştı. Eve dönmek zorunda kaldı.

XX

Eve gidip salona çıktı. Herşey ona çok garip ve aykırı görünüyordu. Bu duygular içinde yattı. Sabah kalktığında gayet dinçti. Herşeyi unutmaya, düşünmemeye karar verdi. Fakat daha erkenden, uğraşması gereken işlerden kurtulmaya çalıştı. Bir an önce bitmesini istiyordu, önceden onun için önemi olan, onu sevindiren herşey şimdi boş ve saçma görünüyordu gözüne. İşlerden kurtulup herşeyi etraflıca düşünmek istiyordu. Nihayet işlerini bitirip yalnız kaldı. Fakat kendini ormanda, bahçede buluverdi. Bu yerler onu heyecanlandıran hatıralarla kirlenmişti. Aklınca bahçe gezintisi sırasında birşeyler tasarlıyordu. Fakat şimdi anladı ki hiç birşey düşünmeden, iradesi dışında, sersemce Stepanida'yı bekliyor. Bekliyordu ki kadın, onun beklediğini, ateşli bir arzu ile kendini istediğini anlayıp gelsin.

öyle bir zamanda gelmeliydi ki, aysız, karanlık bir gece olmalıydı. Kimse görmemeliydi. O kadar karanlık olmalıydı ki, Stepanida bile gözlerini görmemeliydi. Evet, böyle bir gecede gelecekti ve Yevgeniy onun vücuduna dokunacaktı.

Yevgeniy sürekli kendi kendine konuşmaya, düşünmeye başladı:

"İşte bak! istediğim zaman nasıl da kestim ilişkimi ve düşüncelerimi. Sağlığın için, temiz, sağlıklı bir kadınla ilişkiye girmiştin oysa. Gördün mü sonunu! Hayır onunla böyle oynamamalıyım. Onu avladığımı sanıyordum.

Asıl avlanan benmişim meğer. O beni avlamış ve şimdi de bırakmıyor. Kendimi özgür sanırdım, meğer değilmişim. Evlendiğim zaman kendimi boş yere aldatmışım. Hepsi yalanmış. Hepsi boşmuş. Onunla girdiğim ilişkide bir kocalık duygusu hissetmiştim. Evet o kadınla yaşamalıydım. Gezinip duruyordu ortalıkta Yevgeniy.

"Evet, benim için iki hayat tarzı var: Biri Liza ile başladığım hayat. Memuriyet, bazı işler, çocuk ve halkın saygısı. Eğer bu hayatı seçeceksem ortada Stepanida diye biri olmamalı. Onu ya başka bir yere göndermeliyim ya da vücudunu ortadan kaldırmalıyım, öteki hayat ise Stepanida. Para vermeliyim ve kocasından ayrılmalı. Bütün ayıplamalara ve rezilliğe katlanarak onunla beraber yaşamalı. Fakat o zaman da ne Liza ne çocuk olmalı. Liza'nın bir yere gitmesi gerek. Durumu öğrensin. Bana lanet etsin ve gitsin. Bir köylü kadınıyla kendisini aldattığımı, yalancı ve alçak olduğumu öğrensin. Hayır! Bu çok korkunç birşey, imkansız bu. Fakat bir ihtimal daha var. Liza'nın hastalanıp ölmesi, ölürse işler mükemmel yoluna girer."

"Ne güzel değil mi? Ah! Alçak seni! ölmesi gereken biri varsa o da Stepanida’dır. Stepanida ölürse bütün işler yoluna girer."

"Tıpkı karılarını ya da aşıklarını öldürenler gibi. Bir tabanca olmalı. Onu buluşma yerine çağırıp göğsüne bir kurşun sıkmalı. Herşey biter o zaman."

"O bir şeytan. Gerçekten bir şeytan. Bütün irademe rağmen beni esir etti."

"öldürmek mi? Evet. Ancak iki yol var. Ya karım, ya o ölmeli. Artık böyle yaşamak imkansız. Düşünüp taşınmalıyım. Bu böyle giderse neler neler olur! Kendi kendime kararlar vereceğim. Onu istemediğimi, onunla ilişkimi kestiğimi söyleyeceğim ama akşam kendimi yine onun evinin arkasında bulacağım. O da bunu anlayıp gelecek. O zaman da köylüler öğrenip karıma söyleyecek. Belki ben kendim anlatacağım. Çünkü onu aldatamam. Böyle yaşayamam. Bu mümkün değil. Nasıl olsa öğrenecek. Herkes öğrenecek, öğrenmeyen kimse kalmayacak. Paraşa ile demirci bile öğrenecek. Böyle nasıl yaşanır?"

"Yaşanmaz! Sadece iki çare: Ya karımı, ya onu öldürmek. Fakat bir ihtimal daha var. Evet üçüncü çare... Kendimi öldürmek. Evet, kendimi öldürmek. O zaman onları öldürmeye gerek kalmaz. Tabancam da var. Kendimi gerçekten öldürecek miyim? Bunu hiç düşünmemiştim. Bu çok tuhaf bir şey."

Bunları çok kısık bir sesle söylemişti. Söylediği anda tüyleri diken diken oldu.

Kararını vermişti. Eve dönüp odasına çıktı. Dolabını açtı. Tabancası orada duruyordu. Tam o sırada karısı içeriye girdi.

XXI

Tabancayı bir gazete ile örttü. Karısı onu görmüştü. Korkuyla:

- Yine aynı şey, dedi.

- Ne gibi?

- Bana anlatmak istemediğin zamanki korkunç tavrın. Söyle bana Yevgeniy. Görüyorum ki acı çekiyorsun. Bana anlatırsan biraz rahatlayabilirsin. Anlatacağın her ne olursa olsun. Çektiğin acı kadar üzüntü vermez bana. Kötü birşey olmadığını biliyorum.

- Bilmiyorsun. Henüz...

Yüzü kederli bir gülümsemeyle gerildi. "Söylemeli mi? Yok yok! Zaten söylenecek ne var ki?" diye geçirdi içinden.

Belki de karısına açılacaktı. Fakat tam o sırada gezmeye izin almak için süt anne girdi içeri. Liza çocuğu giydirmek için dışarı çıktı. Çıkarken de:

- Demek anlatacaksın. Şimdi geliyorum bekle, dedi.

- Eh, belki...

Liza bu sözleri söylerken Yevgeniy'in yüzünde beliren o acı gülümsemeyi hiç unutmadı.

Yevgeniy bir hırsız gibi parmaklarının ucuna basarak dolaba yaklaştı. Tabancayı alıp, aceleyle kılıfından çıkardı. "Dolu evet. Çoktandır dolu. Sadece bir mermi eksik. Bakalım ne olacak?" dedi. Tabancayı şakağına dayadı. Bir an duraksadı. Stepanida'yı. onu bir daha görmeme kararını, kendiyle yaptığı savaşı, şeytana uyuşunu, rezilliği, tekrar başlaması gereken yeni bir savaşı hatırladı. Korkuyla sarsılıp titredi.

"Hayır, bu daha iyi!" dedi ve tetiği çekti.

Liza balkondan inip koşa koşa odaya geldi. O, boylu boyunca yerde yatıyordu. Şakağından ılık, kara bir kan fışkırıyordu. Ceset hâlâ kımıldıyor, sarsılıyordu.

Soruşturma başlatıldı. İntiharın sebebini kimse bilmiyor, anlamıyordu. Amcası bile, iki ay önceki itiraflarının intihara sebep olduğunu bilmiyordu.

Varvara ısrarla, bunun böyle olacağını daha önce söylediğini anlatıyordu. O bunu daha Yevgeniy ile tanıştığı gün anlamıştı. Liza ile Marya ise sebebini bir türlü anlayamıyorlardı. Doktorların psikopat, ruh hastası teşhislerine de inanmıyorlardı. Bu fikre katılmıyor, onun tanıdıkları yüzlerce insandan daha sağlıklı olduğunu düşünüyorlardı.

Eğer gerçekten de Yevgeniy bir ruh hastasıysa bütün insanlar da öyle. Gerçek ruh hastaları, kendindeki belirtilerin farkında olmayıp başka insanlarda delilik alâmetleri gören kimselerdir.